

T.C.
ANKARA SOSYAL BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Senem GÖKYAR ÇINAR

SİGORTA HUKUKUNDA SİGORTACININ AYDINLATMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Yüksek Lisans Tezi
Özel Hukuk Tezli Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Mahmut YAVAŞI

Ankara 2021

T.C.
ANKARA SOSYAL BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Senem GÖKYAR ÇINAR

SİGORTA HUKUKUNDA SİGORTACININ AYDINLATMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Yüksek Lisans Tezi
Özel Hukuk Tezli Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Mahmut YAVAŞI

Ankara 2021

TEZ ONAY SAYFASI

ÖNSÖZ

Sigorta sözleşmelerinde aydınlatma yükümlülüğüne ilişkin çeşitli düzenlemeler bulunmakta, düzenlemelerin temelde aynı doğrultuda gitmesine rağmen farklı kapsamlarının olması ve farklı terminolojinin kullanılması uygulamada çeşitli problemlere yol açmaktadır. Aydınlatma ve bilgilendirme kavramlarının kapsamının çizilebilmesi, kavramların diğer alanlardaki kullanımının tespit edilebilmesi; yükümlülüğün yerine getirilmesi ve tarafların sorumluluklarının belirlenebilmesi açısından önem arz etmektedir. Bu nedenle çalışma kapsamında Türk Ticaret Kanunu, Sigortacılık Kanunu ve Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik incelenmiş; düzenlemelerdeki benzerlik ve farklılıklar değerlendirilmiştir.

Çalışmada, aydınlatma ve bilgilendirme kavramlarını içeren Yargıtay kararları ve Sigorta Tahkim Komisyonu kararlarına yer verilerek karşılaşılan problemler ve sunulan çözümler de incelenmiştir.

Mart 2021

Senem GÖKYAR ÇINAR

TEŞEKKÜR

Çalışmanın her aşamasında bana yol gösteren kıymetli hocam, danışmanım Sayın Prof. Dr. Mahmut YAVAŞI'ye şükranlarımı sunarım. Hiçbir konuda desteğini esirgemeyen sevgili eşime de teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	v
TEŞEKKÜR	vi
ÖZET	x
ABSTRACT.....	xi
KISALTMALAR	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

AYDINLATMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ

1. AYDINLATMA ve BİLGİLENDİRME YÜKÜMLÜLÜĞÜ KAVRAMI, HUKUKİ NİTELİĞİ	4
1.1. Aydınlatma ve Bilgilendirme Yükümlülüğü Kavramları	4
1.1.1. Aydınlatma Yükümlülüğü Kavramı	4
1.1.2. Bilgilendirme Yükümlülüğü Kavramı	5
1.2. Hukuki Niteliği.....	5
1.2.1. Yükümlülük	6
1.2.2. Külfet	7
2. AYDINLATMA YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN AMACI, SEBEPLERİ ve KAPSAMI.....	8
2.1. Amacı	8
2.2. Sebepleri.....	9
2.3. Kapsamı.....	10
3. AYDINLATMA KAVRAMININ BEYAN YÜKÜMLÜLÜĞÜYLE İLİŞKİSİ..	14
3.1. Beyan Yükümlülüğü	14
3.1.1. Sözleşme Yapılmasında Beyan Yükümlülüğü	15
3.1.2. Teklifin Yapılması ile Kabulü Arasındaki Değişiklikleri Beyan Yükümlülüğü	18

3.1.3.	Sözleşme Süresi İçinde Beyan Yükümlülüğü.....	18
3.1.4.	Riziko Gerçekleştiğinde Beyan Yükümlülüğü	19
4.	AYDINLATMA YÜKÜMLÜLÜĞÜNE İLİŞKİN DİĞER HÜKÜMLER	19
4.1.	Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun	19
4.2.	Sigortacılık Kapsamında Değerlendirilecek Faaliyetlere, Tüketici Lehine Yapılan Sigorta Sözleşmeleri ile Mesafeli Akdedilen Sigorta Sözleşmelerine İlişkin Yönetmelik.....	24
4.3.	Bireysel Kredilerle Bağlantılı Sigortalar Uygulama Esasları Yönetmeliği	26

İKİNCİ BÖLÜM

SİGORTA HUKUKUNDA AYDINLATMA YÜKÜMLÜLÜĞÜNE İLİŞKİN ESASLAR

1.	SİGORTA HUKUKUNDA AYDINLATMA YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN YERİNE GETİRİLMESİ	31
1.1.	Aydınlatma Yükümlüsü ve Muhatabı	31
1.1.1.	Aydınlatma Yükümlüsü	31
1.1.1.1.	Sigortacı.....	32
1.1.1.2.	Sigorta Aracıları	32
1.1.1.3.	Müşterek Sigorta Kapsamında	33
1.1.1.4.	Temdit Edilen Sigorta Kapsamında.....	33
1.1.1.5.	Çifte Sigorta Kapsamında.....	33
1.1.1.6.	Kısmi Sigorta Kapsamında.....	34
1.1.2.	Aydınlatma Yükümlülüğünün Muhatabı	34
1.1.2.1.	Sigorta Ettiren.....	34
1.1.2.2.	Sigortalı	35
1.1.2.3.	Lehtar.....	35
1.1.2.4.	Sigortalı Malı Devralan	35
1.2.	Aydınlatma Yükümlülüğünün Konusu	36
1.3.	Aydınlatma Yükümlülüğünün İfa Zamanı	38

1.4.	Aydınlatma Yükümlülüğünün İfa Şekli	40
1.5.	Aydınlatma Yükümlülüğünün Sınırları.....	43
2.	AYDINLATMA YÜKÜMLÜLÜĞÜNE AYKIRILIK ve SİGORTA	
	ETTİRENİN HAKLARI.....	44
2.1.	Aydınlatma Yükümlülüğüne Aykırılık	44
2.1.1.	Yükümlülüğün Hiç Yerine Getirilmemesi.....	44
2.1.2.	Gereği Gibi Yerine Getirilmemesi.....	45
2.1.2.1.	Eksik Bilgi Verme	46
2.1.2.2.	Yanlış Bilgi Verme.....	47
2.1.2.3.	Gereğinden Fazla Bilgi Verme	47
2.2.	Aykırılık Durumunda Sigorta Ettirenin Hakları	48
2.2.1.	İtiraz Hakkı	48
2.2.2.	Tazminat Talebi Hakkı	51
2.2.3.	Fesih Hakkı	53
	SONUÇ	57
	KAYNAKÇA.....	62
	ÖZGEÇMİŞ	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

ÖZET

Sigorta sözleşmeleri, tarafların beyan ettikleri bilgiler ve varolan durumlar üzerinden kurulduğu için doğru bilgiye ulaşılabilmesi sözleşmenin sıhhati açısından büyük önem arz etmektedir. Bu hususa ilişkin olarak sigortacının aydınlatma yükümlülüğü TTK m. 1423'te, bilgilendirme yükümlülüğü ise Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik'te düzenlenmiştir. Ancak farklı düzenlemelerde farklı kavramlara yer verilmesi kavramsal problemlere neden olmuş, bunun yanı sıra düzenlemelerin kapsamına ilişkin de karşılıklar yaşanmıştır. Çalışmada, örnek kararlar eşliğinde aydınlatma yükümlülüğünün mevzuatımızdaki yeri ifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: sigorta hukuku, aydınlatma yükümlülüğü, bilgilendirme yükümlülüğü, sigorta, sigorta sözleşmesi.

ABSTRACT

Since the insurance contracts are established based on the information declared by the parties and the existing situations, it is very important for the health of the contract to reach the right information. Regarding this issue, duty of disclosure is regulated Turkish Code of Commercial art. 1423, information duty have been regulated Regulation on Information in Insurance Contracts. However, including different concepts in different arrangements caused conceptual problems, as well as various complexities regarding the scope of the regulations. In the study, the place of the disclosure obligation in our legislation was expressed in company with sample decisions.

Keywords: insurance law, duty of disclosure, information duty, insurance, insurance contract.

KISALTMALAR

Art.: Article

AYYGUUEHT: 30356 sayılı Aydınlatma Yükümlülüğünün Yerine Getirilmesinde
Uyulacak Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ

BKBSUEY: Bireysel Kredilerle Bağlantılı Sigortalar Uygulama Esasları Yönetmeliği

Bknz. : Bakınız

E. : Esas Numarası

H.D. : Hukuk Dairesi

HUAK: 6325 Sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu

Ibid: İbidem (Aynı eserde)

K. : Karar Numarası

KVKK: 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu

M.: Madde

Op. cit. : Opere Citato

S: Sayı

s: Sayfa

SSBİY: Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik

STK: Sigorta Tahkim Komisyonu

TBK: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu

TKHK: 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun

TMK: Türk Medeni Kanunu

TTK: 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu

vb.: Ve benzeri

vd. : Ve diğ erleri

Vol. : Volume (cilt)

Y. : Yargıtay Başkanlığı

GİRİŞ

Bireylerin haklarını kullanırken yahut borçlarını yerine getirirken dürüst davranmaları gerekmektedir. Bu husus, TMK m. 2’de düzenlenmiştir. Bireylerin sözleşmenin yapılması, devamı ve sona ermesi durumunda dürüstlük ilkesini temel alması esastır. TMK m. 3’te ise iyi niyete hukuki sonuç bağlanması durumunda, iyi niyetin varlığının esas olduğu, beklenen özeni göstermeyen kimsenin ise iyi niyet iddiasında bulunamayacağı düzenlenmiştir.

Sözleşmelerin yapılması ve ifası sırasında, bireylerin sözleşmeden kaynaklanan sorumluluklarını özenle yerine getirmesi gerekmektedir. Özellikle sözleşmelerin kurulması sırasında tarafların iradelerini doğru yansıtabilmeleri açısından dürüstlük ilkesi çok önemlidir. Dürüst davranılmaması sonucunda; irade sakatlığı halleri söz konusu olabilmekte, tarafların gerçeği bilselerdi akdetmeyecekleri sözleşmelerle taahhüt altına girmeleri söz konusu olabilmektedir. Bu durumun gerçekleşmemesi için, sözleşmelerin görüşme aşamasından itibaren dürüstlük ilkesine uygun davranılması gerekmektedir.

Sözleşme görüşmeleri ya da sözleşmeden doğan yükümlülüklerin yerine getirilmesi esnasında; “hukuka aykırılık” ve “borca aykırılık” ya da tam olarak bu kavramların kapsamadığı ve hakkaniyet gereği giderilmesi gereken zararlar ortaya çıkmaktadır. Bu zararların giderilebilmesi için doktrinde “*culpa in contrahendo*” sorumluluğu ortaya çıkmıştır.¹ Sözleşme görüşmelerinde, dürüstlük ilkesine uygun davranılacağına ve karşı tarafın da buna uygun hareket edeceğine dair oluşan kanının, kusur sonucu zarar görmesi nedeniyle “*culpa in contrahendo*” sorumluluğu gündeme gelmektedir.² “*Culpa in contrahendo*” sorumluluğu, sözleşme ilişkisine yönelen fakat bu boyuta ulaşmayan ilişkilerde kurulan özel münasebetten kaynaklanan ve haksız fiil

¹ Demircioğlu, H. R. (2007), *Culpa in Contrahendo Sorumluluğu*, Ankara Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi. “*Culpa in contrahendo*” sorumluluğu, Alman hukukunda 2000’li yıllardan sonra yasal düzenlemelerde yerini almıştır. Ancak Türk ve İsviçre hukuklarında, bu sorumluluğu düzenleyen genel bir hüküm bulunmamakla birlikte çeşitli hükümlerin temelinde “*culpa in contrahendo*” sorumluluğunun bulunduğu kabul edilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Güvenç, Ö. (2014), *Culpa in Contrahendo Sorumluluğu Bağlamında Sözleşme Görüşmelerinin Kesilmesi*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XVIII. s. 367.

² Hacıömeroğlu A. O., (2015), *Sigorta Sözleşmelerinin Kuruluş Safhasındaki Sigorta Ettirenin Beyan Yükümlülüğünün Culpa in Contrahendo Sorumluluğu Açısından Değerlendirilmesi*, Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, Cilt 1, Sayı 2., s. 51; Özdamar, M. (2009), *Sigortacının Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğü*, Yetkin Yayınları, Ankara, s. 324.

ya da sözleşmeye aykırılık kapsamında olmayan zararların giderilmesini sağlayan hukuki bir çaredir.³ Yani aslında “*culpa in contrahendo*”, sözleşmenin kurulması safhasındaki (görüşmeler, hazırlıklar ya da benzeri ilişkilerin kurulduğu) kusurla ilişkilidir ve bu aşamada meydana gelen kusurlu davranışların neden olduğu sorumluluk demektir.⁴

“*Culpa in contrahendo*” sorumluluğunun hukuki niteliği konusunda, doktrinde çeşitli tartışmalar olsa da⁵ temelinin güven ilişkisine dayanması ve bu ilişki kapsamında bireylerin birbirlerine karşı somut ve belirli davranışlarda bulunma sorumluluklarının doğması söz konusudur. Bu nedenle, sadece sözleşme görüşmelerine has olan aydınlatma, bilgilendirme, beyan, ihbar gibi sorumluluklar ortaya çıkmakta ve yerine getirilmediğinde tarafların sözleşme hükümlerine dayanarak talepte bulunma imkânları doğmaktadır.⁶

Sigorta sözleşmeleri tarafların bildirdikleri özellikler üzerinden yapıldığı için tarafların menfaatlerinin ihlali, en çok beyan / ihbar⁷ ve aydınlatma / bilgi verme⁸ yükümlülüğüne aykırı davranma şeklinde ortaya çıkmaktadır. Sigorta sözleşmesine taraf olacak kişinin sigorta konusu menfaat hakkında detaylı bilgiye sahip olacağı, hangi rizikolarla karşı karşıya olunduğu ve buna istinaden nasıl bir himayeye ihtiyaç duyulduğu konusunda ayrıntılı bilgiye sahip olacağı ve güven esasına dayalı olarak bu bilgileri aktarmakla yükümlü olacağı ifade edilmektedir.⁹ Sigortacının ise sigorta piyasasına ve verilecek teminatlara ilişkin bilgi sahibi olması nedeniyle yine güven esasına ilişkin olarak edindiği bilgileri aktarmakla yükümlü olacağı ifade edilmektedir.¹⁰ Bu hususlar; 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda, 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu’nda ve Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik’te düzenlenmiştir. Bu

³ Güvenç, Ö., *Op. cit.*, s. 364.

⁴ *Ibid.*, s. 365.

⁵ Haksız fiil sorumluluğu, sözleşme sorumluluğu ve kendine özgü sorumluluk konuları için *bknz.* Hacıömeroğlu A. O., *Op. cit.*, s. 51-52; Demircioğlu, H. R., *Op. cit.*, s. 57-182.

⁶ Hacıömeroğlu A. O., *Op. cit.*, s. 52.

⁷ Doğrusöz Koşut, H. (2013), *6102 Sayılı Ticaret Kanunu’na Göre Hayat Sigortalarında Sigorta ettirenin Sözleşmenin Yapılması Anındaki Beyan Yükümlülüğünü İhlal Etmesinin Müeyyidesi*, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 29, S. 4, s. 163.

⁸ Aral Eldeleklioğlu, İ. (2012), *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Sigortacılık Mevzuatı Uyarınca Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 18, S. 1, s. 388.

⁹ Yavaş, M. (2019), *Kara Taşıtları Sigortaları*, Yetkin Yayınları, Ankara, s. 247.

¹⁰ *Ibid.*, s. 247.

düzenlemelerde ise farklı terminolojinin kullanıldığı gözlenmekle birlikte; TTK’da “aydınlatma”, Sigortacılık Kanunu’nda ve Yönetmelik’te “bilgilendirme” kavramlarının tercih edildiği bilinmektedir. Bu nedenle, düzenlemelerde farklı terimlerin kullanılması terminolojik olarak karışıklığa yol açmasının yanında aynı konularda farklı düzenlemelerin olmasına da sebebiyet vermektedir.¹¹

Çalışma kapsamında, sigorta sözleşmelerinde aydınlatma yükümlülüğü incelenecektir. Birinci bölümde; aydınlatma yükümlülüğünün ne olduğuna ilişkin kavramsal çerçeve çizilmiş, devamında aydınlatma kavramını içeren benzer düzenlemelere yer verilerek aydınlatma yükümlülüğü kavramının sigorta hukuku sistemindeki yeri incelenmiştir.

İkinci bölümde, sigorta hukukunda aydınlatma yükümlülüğüne değinilmiştir. Sigorta hukukunda bilgilendirme yükümlülüğünün yerine getirilmesi, yükümlülüğe aykırılık ve sigorta ettirenin haklarına değinilmiştir.

¹¹ Yetiş Şamlı, K. (2016), *Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğünü Düzenleyen TTK. m. 1423 Hükmüne İlişkin Bazı Değerlendirmeler*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 22, S. 3, s. 2983.

BİRİNCİ BÖLÜM

AYDINLATMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ

1. AYDINLATMA ve BİLGİLENDİRME YÜKÜMLÜLÜĞÜ KAVRAMI, HUKUKİ NİTELİĞİ

1.1.Aydınlatma ve Bilgilendirme Yükümlülüğü Kavramları

1.1.1. Aydınlatma Yükümlülüğü Kavramı

Hukuki anlamda aydınlatma yükümlülüğü, sözleşme taraflarının sözleşmenin kurulması için gerekli bilgileri vermesi, sözleşmeden kaynaklanacak olan edimlerini dürüstlük kuralları çerçevesinde belirtmesi ve yerine getirmesidir.¹² Aydınlatma yükümlülüğü ise sigortacının yahut acentesinin, sözleşme öncesi ya da sözleşme devamı sırasında, sigorta ettireni sözleşmenin esaslı unsurları, şartları ve kapsamı hakkında ve karar vermesini etkileyecek konularda aydınlatmasıdır.¹³ Ancak aydınlatma kavramının hukuk alanında kullanımıyla ilgili karışıklıklar¹⁴ bulunsa da kavram tanımından hareketle; *yol gösterme, bilgi verme, danışmanlık yapma ve konuyla ilgili açıklama yapma* kavramlarını içerdiği söylenebilir. Aydınlatma kavramının bir yükümlülük olarak belirtilmesiyle birlikte sigortacı tarafından sigorta konusuyla ilgili bilgilerin verilmesi, sigorta kapsamıyla ve özellikleriyle ilgili açıklamaların yapılması, öneride bulunulması, soruların cevaplanması ve sigortanın faydalarının ve sakıncalarının

¹² Yazıcıoğlu, E. (2018), *Sigortacının Bilgilendirme (Aydınlatma) Yükümlülüğü*, Sigorta Hukuku Sempozyumları İstanbul, s.392; Özdamar, M. (2009), *Op. cit.*, s. 126.

¹³ Aral Eldeleklioğlu, İ. (2012), *Op. cit.*, s. 388.

¹⁴ Aydınlatma ve bilgilendirme kavramlarının birlikte ya da ayrı ayrı kullanılmalrı, farklı hukuk düzenlerinde ne anlam ifade ettikleriyle ilgili *bknz.* Özdamar, M. (2009), *Op. cit.*, s. 127.

belirtilmesi gerekliliği de kavram kapsamına girmektedir.¹⁵ Yani nihai olarak tarafların sıhhatli bir sözleşme yapabilmeleri için gerekli olan tüm bilgilerin dürüstlük kuralları çerçevesinde sunulmasının aydınlatma yükümlülüğünün temelini oluşturduğu ifade edilebilir.

1.1.2. Bilgilendirme Yükümlülüğü Kavramı

Hukuki anlamda bilgilendirme kavramı, sözleşme kurma iradesiyle bir araya gelen tarafların sözleşme konusuyla ilgili ve gerekli bilgileri karşı tarafa aktarması şeklinde tanımlanmıştır.¹⁶ Aydınlatma yükümlülüğü kavramının tanımına benzer bir tanıma sahip olmakla birlikte tanımda, sözleşmeyle ilgili ve sözleşme kurulabilmesi için gerekli bilgilerin muhataba aktarılması söz konusudur. Bu nedenle bilgilendirmede sözleşmeyle ilgili ve sözleşmenin kurulmasına yönelik bilgilerin aktarılması gerektiği ifade edilebilir. Ancak aydınlatma yükümlülüğünün bünyesinde barındırdığı *danışmanlık yapma, yol gösterme* gibi anlamların bilgilendirme yükümlülüğünde yer almadığına dikkat edilmelidir.

Bilgilendirme kavramına 03/06/2007 tarihli Sigortacılık Kanunu'nda, bilgilendirme yükümlülüğüne ise ilk olarak SSBİY'te¹⁷ yer verilmiştir. Ancak bu farklılıklara rağmen aslında tüm terimlerin TTK 1423. maddedeki aydınlatma yükümlülüğü etrafında şekillendiğini ve tüm terimlerin bu kavramı düzenlemeye yönelik kullanıldığını düşünmekteyiz. Bu nedenle bölümde genel başlık olarak aydınlatma yükümlülüğü kavramına yer verilecektir.

1.2. Hukuki Niteliği

Aydınlatma kavramının hukuki niteliği, *yükümlülük-külfet* kavramlarıyla yakından ilişkilidir. Aydınlatma kavramının hukuki niteliği tartışılmadan önce, yükümlülük-külfet kavramlarının incelenmesi gerekmektedir.

¹⁵ *Ibid.*, s. 128.

¹⁶ Akgün, E. (2010), *Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirme Yükümlülüğü*, Bahçeşehir Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s. 13.

¹⁷ Bilgilendirme kavramının düzenlendiği yönetmelik ve yönetmeliğe ilişkin genelge 6762 sayılı TTK döneminde çıkmıştır. Daha sonra yürürlüğe giren 6102 sayılı TTK'da ise bu husus "aydınlatma" terminolojisiyle ifade edilmiştir. Ancak TTK'dan sonra 14.02.2020 tarihinde yeni SSBİY yayınlanmasına rağmen terminoloji çatışması devam etmektedir.

1.2.1. Yükümlülük

Yükümlülük, hukuk düzeni tarafından belirlenen ve bireylerin uymak zorunda olduğu emirlerdir.¹⁸ Bu düzenlemeler nedeniyle bireyler belirli davranışları yapma ya da yapmama yükümlülüğü altına girerler. Ancak bir borç ilişkisinde tarafların birden fazla çeşitte ve şekilde yükümlülükleri bulunmaktadır. Özellikle borcun konusunu oluşturan edim yükümlülüğü bulunmakla birlikte edim yükümlülüğüne eşlik eden yan yükümlülükler de bulunmaktadır.¹⁹ Yan yükümlülüklerin asli edim yükümlülüğünün yerine getirilmesine yardım ettiği ifade edilebilir. Ancak bu durumun yanında, edim menfaati dışında olan alacaklının diğer mal ve şahıs varlığı değerlerinin olası bir zarardan korunmasına imkân verirler.²⁰

Borç ilişkisine eşlik eden yan yükümlülükler, dürüstlük kuralından yani güven ilişkisinden kaynaklanır. Bu nedenle tez çalışması kapsamına giren aydınlatma yükümlülüğü ve bilgi verme yükümlülüğü yan yükümlülük olarak değerlendirilmekte ve asli edim yükümlülüğüne ilişkin bir konuda karşı tarafı aydınlatmayan yani yan edimi gerçekleştirmeyen kişinin davranışının “*culpa in contrahendo*” ya örnek teşkil edeceği ifade edilmektedir.²¹

Yükümlülüğü külfetten ayıran temel özellik, bağımsız olmasıdır.²² Asıl borca bağlı değildir ve bu nedenle yerine getirilmediğinde dava edilerek yerine getirilmesi istenebilir ya da tazminat talebi söz konusu olabilir. Yükümlülüğün ikinci önemli özelliği, sözleşme ilişkisinin tipini belirleyeceğidir.²³ Yani sözleşme serbestisi kapsamında tarafların sözleşmelerine has yeni yükümlülükler belirleyebileceği ya da başka sözleşmelere has olan yükümlülükleri kendi sözleşmelerine uygulayabilecekleri ifade edilebilir.

¹⁸ Eren, F. (2019), *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Yetkin Yayınları, Ankara, s. 28.

¹⁹ *Ibid.*, s. 30.

²⁰ Edim yükümlülükleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. *Ibid.*, s. 30-47.

²¹ *Ibid.*, s. 39. Sözleşme kurulmadan sigortacının bilgi vermesinin külfet değil yükümlülük olarak adlandırılabilmesi hususu için bkz. Özdamar, M. (2009), *Op. cit.*, s. 113 vd.

²² Asli edim yükümlülükleri ve yan edim yükümlülükleri birbirlerinden bağımsız olarak dava edilebilir ve yerine getirilmesini talep edebilmektedir. Yan edim yükümlülüğü bağımlı bir yükümlülük olsa da ayrı bir yükümlülüktür ve yerine getirilmesi alacaklının ayrı bir menfaatine oluşturur. Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. Eren, F., *Op. cit.*, s. 31-34.

²³ Özdamar, M. (2009), *Op. cit.*, s. 121.

1.2.2. Külfet

Külfet, bir kişinin diğer kişi karşısında yüklendiği davranıştır; ancak yerine getirilmezse yükümlü olan kişinin hakkı kazanamaması ya da var olan hakkını kaybetmesi söz konusu olmaktadır.²⁴

Külfet kavramı, yükümlülük kavramına oranla daha yumuşak olması ve daha az yük taşıması nedeniyle öncelikle sigorta hukukunda ortaya çıkmış (19. yy'dan itibaren özellikle sigorta hukukuna ilişkin konularda kullanılmaya başlandığı) ve daha sonra diğer alanlara yayılmış ve yaygın kullanım sonucunda da külfet ve yükümlülük kavramlarının iç içe geçmiştir.²⁵

Külfetin hukuki niteliğini belirleyebilmek ve külfeti yükümlülüğten ayırt edebilmek için çeşitli görüşler ortaya atılmıştır.²⁶ Şart teorisine göre külfetin yerine getirilebilmesi için karşı tarafın ediminin yerine getirilmesi gerektiği, yükümlülük teorisine göre yükümlülüğten farklı olmadığı, karma teoriye göre edimin yerine getirilmesi ve yükümlülük durumlarının birlikte bulunduğu ve hukuki cebir teorisine göre ise kuralların zorlayıcı gücüne ve somut olaya göre hukuki niteliğinin belirlenmesi gerektiği ifade edilmektedir.

Külfetin yerine getirilmesinin kimin yararına olduğu konusunda doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre; davranışın yerine getirilmesinin külfet yükümlüsünün yararına olduğu; külfet yükümlüsünün davranışı yerine getirdiğinde var olan hakkının kaybolmasına engel olacağı ifade edilmektedir.²⁷ Diğer bir görüşe göre ise sözleşmenin iki tarafının lehine sonuçlar doğuracağı, ihlali halinde uygulanacak cebirin şiddetinin azaltıldığı ve tazminat istemenin engellendiği; tarafın külfeti yerine getirmesinin aynı zamanda kendi lehine sonuçlar doğuracağı ve bu durumun adalet duygusuna daha uygun olacağı ifade edilmektedir.²⁸

²⁴ Eren, F., *Op. cit.*, s. 46.

²⁵ Özdamar, M. (2009), *Op. cit.*, s. 119.

²⁶ Bu hususlarda ayrıntılı bilgi için bkz. Özdamar, M. (2009), *Op. cit.*, s. 121 vd.

²⁷ Alıcının satın aldığı eşyayı incelemesi ve olağan dışındaki durumları satıcıya bildirmesi bir külfettir ve bu külfeti yerine getirmediğinde ayıptan dolayı kendisine tanınan hakları kaybetmesi söz konusu olmaktadır. Eren, F., *Op. cit.*, s. 46.

²⁸ Yükümlülükte cebir şiddetinin fazla olmasının nedeni, sadece bir tarafın menfaatine işler yapılmasıdır. Özdamar, M. (2009), *Op. cit.*, s. 124.

İncelemeler ışığında; külfetin tanımı, tarafların hakkını koruyabilmesi için ve yükümlülükten ayrı olarak yerine getirilen yükler şeklinde yapılabilir. Külfet sözleşmenin icrasını kolaylaştırmakta ve taraf menfaatlerini korumaktadır.²⁹ Yükümlülükten farklı olarak yerine getirilmemesi halinde talep ve dava edilememekte ve zarara sebep olması durumunda ise tazminat istenememektedir.³⁰

Aydınlatma yükümlülüğünün hukuki niteliği, güven temelli oluşan ilişkilerden doğan yüklerin hiç yerine getirilmemesi ya da gerektiği şekilde olmaması durumunda önem kazanmaktadır. Hiç ya da gereği gibi yerine getirilmeme durumunda ortaya çıkan problemler bu ayrıma göre çözümlenebilmektedir.

Aydınlatma kavramı hukuki niteliği itibarıyla, yükümlülük-külfet ayrımında yükümlülük olarak adlandırılmaktadır.³¹ Sigorta sözleşmelerinin kurulmasıyla birlikte borç kavramının sözleşmenin taraflarına yükleneceği ancak sözleşmenin diğer ilgililerine de atfedilebilen yükümlülüklerin ise sözleşme konusu borçtan farklı olarak yerine getirilmesi için ilgiliye talep ve dava yetkisi vermeyeceği ancak yerine getirilmemesi nedeniyle tazminat talebi imkanı sunulduğu ifade edilmektedir.³² Aynı şekilde, sigorta sözleşmelerinde sözleşmelerin nisbiliği ilkesinden ayrılarak sözleşme konusuyla ilgili olanların da çeşitli yükümlülükler altına girdiği, bu nedenle yükümlülerin davranışlarına da çeşitli hukuki yaptırımlar bağlandığı ifade edilmektedir.³³ Anılan bilgiler ışığında, kanaatimizce de aydınlatma kavramının yükümlülük olarak değerlendirilmektedir.

2. AYDINLATMA YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN AMACI, SEBEPLERİ ve KAPSAMI

2.1. Amacı

Aydınlatma yükümlülüğünün temel çıkış noktası; kişisel mahremiyetin, kişi temel hak ve özgürlüklerinin korunması düşüncesinin önem kazanmasıdır.³⁴ Aydınlatma

²⁹ *Ibid.*, s. 125.

³⁰ Eren, F., *Op. cit.*, s. 46.

³¹ Özdamar, M. (2009), *Sigortacının Sorumluluğu ile İlgili Gelişmeler*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu Kitabı, s. 411.

³² Yavaş, M. (2019), *Op. cit.*, s. 237.

³³ *Ibid.*, s. 238.

³⁴ Aydınlatma yükümlülüğü; kişinin şahsıyla ilgili hakları kullanması, özgür iradesiyle karar alabilmesi ve kendisiyle ilgili tüm hususları ilgilendirmektedir. Aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirilmesi

kavramıyla kişilerin sözleşme serbestisi kapsamında iradelerine uygun sözleşmeleri gerçekleştirmeleri mümkün olmakta; yükümlülüğün gereği gibi yerine getirilmemesi durumunda ise sözleşmenin tarafı ve konusuyla ilgili sözleşme yapma / yapmama özgürlüğünün zedelenebileceği düşünülmektedir.

Aydınlatma yükümlülüğü, sözleşme kurmak isteyen tarafları önceden bilgilendirerek tarafların sağlıklı karar vermesini sağlamak amacıyla düzenlenmiştir.³⁵ Gelişen ve ilerleyen yaşantı nedeniyle tüketicinin korunması düşüncesinin evrensel bir şekilde ortaya çıkması sonucunda dünya genelinde “tüketicinin korunması düşüncesi” doğrultusunda çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Bunun yansımaları neticesinde ülkemizde de çeşitli düzenlemeler yapılmış olup düzenlemelerin temel amacı ise tüketicinin korunması düşüncesiyle birlikte serbest rekabet piyasasının korunması olarak ifade edilebilir.

2.2. Sebepleri

Sigorta hukuku birden fazla alana hitap ettiği için; aydınlatma yükümlülüğünün altında pek çok sebep bulunmaktadır. Sebeplerin nihai amacı ise sağlıklı bir sözleşmenin kurulması ve sözleşmeden doğan yükümlülüklerin yerine getirilebilmesidir.

Sigorta pazarının özellikleri, sigorta ürününün hukuki yönünün bulunması gibi özellikler aydınlatma yükümlülüğünün ekonomik sebeplerini oluşturmakta; ticari hayattaki sigorta ürünü çeşitliliği, tacirler için problem teşkil etmekte ve doğru tercihi yapma konusunda zorlanmaktadırlar.³⁶ Sigorta alanının teknik bilgi gerektirmesi nedeniyle tacirlerin ve tüketicilerin yetersiz kalması, aydınlatma yükümlülüğünün önemini gözler önüne sermektedir.

sonucunda, muhatap özgür iradesiyle karar verebilecek, hangi konuda aydınlatma gerçekleştirilmişse o hususta iradesine uygun davranışlar sergileyecektir. Kişinin, iradesinin doğru oluşabilmesi, gerçeğe uygun karar verebilmesi aydınlatma yükümlülüğünün doğru bir şekilde yerine getirilmesine bağlıdır. Örneğin; hekimin aydınlatma yükümlülüğünün; yaşam hakkı, sağlık hakkı, vücut bütünlüğü hakkı ve kendi geleceğini belirleme hakkına ilişkin hususları etkilediği; yerine getirilmediğinde bu hakların ihlalinin söz konusu olacağı ifade edilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Subaşı, İ. (2016), **Hekimin Aydınlatma Yükümlülüğünden Kaynaklanan Hukuki Sorumluluk**, Galatasaray Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s. 15-21.

³⁵ Özdamar, M. (2009), *Op. cit.*, s. 113; Yazıcıoğlu, E., *Op. cit.*, s. 392.

³⁶ Sigortanın ürün olarak özellikleri; sigortanın soyut hukuki ürün olması, hizmet edimi karakteri, sigorta ilişkisinin sürekliliği ve sigortanın seri şekilde üretilmesi olarak belirlenmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Özdamar, M. (2009), *Op. cit.*, s. 172 vd.

Tüketicinin korunması ve sosyal devlet ilkesi düşüncesi ise aydınlatma yükümlülüğünün sosyal sebeplerini oluşturmaktadır.³⁷ Ticari hayatın gelişmesi, bireylerin ticari hayattan uzak kalamamaları ve ticari hayatın etkilerine açık oldukları ve ticari işlem yapmaktan kaçınmadıkları gözlemlenmektedir. Bu nedenle tüketici kavramının ortaya çıkması ve tüketicinin korunması düşüncesi gündeme gelmektedir. Tüketicinin korunması düşüncesi ticari yaşama olan güvenin korunması ve bireylerin işlem yapmaktan kaçınmamasının sağlanması açısından önemlidir.

Sözleşme taraflarının gerçekçi kararlar alması ve sözleşme özgürlüğünün sağlanması hususları ise aydınlatma yükümlülüğünün hukuki sebeplerini oluşturmaktadır.³⁸ Aydınlatma yükümlülüğünün temel amacı, tarafların güven ilişkisine dayalı oluşan kanıya istinaden gerçek durumu kavrayabilmeleri ve buna göre iradelerini yansıtmalarıdır. İradeleri doğrultusunda sözleşme ilişkisine girmeleri, girmemeleri veya sözleşme şartlarının belirlenmesi söz konusu olmaktadır. Bu husus aynı zamanda sözleşme serbestisini akla getirmektedir. Sözleşme serbestisinin temelinde de sözleşme yapıp yapmama, sözleşmenin karşı tarafını seçme, sözleşmenin içeriğini-tipini-şeklini belirleme, sözleşmenin içeriğini değiştirme ve sözleşmeyi ortadan kaldırma gibi hususlar bulunmaktadır.³⁹

Verilen bilgiler ışığında, aydınlatma yükümlülüğünün geniş bir alana hitap etmesi nedeniyle ekonomik, sosyal ve hukuki sebepleri olduğu ifade edilebilir. Kanatımızca tüm bu nedenlerin altında ise kişi temel hak ve özgürlüklerinden olan sözleşme serbestisinin ve dolayısıyla tüketicinin korunmasının ve aynı zamanda ticari yaşantının korunması düşüncesinin hâkim olduğu ifade edilebilir.

2.3. Kapsamı

Aydınlatma yükümlülüğünün kapsamının iki farklı şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir. İlk olarak terminolojik anlamını incelemek gereklidir. Terminolojik

³⁷ Sanayi devrimi sonucunda, teknolojinin ilerlemesi ve çeşitliliğin artması nedeniyle tüketicileri aldatmaya yönelik reklamların artması, hizmet sağlayıcıların tüketicilerden güçlü olması ve benzeri nedenlerle tüketicinin korunması düşüncesine yönelik olarak aydınlatma yükümlülüğünün getirilmesi, aydınlatma yükümlülüğünün tüketici ve hizmet sağlayıcı arasındaki bilgi dengesizliğini gideren yönü, rasyonel karar alınabilmesi için aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirilmiş olmasının gerekliliği, sosyal devlet ilkesinin gereği olarak devletin zayıf tarafı korumasının gerekliliği hususları için *bknz. Ibid.*, s. 178 vd.

³⁸ *Ibid.*, s. 184.

³⁹ Erçoşkun Şenol, K. (2016), *Sözleşmenin İçeriğini Belirleme Özgürlüğü ve Bunun Genel Sınırı: TBK m. 27*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 74, S. 2, s. 712.

olarak kapsamı belli olmamakla birlikte temelde bilgi vermenin yanında tavsiyede bulunma, danışmanlık yapma gibi yükümlülükleri kapsadığı ifade edilmektedir.⁴⁰ Bilgilendirme, güven ilişkisinin kurulmasına hizmet etmekte ve sigorta ettireni alacağı ürün / hizmet konusunda aydınlatma amacı gütmektedir. Tarafların bilgilendirilmesinin dışında; sözleşme öncesinde; doğru sözleşmeyi yapabilmek, sözleşmenin içeriğini ve hükümlerini anlayabilmek için; sözleşme sonrasında ise özellikle rizikonun gerçekleşmesi durumunda sigortalının izleyeceği adımları açıklayabilmek adına danışmanlık kavramı önem kazanmaktadır. Bu nedenle asıl olan bilgilendirme yükümlülüğünün yanında ikinci ve tamamlayıcı yükümlülük olarak danışmanlık yapma gösterilmektedir.⁴¹ Danışmanlık kavramı; yasal bir düzenleme bulunmamasına rağmen bilgilendirme işleminin devamında somut olaya ilişkin olarak sigortacının subjektif görüşlerini taşımakta ve yansıtmaktadır.⁴²

Aydınlatma yükümlülüğünün kapsamına ilişkin ikinci husus, aydınlatma yükümlülüğünün içeriğine, yani yükümlülük kapsamında hangi bilgilerin verilmesi gerektiğine ilişkindir. Aydınlatma kavramına yer veren TTK m.1423;⁴³ sigorta sözleşmesine⁴⁴ ilişkin tüm bilgilerin, sigortalının haklarının ve hususi olarak dikkat etmesi gereken konuların sigortacı tarafından sigorta ettirene bildirmesini düzenlemiştir. Kanun'un lafzından hareketle "*kurulacak sigorta sözleşmesine ilişkin tüm bilgilerin*",⁴⁵ sigorta sözleşmesinin kurulmasına dayanak olacak bilgilerin sigorta ettirene aktarılması

⁴⁰ Özdamar, M. (2009), *Op. cit.*, s. 234 vd.; Aral Eldeleklioğlu, İ. (2012), *Op. cit.*, s. 389-390; Kır Çelik, Ş. T. (2019), *Kredi Hayat Sigortasında Sözleşme Öncesi Beyan Yükümlülüğüne Aykırılık ve Sonuçları*, Kocaeli Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s. 48.

⁴¹ Özdamar, M. (2009), *Op. cit.*, s. 234.

⁴² Sigorta ettirenin yapacağı sözleşmeyi önceden araştırması halinde sadece bilgi vermenin yeterli olacağı ve sorumluluğun sözleşmenin yapılmasından sonra da devam edeceği hususu için *bknz. Ibid.*, s. 235-236.

⁴³ TTK m.1423'te, genel bir bilgilendirme yükümlülüğü getirilmektedir. TBK m. 21'e oranla daha geniş kapsamlı olması, iki madde arasında ifa şekline ilişkin farklılık bulunması, TBK m.21'de genel işlem şartına göre basılı formların muhataba verildiği, TTK m.1423'de ise bilgilendirmenin yazılı şekilde yapılması gerektiği hususları için *bknz.* Taşkın, M. (2019), *Krediye Bağlı Hayat Sigortası Sözleşmesi*, İstanbul Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, s. 75.

⁴⁴ "Madde 1:201 Sigorta Sözleşmesi (1) "Sigorta sözleşmesi", taraflardan birinin (sigortacı), diğer tarafa (sigorta ettiren), bir prim karşılığında belirli bir rizikoya karşı koruma sağlamayı üstlendiği bir sözleşmedir." Reichert-Facilides, F., LL.M., *Project Group "Restatement of European Insurance Contract Law"*, (Çev. Samim Ünan ve Serap Amasya), Innsbruck, <https://www.uibk.ac.at/zivilrecht/forschung/evip/restatement/sprachfassungen/peicl-tur.pdf>, Alıntılama Tarihi: 26.03.2020.

⁴⁵ Sigorta sözleşmesinin esaslı unsurları, teminatın kapsamı, muafiyetler, ek sözleşme ile teminat verilebilecek riskler, indirimler, sigorta ettirenin ve sigortalının hakları, hasar halinde talep edilebilecek tazminatın tavanı ve talep edilebilecek bedel, özel olarak dikkat edilmesi gereken sözleşme hükümleri, sigortacılık işlemlerinin özellikleri, sigortanın işleyişi ve sigortayla ilgili teknik konular aydınlatma yükümlülüğü kapsamında sayılmıştır. Yavaş, M. (2019), *Op. cit.*, s. 281.

gerekmektedir. Bu konuya ilişkin olarak verilen bir Yargıtay kararında,⁴⁶ işveren mali mesuliyet sigortasında 700 işçinin teminat altına alındığı ancak işçilerin nitelik ve kimlikleri belirtilmediği, bu hususun ise poliçenin yazım tekniği sebebiyle karışıklığa neden olduğu ve verilen bilgilerin sigortalıyı yanıltıcı nitelikte olduğu; TMK md. 2 dürüstlük ilkesi gereği davacının sigortacıya rücu hakkının olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca, sözleşme boyunca, sigorta ilişkisi bakımından önemli sayılacak hususların sigortalıya yazılı olarak açıklanması da söz konusudur.

“Sigorta sözleşmesi bakımından önemli sayılabilecek husus” konusunda ise yine netlik bulunmamakla⁴⁷ birlikte sigorta ilişkisini ve seyrini etkileyecek her türlü hususun sigortalıya bildirilmesi de aydınlatma yükümlülüğü kapsamında sayılmıştır. Yargıtay’ın bir kararında,⁴⁸ sigorta başvurusunun ve takibinin sigorta ettirenin sorumluluğunda olduğu; sigortacının ise asgari özen yükümlülüğü kapsamında sigorta sözleşmesinin yapılması / yenilenmesi konularında bilgilendirme yapma yükümlülüğü bulunduğu ifade edilmiştir. Aynı hususa ilişkin olarak SSBİY’in 5. maddesinde, gerekli her türlü bilginin sağlanmasının yanında sigorta ettireni yanıltıcı hal ve davranışlardan da kaçınmak zorunda olduğu ifade edilmiştir.

Aydınlatma yükümlülüğüne dahil edebileceğimiz diğer bir husus ise SSBİY 13. maddesinde düzenlenen internet sitesi kurma zorunluluğudur. Sigortacının sigorta

⁴⁶ Y. 11. H.D., 2013/16889 E. , 2014/1273 K. “...bunun yanında sigortalının teminatlar konusunda açıkça bilgilendirilmemiş olmasının da aydınlatma yükümlülüğüne aykırı olup, sigortacı kusuru olduğu Poliçe ile 700 işçi için teminat alınmış olduğu, ancak bu 700 işçinin nitelik ve kimlikleri belirtmeyererek ekli listeler ve zeyilnamelerin ibraz edilmediği, poliçenin yazılım tekniğinin yanıltıcı nitelikte olması ve teminatın nevini anlamak için yorum gerektirmesi olguları bir arada ele alındığında bilgilerin sigortalıyı yanıltıcı ve 10 taşerondan fazlası için rücu hakkı olmak kaydı ile teminatının bulunduğu izlenimini doğurduğu, dolayısıyla 5684 S.K m 11/3 gereği 01.06.2007 tarihinde yürürlüğe giren Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmeliğin 5. ve 7. maddesi ve daha genel nitelikte bulunan M.K. ’nun 2. maddesi gereği, davacının sigortacıya rücu edebileceği gerekçesiyle davanın kabulüne dair tesis edilen karar, davalı vekilinin temyizi üzerine, Dairemizce onanmıştır.”

⁴⁷ TTK’da “sigorta sözleşmesi bakımından önemli sayılabilecek hususlar” kavramı net olarak açıklanmasa da sigortacı ve acenteye ilişkin bilgiler, teminatlar, genel uyarılar, teminat dışında kalan hususlar ve istisnalar, tazminat ödemesi gibi hususların anlaşılması hususu için bkz. Çeker, M. (2016), **6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Sigorta Hukuku**, (16.Baskı), Karahan Yayınları, Adana, s.81. Konuyla ilgili Y. 11. H.D., 2016/7951 E. , 2018/1416 K. “Sigortacıya bildirilmeyen, eksik veya yanlış bildirilen hususlar, sözleşmenin yapılmamasını veya değişik şartlarda yapılmasını gerektirecek nitelikte ise önemli kabul edilir. Sigortacı tarafından yazılı veya sözlü olarak sorulan hususlar, aksi ispat edilmeye kadar önemli sayılır.” Aynı hususların sigorta ettiren açısından da önemli olacağı iddia edilebilir.

⁴⁸ Y. 11. H.D., 2015/12670 E. , 2017/640 K. Benzer başka kararlar için bkz. Y. 13. H.D., 2016/16750 E., 2017/3883 K.; Y. 11. H.D., 2016/7307 E., 2017/2584 K.; Y. 11. H.D., 2015/13236 E., 2017/1533 K.; Y. 13. H.D., 2015/10317 E., 2015/28087 K.; Y. 13. H.D., 2015/4514 E., 2016/9752 K.

ettireni, lehdarı ve sigortalıyı bilgilendirebilmesi için gerekli bilgi işlem altyapısını oluşturacağı, bu konuda gerekli idari ve teknik tedbirleri alacağı; bilgilendirme faaliyetlerini yürütebilmek adına kurumsal internet sitesi oluşturacağı; bilgilendirme faaliyetinin sağlıklı yürütülebilmesi amacıyla sayılan⁴⁹ bilgi ve belgelerin kolay okunabilir puntoda, ayrı ayrı ve ana sayfadan bağlantı vererek kurumsal internet sitesinde yer almasını sağlama yükümlülüğünden bahsedilmiştir. Anılan belgelerin kurumsal internet sitesinde hazır bulundurulmasının yanında sigortacının; poliçe bilgileri ve tazminat ödemelerine dair güncel bilgilerin, hayat sigortası sözleşmelerine ilişkin bazı bilgilerin⁵⁰ ve Bakanlıkça uygun görülecek diğer konu ve verilere internet aracılığıyla erişim sağlaması yükümlülüğünden bahsedilmiştir. Sigortacı tarafından kurulacak sisteme, poliçe numarası, hasar dosya numarası ya da sigorta ettirene sigortacı tarafından temin edilen kullanıcı adı, şifre ya da benzeri bilgilerle giriş yapılabileceği de madde devamında düzenlenmiştir.

Aydınlatma yükümlülüğünün kapsamına ilişkin bir başka husus ise aydınlatma yükümlülüğü kapsamına girmeyecek olan sigortalardır. Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmeliğin Uygulanması Hakkında Genelge (2008/7)'de zorunlu sigorta⁵¹ ve devlet destekli sigortaların⁵² aydınlatma yükümlülüğü kapsamı

⁴⁹ "...a) Sigortacıya ilişkin genel bilgiler başta olmak üzere sigortacının ortaklık yapısı, idari yapısı ve sermayesine ilişkin bilgiler,

b) Faaliyet gösterilen branşlar ile bu çerçevede sunulan sigortacılık hizmetleri ve ürünler ile ilgili bilgiler,

c) Sigorta ürünleri çerçevesinde teminat kapsamında olmamasına rağmen ek sözleşme ile teminat kapsamına alınabilecek kıymetler, rizikolar veya sözleşmeye konulabilecek özel hükümlere ilişkin bilgiler,

ç) Sözleşmeye konu rizikonun gerçekleşmesi hâlinde, sigorta ettirenin, sigortalının ya da lehdarın hak ve yükümlülükleri ile bunların izlemesi gereken prosedüre ilişkin bilgiler,

d) Vergi uygulamalarına ilişkin bilgiler,

e) Genel Müdürlük ve Bölge Müdürlükleri başta olmak üzere adres, elektronik posta, telefon ve faks numaraları,

f) Acentelere ilişkin irtibat adresleri, telefon ve faks numaraları,

g) Şikayet ve başvuruların yapılma şekli ve usulleri,

ğ) Sigorta ettirenlerin, sigortalıların veya sigortadan menfaat sağlayan kişilerin internet üzerinden bilgi talep edebilmesi ve şikayette bulunabilmesine olanak sağlanmasını teminen oluşturulacak elektronik formlar,

h) İstatistiki veriler ve diğer bilgiler."

⁵⁰ "(a) bendine ek olarak hayat sigortası sözleşmelerinde; tahakkuk eden ve tahsil edilen primlere, verilen teminatlara ve her bir teminata ilişkin tutarlara, kesintilere (komisyonlar, idari ve tahsil masrafları ile diğer giderler), varsa birikim ve kâr payı tutarına, kâr payı oranlarına, iştirâ, ikraz ve tenzil değerlerine, ikraz ve tenzildeki sözleşmelerin durumuna..."

⁵¹ Zorunlu sigortaların bir sigorta türü olmadığı, sigorta türlerinden birine giren bir sigorta türünün kamu yararı ve üçüncü şahısların korunması amacıyla zorunlu hale getirildiği; sigorta ettiren ve sigortacının sigortayı gerçekleştirmek zorunda olduğu; zorunlu sigortaların kanunla ve yönetmelikle düzenlenebileceği, sözleşme serbestisinin temel ve hak ve özgürlüklere ilişkin olması nedeniyle aslında

dışında kalabileceği ifade edilmişti. Ancak aydınlatma yükümlülüğü kapsamı dışında kalması halinde, sigorta öncesinde yapılan aydınlatmaya ilişkin olarak düzenlendiği, sözleşme kurulduktan sonraki aydınlatma yükümlülüğünü kaldırmayacağı ifade edilmekteydi.⁵³ Ancak TTK 1452. maddesinde yer alan koruyucu hükümler gereği; aydınlatma yükümlülüğünün sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar aleyhine değiştirilemeyeceği ifade edilmiştir. Bu nedenle sigortacının aydınlatma yükümlülüğünü yerine getirme konusunda herhangi bir muafiyeti olmayacağı değerlendirilmektedir.

3. AYDINLATMA KAVRAMININ BEYAN YÜKÜMLÜLÜĞÜYLE İLİŞKİSİ

3.1. Beyan Yükümlülüğü

Sigorta sözleşmeleri, karşılıklı beyanlar üzerinden kurulmaktadır. Sigortacının aydınlatma yükümlülüğünün karşısında ise sigorta ettirenin beyan yükümlülüğü bulunmaktadır. Sigorta konusu hakkında sigorta ettirenin ayrıntılı bilgiye sahip olması, sigortacının ise kendine aktarılan bilgiler doğrultusunda sigorta sözleşmesini kurması ve sigorta konusuna ilişkin primi belirlemesi hususları sigorta ettirenin beyan

yalnızca kanunla sınırlanması gerektiği; aynı şekilde zorunlu sigorta türlerinde iradilik unsurunun ortadan kalkması nedeniyle aydınlatma yükümlülüğü kapsamı dışında bırakıldığı; sözleşme öncesinde irade ortaya koyamaları da sözleşmenin devamı sırasında kendilerini ilgilendiren hususları öğrenmelerinin sigorta ettirenin faydasına olacağı ve bu nedenle sözleşme akdedildikten sonra sigortacının aydınlatma yükümlülüğünün bulunduğu hususları ve devamı için bkz. Akgün, E. (2010), *Op. Cit.*, s. 42-44. Zorunlu sigortaların muhtevasının sözleşmeye taraf olacak herkes için aynı olacağı; Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası (Trafik Sigortası), Karayolu Yolcu Taşımacılığı Zorunlu Koltuk Ferdi Kaza Sigortası, Tehlikeli Maddeler Zorunlu Sorumluluk Sigortası, Tüpgaz Zorunlu Sorumluluk Sigortası ve Zorunlu Karayolu Taşımacılık Mali Sorumluluk Sigortasının anlaşılması gerektiği hususu için bkz. Yavaş, M. (2019), *Op. cit.*, s. 274.

⁵² Devlet destekli sigorta ifadesinden tarım sigortalarının anlaşılması gerektiği; 5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu'nda tanımlandığı; bu sigorta türüyle tarım üreticilerinin fırtına, sel, kuraklık, dolu, don, yangın, su baskını, hortum, deprem, heyelan... gibi riskler karşısında oluşacak muhtemel zararının giderilmesinin amaçlandığı; kapsamda sadece tarım ürünleri değil bitkisel ürünler, makineler, hayvanlar, barınak ve tesisler gibi tarım alanına ait her türlü unsurun korunmasının amaçlandığı; çiftçilerin ve çalışanların can güvenliğinin de sigorta kapsamında korunmasının amaçlandığı; aslında bu sigorta türünün zorunlu bir sigorta türü olmadığı fakat yaptırmayan kişilerin çeşitli hükümlerden yararlanamayacakları; önceden Tarım Sigortaları Kanunu Uygulama Yönetmeliği olduğu ve bu sigorta için yapılacak bilgilendirmenin yönetmeliğe göre yapıldığı ancak günümüzdeki düzenlemede genel bilgilendirme yönetmeliğine tabi olduğu ve benzeri diğer hususlar için bkz. Akgün, E. (2010), *Op. Cit.*, s. 45 vd. Devlet destekli bitkisel ürün sigortası, devlet destekli büyükbaş hayvan hayat sigortası, devlet destekli kümes hayvanları hayat sigortası, devlet destekli sera sigortası, devlet destekli su ürünleri sigortası... gibi sigorta türlerinin anlaşılması gerektiği yönünde bkz. Yavaş, M. (2019), *Op. cit.*, s. 275.

⁵³ Akgün, E. (2010), *Op. Cit.*, s. 41. Bu hususa benzer şekilde, Yargıtay'ın da aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirilmesi yönünde kararlarının bulunduğu hususları için bkz. Yavaş, M. (2019), *Op. cit.*, s. 275.

yükümlülüğünün önemini gözler önüne sermektedir.⁵⁴ Edinilen bilgiler kapsamında, sigortacının sözleşmeyi yapıp yapmama kararı oluşmaktadır.⁵⁵

Beyan yükümlülüğünün ihlaline kanun koyucunun aynen ifa ve tazminat sonucu yüklememiş, hatta elde edilecek tazminatta indirimle gidileceği ya da tazminatın tamamen kaybedileceği yönünde düzenlemeler yapmıştır. Bu nedenle de beyan yükümlülüğü, hukuki niteliği itibarıyla külfet olarak değerlendirilmektedir.⁵⁶ Buna karşın başka bir çalışmada ise yerine getirilmediği takdirde sigortacı tarafından ifasının dava ve talep edilemediği bir yükümlülük olarak ifade edilmiştir.⁵⁷

TTK’da; sözleşmenin yapılmasında, teklifin yapılması ile kabulü arasında, sözleşme süresi içinde ve riziko gerçekleştiğinde yapılacak beyan yükümlülüğü şeklinde düzenlenmiştir.

3.1.1. Sözleşme Yapılmasında Beyan Yükümlülüğü

Bu aşamadaki beyan yükümlülüğü, TTK m. 1435 ve 1442 arasında düzenlenmiştir. TTK m. 1435’te sigorta ettirenin bildiği ya da bilmesi gereken tüm önemli hususları⁵⁸ sigortacıya bildirmesi gerektiği düzenlenmiştir. İfadeden de anlaşılacağı üzere sigorta ettirenin sigorta konusuyla ilgili bildiği ve önemli olduğu düşündüğü hususları sigortacıya aktarması gerektiği ifade edilmiştir. Beyan yükümlülüğüne aykırı davranılmış olması için ise bildirmeyi ihmal ettiği hususları biliyor olması gereklidir. Bilmediği hususları zaten bildiremeyeceği için beyan yükümlülüğüne aykırı davrandığı söylenemeyecektir.⁵⁹ Maddede “bilmesi gereken hususlar” ifadesinin yer almasının hatalı olduğu, sigorta ettirenin bilmediği hususları

⁵⁴ Hacıömeroğlu A. O., *Op. cit.*, s. 54.

⁵⁵ *Ibid.*, s. 54.

⁵⁶ Beyan kavramının hukuki niteliği itibarıyla külfet olarak adlandırılması nedeniyle “ihbar külfeti” kavramının kullanılması hususu için bkz. Aktan, Ö. (2018), *Kasko Sigortası Sözleşmesi*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s. 238-239.

⁵⁷ Aral Eldeleklioğlu, İ. (2012), *6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Sigorta Ettirenin Sözleşme Yapılmasında Beyan Yükümlülüğü*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 18, Sayı 2, s. 726.

⁵⁸ “Önemli” kavramının objektif kriterlere göre belirlenmesi gerektiği, kavramın subjektif kriterlere göre belirlenmesinin ispat konusunda problemlere yol açabileceği hususları için bkz. Hacıömeroğlu A. O., *Op. cit.*, s. 56.

⁵⁹ Sigorta ettirenin “bildiği veya bilmesi gereken” ifadesinden somut olarak bildiği hususların anlaşılması, bu durumun objektif kriterlere göre belirlenmesi ve normal şartlar altında sigorta ettirenin bilmesi gereken durumları karşıladığı hususu için bkz. *Ibid.*, s. 57.

beyan edemeyeceği; maddenin kendi içinde bir tezağı barındırdığı ifade edilmiştir.⁶⁰ Maddenin devamında önemli kavramının açıklaması yapılmış, sigorta ettirenin sigortacıya bildirmediği ya da yanlış bildirdiği hususların önemli sayılabilmesi için sözleşmenin yapıp yapılmamasını etkilemesi veya sözleşmenin değişik şartlarla yapılmasına neden olması gerektiği düzenlenmiştir. Yine sigortacının yazılı ya da sözlü olarak sigorta ettirene yönelttiği hususların da aksi ispat edilmedikçe önemli sayılacağı düzenlenmiştir. Maddeden de anlaşılacağı üzere beyan yükümlülüğü sigorta ettirene yüklenen, sözleşmenin kurulmasına ve seyrine etki edecek önemli hususların sigorta ettirene aktarılmasını içeren bir kavramdır. Sigortacıya atfedilen aydınlatma yükümlülüğüne benzer amaçla düzenlendiği ve yine benzer kapsama sahip olduğu görölmektedir.

Beyan yükümlülüğünün beyan, liste ve karma olmak üzere üç şekilde yerine getirildiği; beyan usulünde sigorta ettirenin rizikoya etki edebilecek unsurları sigortacıya bildirmesi, liste usulünde sigortacının rizikoya etki edebilecek unsurları liste halinde sigorta ettirene yöneltmesi, karma usulün ise ikisinin karşımı şeklinde yerine getirildiği ifade edilmektedir.⁶¹ TTK m. 1435 ve devamı dikkate alındığında hukukumuzda karma usulün belirlendiğini söyleyebiliriz. Beyan yükümlülüğünün liste usulünde yerine getirilmesinde, sigortacı tarafından yöneltilecek yazılı soruların dışında kalan hususlarla ilgili sigorta ettirenin sorumlu tutulamayacağı, ancak sigorta ettirenin kötü niyetle önemli bir hususu beyan etmediği anlaşılırsa bundan da sorumlu olacağı TTK m. 1436’da ifade edilmiştir. Sigortacının liste dışında öğrenmek istediği hususlarla ilgili de soru sorabileceği, soruların yazılı ve açık olması gerektiği düzenlenmiştir. Sigorta ettirenin bu hususları cevaplamaktan imtina edemeyeceği düzenlenmiştir.

Beyan yükümlülüğünün yerine getirilmesi hususunda, sigortacının sözlü olarak soru yöneltebilmesi, sözleşmenin daha sağlıklı kurulmasını sağlayacaktır. Yazılı yöneltilen sorulara ilişkin olarak kötü niyetli saklanmadıkça liste dışında kalan hususlardan sigorta ettirenin sorumlu tutulamayacağı hususu sigorta ettireni korumaya yönelik bir düzenleme olarak görülebilir. Sigortacının aydınlatma yükümlülüğünün de sözlü ve yazılı olarak yerine getirilebileceği ancak ispat hususu düşünüldüğünde

⁶⁰ Anılan durumun “sigorta ettirenin bilmesi gereken tüm önemli hususları bildirmezse...” şeklinde düzeltilebileceği hususu için bkz. *Ibid.*, s. 57.

⁶¹ *Ibid.*, s. 58.

bilgilendirme metninin kullanılmasının gerekliliği de bilinmektedir. Aydınlatma ve beyan yükümlölüklerinin yapılmasının şekle bağlanmadığı; yazılı ve sözlü şekillerde gerçekleştirilebildiği bilinmektedir.

Beyan yükümlölüğü kapsamında bildirilmeyen ya da yanlış bildirilen hususun sigortacı tarafından bilinmesi durumunda, beyan yükümlölüğüne aykırı davranıştan bahisle sözleşmeden cayılamayacağı ve durumun ispatının ise sigorta ettirene ait olacağı TTK m. 1438’de düzenlenmiştir. Madde metnindeki sigortacı tarafından bilinmek ifadesinin “bilinebilir olmak” şeklinde anlaşılması gerekmektedir.⁶²

TTK m. 1437 ve TTK m. 1439 beyan yükümlölüğüne aykırı davranış durumunda yaptırım hususlarını düzenlemektedir. Beyan yükümlölüğü kapsamında bildirilmeyen ya da yanlış bildirilen hususlar ve riziko arasında bağlantı bulunması halinde, sigortacı on beş gün içinde sözleşmeden cayma hakkını⁶³ kullanabilecek veya prim farkını isteyebilecektir. Sigortacının prim farkı talebi, on gün içinde kabul edilmezse yine sözleşmeden cayabilecektir. Önemli husus, sigorta ettirenin kusuru sonucu öğrenilmemiş olsa bile durumun değişmeyecek, sigortacının cayma hakkı devam edecektir. Riziko gerçekeştikten sonra sigorta ettirenin ihmaliyle beyan yükümlölüğü ihlal edilmiş olursa, ihmal rizikonun gerçekeşmesine etki edecek derecedeyse tazminattan indirim yapılacak, ancak sigorta ettirenin ihmali değil de kastı söz konusuysa sigortacının tazminat ya da bedel ödeme borcunun ortadan kalkacaktır. Ancak kast ile riziko arasında bağlantı yoksa belirlenecek yeni prim üzerinden ödeme yapılacaktır.

TTK m. 1442’de, cayma hakkının kullanılamayacağı durumlar ifade edilmiştir. Caymaya yol ačan ihlale sigortacı sebep olduysa ve sigorta ettirenin bazı soruları yanıtlamamasına rağmen sigortacı sözleşmeyi gerçekeştirmişse, sigortacının cayma hakkını kullanamayacaktır. Beyan yükümlölüğü sigorta ettirenin sorumluluğunda olduğu için cayma hakkının kullanımı sigortacıya tanınmıştır. Ancak tüm sorulara yanıt almadan gerçekeştirilen sözleşmede beyan yükümlölüğünün yerine getirilmiş olmayacak ve sigortacının da bu hususu bildiği varsayılacağından cayma hakkını

⁶² Aral Eldeleklioğlu, İ., *Op. cit.*, s. 730.

⁶³ Cayma kavramının sözleşmeyi geçmişe etkili olarak sona erdireceği, tarafların aldıkları iade edeceği hususu için *bknz. Ibid.*, s. 731.

kullanamayacaktır. İhlale sigortacının sebebiyet vermesi durumunda da kendi kusuru bulunacağından cayma hakkını kullanamayacaktır.

3.1.2. Teklifin Yapılması ile Kabulü Arasındaki Değişiklikleri Beyan Yükümlülüğü

TTK m. 1443'te teklifin yapılması ile kabul arasında değişiklik olması durumunda, sözleşmenin yapılması esnasındaki hükümlerin uygulanacağı düzenlenmiştir. Tarafların belirttiği hususların değişmesi ve sözleşmeye temel teşkil edecek durumlarda değişiklik olması nedeniyle, sözleşmenin yapılması esnasındaki hükümlerin uygulanması değerlendirilmektedir.

3.1.3. Sözleşme Süresi İçinde Beyan Yükümlülüğü

TTK m. 1444'te sigorta ettirenin sigortacının izni olmadan rizikoyu veya durumu ağırlaştırarak tazminat tutarının artmasına neden olacak davranışlarda bulunamayacağı düzenlenmiştir. Rizikonun ağırlaşması, tehlike durumunun sigortacı aleyhine değişmesi olarak ifade edilmekle birlikte subjektif ve objektif riziko ağırlaşması şeklinde düzenlendiği; subjektif ağırlaşmada sigorta ettirenin kendi davranışlarıyla riziko ağırlaşmasına neden olduğu, objektif ağırlaşmada ise sigorta ettirenin herhangi bir davranışı olmaksızın rizikonun ağırlaştığı ifade edilmektedir.⁶⁴ Maddede sigorta ettirenin rizikoyu ağırlaştırmama; rizikonun ağırlaşması durumunda ise subjektif riziko ağırlaşmasında derhal, objektif riziko ağırlaşmasında öğrendiği tarihten itibaren on gün içinde ihbar yükümlülüğü bulunduğu düzenlenmiştir.

Sözleşme ilişkisi kurulduktan sonra, tarafların sözleşme ilişkisinden doğan sorumluluklarını yerine getirmesinin yanında diğer tarafın durumunu ağırlaştırıcı şekilde davranmaması da yine dürüstlük ilkesi bağlamında değerlendirilmektedir.

Sigorta ettiren ya da bilgisi dahilinde hareket eden üçüncü kişinin davranışlarıyla rizikonun gerçekleşme ihtimalini artmışsa ya da mevcut durum ağırlaşmışsa, durumun öğrenilmesinden itibaren en geç on gün içinde sigortacıya bildirilmesi gerekmektedir. TTK 1445'te durumu öğrenen sigortacının bir ay içinde sözleşmeyi feshedebileceği, prim farkı isteyebileceği; prim farkının on gün içinde kabul edilmemesi durumunda ise sözleşmenin feshedilmiş sayılacağı düzenlenmiştir. Değişikliklerin yapılmasından

⁶⁴ Algantürk Light, D. (2012), *Sigorta Sözleşmesi Süresi İçinde Sigorta Ettirenin Yükümlülükleri*, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 22, s. 4.

evvelki duruma dönülmesi ya da süresinde kullanılmaması durumunda fesih ve prim isteme hakkı ortadan kalkacaktır. Madde devamında, duruma sigortacının, sigortacının menfaatiyle ilişkili bir hususun, insani bir görevin yerine getirilmesinin sebep olması durumunda fesih ya da prim hakkının istenemeyeceği ifade edilmiştir. Rizikonun gerçekleşmesinden sonra sigorta ettirenin ihmalinin belirlenmesi durumunda ihmalin derecesine göre tazminattan ya da bedelden indirim yapılacaktır; sigorta ettirenin kastının bulunması ve değişikliklerle riziko arasında bağlantı bulunması halinde sözleşme feshedilebilecek ve tazminat ya da bedel ödenmeyecektir. Ancak kast ile riziko arasında bağlantı yoksa ödenen primle ödenmesi gereken prim arasındaki oran dikkate alınarak tazminat ya da bedel ödenecektir.

Anılan maddenin devamında, sigorta ettirenin kastının rizikonun gerçekleşmesinden önce gerçekleşmesi durumunda sigortacının sözleşmeyi feshetse bile değişikliğin meydana geldiği dönemdeki primlere hak kazanacağı; fesih bildirim süresi için değişikliklerle bağlantılı olarak rizikonun gerçekleşmesi durumunda ise tazminat veya bedelin prim farkı dikkate alınarak ödeneceği düzenlenmektedir.

3.1.4. Riziko Gerçekleştiğinde Beyan Yükümlülüğü

TTK m. 1446'da rizikonun gerçekleşmesi durumunda, sigorta ettirenin durumu derhal sigortacıya bildireceği; bildirim yapılmaması ya da geç yapılması tazminatta artışa neden olmuşsa kusurun ağırlığına göre tazminat ya da bedelden indirim yapılacağı; ancak sigortacının rizikonun gerçekleştiğini daha önce öğrenmesi durumunda tazminat ya da bedelden indirim yapılmayacağı düzenlenmiştir.

Sigorta ettirenin rizikonun gerçekleşmesinden sonra rizikonun veya tazminatın kapsamının belirlenmesi için kendisinden beklenecek her türlü bilgi ve belgeyi makul bir süre içinde sigortacıya temin etmesi TTK m. 1447'de düzenlenmiştir. Aynı zamanda, sigorta ettiren sigortacının inceleme yapmasına izin vermek ve kendisinden beklenen uygun önlemleri almakla yükümlüdür.

4. AYDINLATMA YÜKÜMLÜLÜĞÜNE İLİŞKİN DİĞER HÜKÜMLER

4.1. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun

7/11/2013 tarihli ve 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un amacı; kamu yararına tüketicinin sağlığı, güvenliği ve ekonomik çıkarlarını korumak,

tüketiciyi aydınlatmak, tüketiciyi bilinçlendirici önlemler almak, tüketicinin kendilerini koruyucu önlemler alınmasını sağlamak ve özendirmektir. TKHK'nın, profesyonel girişimci karşısında nispeten bilgisiz ve düşük gelirli olan tüketiciyi korumak amacıyla yapıldığı ifade edilmektedir.⁶⁵ Koruma kavramının içerisinde; tüketicinin aydınlatılması, korunması ve bu hususlar için gerekli önlemlerin alınması bulunmaktadır.⁶⁶

TKHK'da tüketici “*Ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket eden gerçek veya tüzel kişi*” şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanımın yanında, başka bir çalışmada ise tüketici hukuku, “*Tüketicinin herhangi bir nedenle zayıf olduğu ve bu nedenle özel korumadan yararlanması gerektiği ve tüketicinin korunması için de yasal düzenlemelerin yapıldığı alana tüketici hukuku denir.*” şeklinde tanımlanmıştır.⁶⁷

1985 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda “Tüketicinin Korunması İlkeleri Rehberi” kabul edilmiş ve evrensel tüketici hakları belirlenmiştir.⁶⁸ Evrensel tüketici haklarında bilgilendirilmeden bahsederken bu husus, TTK reformu gerekçeleriyle ve tüketicinin korunması düşüncesiyle birlikte tüketicinin aydınlatılması kavramını da kapsamaya başlamıştır. Kapsamı sürekli olarak gelişen aydınlatılma hususu; tüketicinin bilgilendirilmesi, tüketiciye rehberlik edilmesi ve öneride bulunulmasını da içermektedir. Bu düzenlemeler doğrultusunda, 1995 yılında çıkarılan 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da⁶⁹ tüketicinin korunması

⁶⁵ Kara Kılıçarslan, S. (2015), *Tüketici Sözleşmelerinde Bilgilendirme Yükümlülüğü*, Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 5, S. 2, s. 185.

⁶⁶ Tüketicinin korunması düşüncesinin iki yönü olduğu; ilkinin henüz hukuki ilişkiye girmeyen tüketicinin korunmasına yönelik olduğu, ikincisinin tüketicinin zarara uğrayacağı davranışlar karşısında korunmasına hizmet ettiği; bilgilendirme yükümlülüğünün ise tüketicinin korunması kapsamında olduğu ifade edilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. *Ibid.*, s. 186.

⁶⁷ *Ibid.*, s. 186.

⁶⁸ Evrensel Tüketici Hakları; tüketicilerin temel ihtiyaçlarının karşılanması, sağlık ve güvenliğin korunması, ekonomik çıkarların korunması, bilgi edinme, eğitime, tazmin edilme, temsil edilme, sağlıklı bir çevrede yaşama şeklinde belirlenmiştir. Aydınlatma yükümlülüğünün ekonomik çıkarların korunması, bilgi edinme, eğitime, tazmin ve temsil edilme gibi birden fazla evrensel ilkeyle ilişkili olduğu ifade edilebilir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Bilinçli Tüketici - Tüketici Bilinci, (2011). Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Tüketicinin Korunması ve Piyasa Gözetimi Genel Müdürlüğü, s. 9. http://tuketici.gtb.gov.tr/data/520a1cad487c8e0c74543a78/bilincli_tuketicikitap.pdf, Erişim Tarihi: 18.04.2020.

⁶⁹ Kanun'un amacı “... ekonominin gereklerine ve kamu yararına uygun olarak tüketicinin sağlık ve güvenliği ile ekonomik çıkarlarını koruyucu, aydınlatan, eğitici, zararlarını tazmin edici, çevresel tehlikelerden korunmasını sağlayıcı önlemleri almak ve tüketicilerin kendilerini koruyucu girişimlerini özendirmek ve bu konudaki politikaların oluşturulmasında gönüllü örgütlenmeleri teşvik etmeye ilişkin hususları düzenlemektir.” Taraflardan birinin tüketici olduğu işlemlerin hepsinin Kanun kapsamına girdiği de ikinci maddede ifade edilmiştir.

düşüncesi düzenlenmişse de 6502 sayılı Kanun, AB çalışmaları doğrultusunda yenilenmiş ve güncel hususları da içermesi sağlanmıştır.

TKHK’da, genel olarak tüketici işlemlerinde aydınlatma yükümlülüğünün nasıl yerine getirilmesi gerektiği düzenlenmiştir. Sigorta sözleşmelerinin genel olarak tüketici işlemi sayılması⁷⁰ nedeniyle sigorta hukuku alanında da yer alan düzenlemeler bulunmaktadır. Ancak sigorta sözleşmelerinin hepsinin tüketici işlemi sayılamayacağı; eğer kişisel bir menfaatin teminat altına alınması söz konusuysa tüketici işlemi sayılabileceği; ticari özelliği olması ya da mesleki faaliyet alanı için sigorta himayesinin kullanılması durumları varsa sözleşmenin ticari sözleşme olarak değerlendirilmesi gerektiği görüşü de bulunmaktadır.⁷¹ Ancak tez konusu gereği tüketici sözleşmesi olup olmaması önem arz etmeksizin TKHK’daki aydınlatma kavramına ilişkin incelemelere yer verilmiştir.

TKHK’nın 4. maddesinde, düzenlenecek sözleşmeler ve sözleşmelere ilişkin bilgilendirmelerin nasıl yapılacağı belirtilmiştir. Sözleşme ve bilgilendirmelerin açık, anlaşılır, sade ve okunaklı olarak düzenlenip tüketiciye verileceği ifade edilmektedir. Sözleşmede bulunması gereken şartlardan bir ya da birkaçının bulunmaması durumunda, sözleşmenin geçerliliği etkilenmez ve sözleşmeyi hazırlayan eksikliği giderir. Aynı maddede ilgili düzenlemelere istinaden tüketiciden talep edilecek ücret ve masrafların yazılı bir şekilde tüketiciye verilmesi gerektiği; bu bilgileri karşı tarafın tüketiciye vermekle yükümlü olduğu ve ispatının da yine tüketiciye ait olduğu; mesafeli sözleşme kurulmuşsa bilgilendirmenin de mesafeli sözleşmeye uygun olarak verilmesi gerektiği ifade edilmiştir.⁷²

TKHK 5. maddesi kapsamında sözleşmeye yazılan maddelerin tüketiciyle müzakere edilmesi gerektiği, müzakere edilmeyen maddelerin ise yazılmamış sayılacağı ifade edilmektedir. Bu düzenlemenin de yine tüketicinin aydınlatılmasına dayandığı ve sigorta sözleşmelerindeki aydınlatma yükümlülüğünün ilgili düzenlemede daha katı bir şekilde vücut bulduğu söylenebilir. Madde devamında, sözleşmede yazılan hükümlerin

⁷⁰ Taşkın, M., *Op. cit.*, s. 74.

⁷¹ Özdamar, M. (2009), *Op. cit.*, s.78.

⁷² Mesafeli sözleşmenin akdedilmesinden önce gerekli bilgilerin muhataba iletilmesi ve muhatabın bilgileri edindiğini yazılı olarak teyit etmesi gerektiği, aksi takdirde sözleşmenin akdedilemeyeceği hususu için bkz. Erberk, Ö. (2010), *Tüketici Satımlarında Satıcının Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğü ve İhlalinin Sonuçları*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, s. 299.

sade, açık ve tüketici tarafından anlaşılır olması gerektiği, eğer açık değilse ya da birden çok anlama geliyorsa tüketici lehine yorumlanacağı ifade edilmiştir. Tüketicuyu koruyan bu düzenlemeler, tüketicinin bilgisi dâhilinde sözleşme akdetmesini, kurulan sözleşmelerde bilgisi dâhilinde olmayan unsurların ya da aydınlatılmadığı hususların yer almamasını sağlamaktadır.

Kredi sözleşmesi öncesinde bilgilendirme yükümlülüğü, TKHK'nın 23. maddesinde düzenlenmektedir.⁷³ Kredi sözleşmesinde sözleşmeyi düzenleyen tarafın, kredi sözleşmesiyle ilgili bilgilendirmeyi yapması gerekmektedir. Bilgilendirmeyi, sözleşmenin kurulmasından makul bir süre önce bilgi formunun verilmesi suretiyle yerine getirmesi gerekmektedir. Kanun devamında, ön ödemeli konut satışını düzenleyen 40. maddede, ön bilgilendirme formunun sözleşmenin kurulmasından en az bir gün önce verilmesi düzenlenmiştir. Bilgilendirme formunun ne zaman verileceğiyle ilgili kesinlik olmasa da ön ödemeli konut satışında ön bilgilendirme formunun en az bir gün önceden verilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu husus sigortacının aydınlatma yükümlülüğüyle benzerlik göstermekte, tüketicinin de aynı sigorta ettiren gibi sağlıklı karar verebilmesi için makul bir süre önce bilgilendirmeye erişmesinin önemine değinmektedir.

Finansal hizmetlere ilişkin mesafeli sözleşmelere ilişkin 49. maddede; bilgilendirmenin tüketicinin iradesini açıklamadan önce yapılmasının zorunlu olduğu, bilgilendirmenin ticari amaçla yapıldığının açık olması ve görüşmenin başında sebep ve sağlayıcının kimliğinin açıkça verilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Devamında sözleşmeye ilişkin tüm şartların ve belirlenen diğer hususların tüketiciye iletilmesinin zorunlu olduğu, durum yazılı bilgilendirmeye elverişli değilse uzaktan iletişim aracılığıyla kurulan sözleşmenin akabinde bilgilendirme yerine getirilir. Maddede, bilgilendirmeyle ilgili yer alan düzenlemeler, tüketicinin aydınlatılmasına verilen önemi göstermektedir. Bu düzenlemeler, tarafın iradesinin gerçekçi olması ve sözleşmenin sıhhatli bir şekilde kurulabilmesi için gereklidir.

⁷³ 22.05.2015 tarihli Tüketici Kredisi Sözleşmeleri Yönetmeliği'nde de tüketici kredisi sözleşmelerinin uygulama esaslarının düzenlenmesi amaçlanmış, sözleşme kapsamındaki bilgilendirme yükümlülüğüne yer verilmiştir. Yine bu düzenlemelerin de Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik'te belirtilen düzenlemelere benzer düzenlemeler içerdiği ifade edilebilir.

Devre tatil sözleşmeleri, uzun süreli tatil hizmeti sözleşmeleri, değişim sözleşmeleri, satıcı ve sağlayıcının tüketiciye yardımcı olduğu yeniden satış sözleşmelerinde en az bir gün önce ön bilgilendirme formunun tüketiciye verilmesi 50. maddede zorunlu kılınmıştır. Benzer şekilde 51. maddede de paket tur sözleşmeleri düzenlenmiş ve sözleşme kurulmadan önce tüketiciye ön bilgi amacıyla broşür verilmesi zorunlu kılınmıştır.

TKHK'nın Beşinci Kısımında, tüketicinin bilgilendirilmesi ve menfaatlerinin korunmasına ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. Tüketicinin aydınlatılması hususunda; fiyat etiketlerinin açık ve belirli olması, belirli değilse tarife ve fiyat listelerinin görülebilir olması, kasa ile etiket arasında fark olması durumunda etiket fiyatının dikkate alınacağı; sözleşme konusu malın kullanımına ilişkin tanıtım, kullanım, basit onarım ve bakım bilgilerinin yer alacağı Türkçe kılavuzlarının tüketiciye sunulması, malın güvenli kullanımıyla ilgili açıklayıcı bilgi ve uyarıların da tüketiciye bildirilmesi hususları yer almaktadır.

TKHK, tüketicilerin korunması amacı gütmektedir. Bu nedenle TKHK'nın genelinde tüketici lehine ve tüketicinin bilgilendirilmesine ilişkin ayrıntılı düzenlemeler görülmektedir. Tüketicilerin de aynı sigorta sözleşmelerindeki gibi sözleşme konusuyla ilgili açık, anlaşılır ve sade bir şekilde bilgilendirilmesi gerektiği; yazılan her maddenin tüketiciyle müzakere edilmesi gerektiği ve müzakere edilmeyen maddelerin yazılmamış sayılacağı; birden fazla anlama gelen maddelerin tüketici lehine yorumlanacağı ve sözleşme gerçekleşmeden makul bir süre önce⁷⁴ tüketiciye bilgilendirmenin yapılması gerektiği ifade edilmektedir. Bu düzenlemeler, sigorta hukukundaki aydınlatma yükümlülüğüne benzemektedir.

Sigorta hukukundaki aydınlatmadan farklı olarak ön bilgilendirme formunun belirli sözleşme tiplerinde en az bir gün önceden verilmesi düzenlenmiştir. Bu düzenleme sigorta hukukundaki aydınlatmaya ilişkin düzenlemelerden farklıdır. Sigorta hukukunda, aydınlatmanın sözleşme akdedilmeden önce gerçekleştirilmesi düzenlenmekte ve süre belirtilmemektedir. Bir diğer farksa tüketiciden talep edilecek ücret ve masrafların yazılı bir şekilde tüketiciye bildirilmesi gerektiği düzenlenmiştir. Sigorta hukukunda bu şekilde bir düzenleme bulunmamaktadır.

⁷⁴ Bilgilendirmenin tüketicinin iradesini açıklamadan önce yapılması gerektiği ifade edilmektedir.

Tüketici hukukunda bilgilendirme kavramına ilişkin olarak açılan davaların ise sigorta sözleşmelerinin yenilenmesi konusu etrafında şekillendiği görülmektedir. Daha önce de anılan, sigorta süresinin bitmesi ve sözleşmenin sigorta ettiren tarafından kendiliğinden yenilenmemesi nedeniyle açılan davalarda; sigorta sözleşmesinin yapıp yapılmadığının takibinin ve sigorta priminin ödenmesinin sigorta ettiren tarafından yapılması gerektiği, sigortacının ise yenilemeye ilişkin bildirim yapma ve bilgilendirme yükümlülüğü bulunduğu; yenilenmeyen sözleşmelerde genelde tarafların müterafik kusurlu oldukları ifade edilmektedir.⁷⁵

4.2. Sigortacılık Kapsamında Değerlendirilecek Faaliyetlere, Tüketici Lehine Yapılan Sigorta Sözleşmeleri ile Mesafeli Akdedilen Sigorta Sözleşmelerine İlişkin Yönetmelik

25.04.2014 tarihli Yönetmelik'in amacı, *“sigortacılık faaliyeti ile bu kapsama girmeyen işlerin sınırlarının tespiti, tüketici lehine yapılan sigorta sözleşmeleri ve tarafların karşı karşıya gelmeden akdettikleri sigorta sözleşmeleri ile asli işi sigorta aracılığı olmayan işletmelerin sundukları mal ve hizmetlerle birlikte sağlayabileceği sigortalara ilişkin usul ve esasların belirlenmesidir.”* şeklinde 1. maddesinde ifade edilmiştir.

Yönetmeliğin 8. maddesinde, sigorta ettirenin tüketiciye sigorta teminatının kendisi tarafından verildiğini gösteremeyeceği, sigorta ettirenin bu tarz davranışlarda bulunamayacağı ifade edilmiştir. İfadeden tüketici ve sigorta ettirenin farklı kişiler olduğu anlaşılmakta, bu nedenle sigorta ettirenin tüketici ya da sigortacı olmadığı varsayımından hareketle, sigorta ettirenin sigortacının üstlenmesi gereken rizikoya karşılık teminat sunması ya da bu yönde davranışlarda bulunması yasaklanmıştır. Bu durumlar, mal ve hizmetle bağlı sigorta ürünü satışlarında söz konusu olmaktadır. Bu nedenle mal veya hizmeti sunan ve asıl işi sigorta aracılığı olmayan kişilerin sigorta ettiren olması ve sigorta ilişkisindeki sigortacı gibi davranması ya da tüketicide bu yönde izlenim oluşması söz konusu olmaktadır. Bu hususların engellenmesi, tüketicinin bu konuda aydınlatılması gerekmekte ve konu ise maddede düzenlenmektedir. Yine

⁷⁵ Konuya ilişkin örnek kararlar için bkz. Y. 13. H.D., 2015/31586 E., 2016/22675 K.; Y. 13. H.D., 2014/4409 E., 2014/17045 K.; Y. 13. H.D., 2014/21961 E., 2014/27519 K.; Y. 13. H.D., 2014/15545 E., 2014/36062 K.; Y. 13. H.D., 2014/15546 E., 2015/2122 K.; Y. 13. H.D., 2014/13577 E., 2015/20560 K.; Y. 13. H.D., 2014/30247 E., 2016/959 K.; Y. 13. H.D., 2013/29808 E., 2014/31444 K.

madde devamında, tüketicinin bu konuda açıkça aydınlatılması, tüketiciye sigorta sözleşmesinin örneğinin verilmesi ve tüketicinin ihtiyaç duyduğu bilgilere nasıl ulaşacağının gösterilmesi hususları da aydınlatma yükümlülüğü kapsamında değerlendirilebilir.

Sigorta sözleşmelerinin her türlü iletişim aracıyla kurulabileceği ancak gerekli altyapıya sahip olunması gerektiği 9. maddede ifade edilmiştir. Madde devamında 14.02.2020 tarihli SSBİY hükümlerinin⁷⁶ mesafeli sigorta sözleşmelerine de uygulanacağı ifade edilmiştir. Mesafeli akdedilen sözleşmelerde de poliçe verme yükümlülüğünün devam ettiği ifade edilmiş;⁷⁷ buradan hareketle sigorta ettirenin ve tüketicinin sözleşme hükümlerine ulaşabilmesi kolaylaştırılmış, yansıtılan iradenin dışında bir sözleşme gerçekleşmiş olması durumunda itiraz hakkının kullanılabilmesi için de imkân verilmiştir.

Yönetmeliğin 10. maddesinde;⁷⁸ sigorta teminatını veren sigortacı, teminat konusu, kapsamı, başvuru yapılacak yer gibi bilgilerin tüketiciye aktarılması düzenlenmiştir. Tüketicinin sigorta sözleşmesinin muhatabını bilmesi ve sözleşmenin önemli hususları konusunda bilgilendirilmesi düzenlenmiştir. Bu düzenlenmelerin de aydınlatma yükümlülüğü kapsamında yapıldığı ifade edilebilir.

Yönetmeliğin 10/A maddesinde;⁷⁹ uzaktan satış cihazları ile pazarlama yoluyla sözleşmelerin akdedilmesi düzenlenmiş, maddede yine aydınlatma yükümlülüğüne

⁷⁶SSBİY 5. maddesinde fiziki olarak karşı karşıya gilemeyen durumlarda kalıcı veri saklayıcısı aracılığıyla ya da kayıt altına alınması şartıyla sözlü olarak da yapılabileceği ifade edilmiştir. Bu hususun ispatı kolaylaştıracağı, tüketici lehine yapılan sigorta sözleşmelerinde de uygulanacağı ifade edilmiştir. Madde devamında, görüşmenin manyetik ya da dijital ortama aktarılması şartıyla çağrı merkezi ya da telefon aracılığıyla da yapılabileceği ifade edilmiştir. Bu hususlardan hareketle, tüketiciyle akdedilen mesafeli sigorta sözleşmelerinin de bu yolla yapılacağı ifade edilebilir.

⁷⁷ 09.05.2020 tarihli ve 31122 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanan değişiklik.

⁷⁸ 09.05.2020 tarihli ve 31122 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanan değişiklik Madde 10: “...(3) Bu madde kapsamında sunulan sigorta teminatını veren sigorta şirketinin unvanı, teminatın konusu, kapsamı ve risk gerçekleştiğinde başvuru yapılacak yerin iletişim bilgileri tüketiciye açık ve net olarak bildirilir.

(4) İşletme, sigorta teminatının kendisi tarafından sunulduğu izlenimini yaratacak her türlü hareketten kaçınımalıdır. Sigorta şirketi bu konuda gerekli her türlü tedbiri almakla mükelleftir...”

⁷⁹ 09.05.2020 tarihli ve 31122 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanan değişiklik Madde 10/A: “(1) Sigortacılık işlemlerinin tamamının veya bir bölümünün gerçekleştirilmesine imkan veren kiosk, web sayfası, mobil uygulamalar gibi elektronik işlem cihazları ile sigorta satışı mümkündür. Mobil uygulamalar ile web sayfası uygulamalarında teminat sağlayan sigorta şirketinin unvanının sürecin en başında açık biçimde yer alması zorunludur. Kiosk uygulamasında da teminat veren sigorta şirketinin unvanının cihazın üzerinde açık biçimde yer alması gerekir.

...

ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir. Uzaktan satış cihazlarıyla yapılan sözleşmelerde, teminat sağlayan sigortacının unvanının açıkça belirtilmesi gerektiği; açıkça yetkili olmayan kişi ve kuruluşların da uzaktan satış cihazlarını kullanamayacağı ifade edilmiştir. Bu düzenlemelerin de tüketicilerin korunması ve aydınlatılması hususları açısından önem arz ettiğini düşünmekteyiz.

4.3. Bireysel Kredilerle Bağlantılı Sigortalar Uygulama Esasları Yönetmeliği

Bireysel kredilerle bağlantılı olarak yapılan zorunlu ya da ihtiyari sigortalarda birlik ve güvenliği sağlama, ilgililerin menfaatlerinin korunması ve sunulan hizmetlerle ilgili usul ve esasların belirlenmesi amacıyla çıkarılan, 13.03.2015 tarihli BKBSUEY'in 1. maddesinde; kredi veren her türlü kuruluşun sağladığı bireysel kredilerle ilgili yapılan zorunlu ve ihtiyari sigortalar ve teminatların Yönetmelik kapsamında olduğu ifade edilmiştir.

BKBSUEY'in 7. maddesinde, kredi sözleşmesi yapılmadan önce krediyle bağlantılı sigortalar konusunda kredi kullanana bilgi verilmesi gerekliliği ifade edilmiştir. Bu düzenleme, sigorta şirketlerinin muhatabı sözleşme öncesinde bilgilendirmesine benzemektedir. Ancak yükümlülükler kıyaslandığında, sözleşme akdedildikten sonrası için kredi kuruluşunun sorumluluğuna dair herhangi bir düzenleme yer almamaktadır. Madde devamında bilgilendirmenin yazılı yapılacağı, bir nüshasının kredi kuruluşu ya da şirket tarafından saklanacağı; tarafların fiziksel olarak bir araya gelmesinin mümkün olmadığı durumlarda elektronik ortamda ya da benzeri düzenlemelerle kredi kullananın bilgilendirilmesi gerektiği ve ispatının kredi kuruluşuna ait olacağı ifade edilmektedir. Bu hususlar, yukarıda bahsedilen sigorta sözleşmelerinde bilgilendirmeye benzer düzenlemeler içermektedir. Ancak madde devamında, kredi kuruluşunun aracı olduğu kredi bağlantılı sigortalarda, SSBIY'te düzenlenen bilgilendirme formlarının kullanılmayacağı; kredi kuruluşunun aracı olmadığı poliçelerde ise SSBIY kapsamında işlem yapılacağı ifade edilmiştir.

(5) Mobil ve web sayfası uygulamalarında, ruhsatlı sigorta ve emeklilik şirketi, ruhsatlı sigorta brokeri, levhaya kayıtlı sigorta acentesi olmayan yetkisiz kişi veya kuruluşların sayfalarına, ilgili sigorta ve emeklilik şirketinin unvanı belirtilmeden, bağlantı (link) verilemez.

(6) Bu maddenin ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkraları kapsamındakiler hariç olmak üzere, sigorta satışı konusunda yetkili olmayan kişi veya kuruluşların mekânlarına uzaktan satış cihazı konulamaz."

İKİNCİ BÖLÜM

SİGORTA HUKUKUNDA AYDINLATMA YÜKÜMLÜLÜĞÜNE İLİŞKİN ESASLAR

Sigorta ettirenin beyan yükümlülüğünü yerine getirmesi çok daha önce hukuk sisteminde yer edinmişken bilgilendirme (aydınlatma) yükümlülüğü ise daha sonra düzenlenmiştir. Sigortacının sigorta konusuna ilişkin eksik bilgisi sigortacıyı zarara sokmaktayken sigorta ettirenin eksik bilgilendirilmesi de sigorta ettireni zarara sokmaktadır.⁸⁰ Sigorta piyasasına hâkim olan asimetrik bilgi⁸¹ sorununun en çok sigorta ettireni zarara uğrattığı⁸² düşünülmekte fakat buna karşın sigorta aracılarında olan brokerler aracılığıyla yapılan sözleşmelerde sigorta ettirenin güçsüzlüğünden bahsedilemeyeceği de savunulmaktadır.⁸³ Asimetrik bilgi sorununun ortadan kalkması için ise aydınlatma kavramı önem kazanmış ve aydınlatmaya ilişkin düzenlemeler yapılmıştır.

Doktrinde, sigorta sözleşmelerinde “*azami iyi niyet*” kavramının olduğu; bu kavrama dayanarak sözleşmenin taraflarının sözleşmeyi ilgilendiren tüm hususları birbirlerine aktarmak zorunda olduğu ifade edilmektedir.⁸⁴ İngiliz Hukukunda “*utmost*

⁸⁰ Akgün, E. (2010), *Op. cit.*, s. 16.

⁸¹ Asimetrik bilgi; ekonomik piyasada bir tarafın daha fazla bilgiye sahip olması ya da aynı bilgilere sahip olmamaları, bu durumun ise ters seçim problemine neden olacağı ve beraberinde ahlaki tehlike (moral hazard) problemini getireceği yönünde bkz. Tepecik, F. (2018), *Sözleşmelerde Asimetrik Bilgi*, Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 4, S. 1, s. 23 vd.

⁸² SSBİY; Özdamar, M. (2010), *Sigortacının Sözleşmenin Kurulmasından Sonraki Aydınlatma Yükümlülüğü*, Prof. Dr. Fırat Öztan’a Aramağan, Turhan Kitabevi, s. 1703.

⁸³ Yavaş, M. (2019), *Op. cit.*, s. 273.

⁸⁴ Özdamar, M. (2009), *Op. cit.*, s.74; Can, M. (2018), *Türk Özel Sigorta Hukuku*, (1. Baskı), Adalet Yayınevi, Ankara, s. 259; Kayıhan, Ş. (2004), *Sigorta Sözleşmesinde Prim Ödeme Borcu*, Seçkin Yayınevi, Ankara, s. 48.

good faith”⁸⁵ olarak geçen bu kavram nedeniyle tarafların sözleşme öncesi ve sözleşme sırasında azami iyi niyeti göstermesi ve bu hususa uygun davranması beklenmektedir. Yani mevzuatımızda yer alan TMK 2. maddesi gereği dürüstlük kuralının bulunduğu, kuralın tüm sözleşmelerde geçerli olduğu; sigorta sözleşmelerinin akdedilmesi ve yerine getirilmesi sürecinde de tarafların dürüst davranmakla yükümlü olduğu ifade edilebilir. “*Utmost good faith*” ve “dürüstlük” kavramlarının birbirini tam olarak karşıladığı bu nedenle hukukumuzda azami iyi niyet prensibine gerek olmadığı; kavramın kullanılabileceği her durum için dürüstlük kurallarının devreye girebileceği ifade edilmektedir.⁸⁶

Genel hükümler gereği tarafların dürüstlük ilkesine uygun davranması gerekirken uygulamada farklılıkların olması, sigorta hukukunun teknik bilgi gerektirmesi, toplumdaki her bireyin sigorta işlemlerine muhatap olması fakat yeterli teknik bilgiye sahip olmaması nedenleriyle aydınlatma hususlarının ayrıntılı düzenlenmesi gerekmiştir. Bu düzenlemeler sonucunda ise piyasadaki asimetrik bilgi durumunun giderilmesi, tarafların ihtiyaçları doğrultusunda doğru sözleşmeleri akdedebilmeleri, özellikle güçsüz durumda olan sigorta ettirenin korunması amaçlanmaktadır. Sözleşmelerdeki nihai amacın tüketicinin sigorta sektörüne olan güveninin korunması, güven ilişkisinin oluşabilmesi için ise doğru bilgilendirmenin varlığı gerekli görülmekte; doğru bir şekilde bilgilendirilmeyen tüketicinin ise kandırılmış hissedeceği ve bu nedenle sigorta sektörüne güven duymayacağı ifade edilmektedir.⁸⁷

Sigorta okuryazarlığının araştırıldığı bir çalışmada; sigorta poliçesinin bilinirliği ve acente çalışanlarının müşteriye bilgilendirme durumu araştırılmış; katılımcı görüşlerine göre çalışanların %10’unun müşterileri iyi bir şekilde bilgilendirdiği, %90’ının müşterileri yeterli bir şekilde bilgilendiremediği, müşterilere poliçeye ilişkin gerekli bilgiyi aktaramadıkları hatta poliçelerin müşterilerin bilgisine sunulmayıp

⁸⁵ İngiliz Hukukunda, TMK 2’de düzenlenen dürüstlük kavramına benzer bir düzenleme olmadığı ve bu nedenle “*utmost good faith*” düzenlemesinin yapıldığına ilişkin bkz. Akgün, E. (2010), *Op. cit.*, s. 16.

⁸⁶ Atamer, K. (2009), *Yargıtay Kararları Işığında Deniz Ticareti ve Deniz Sigortası Hukukunda Güncel Sorunlar ve Gelişmeler*, XIII. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu 12 Haziran 2009, s. 99-100.

⁸⁷ Oksay, S. (2008), *Sigortacılık Kanunu ve İlgili Yönetmeliklerin Sigorta Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*, 2010 Yılında Türk Sigorta Sektörü – III. Ulusal Sigorta Sempozyumu Bildiri Kitabı, İstanbul, s. 250.

imzalatılmadığı sonucuna ulaşılmıştır.⁸⁸ Aynı çalışmanın devamında, katılımcıların tümü sigorta sektöründe bilgilendirmeye, finansal okuryazarlığa ve sigorta bilinirliğine ilişkin eksiklik olduğunu ifade etmişlerdir.⁸⁹ Bu durum da bilgilendirme kavramının önemini gözler önüne sermektedir.

Bilgilendirmenin çeşitli şekillerde gerçekleştiği görülmektedir. Hekimin hastasına karşı, işverenin işçiye, muhatapların tüketiciye vb. olmak üzere birkaç şekli görülmektedir.⁹⁰ Hekimin hastasına uygulayacağı tedavi için hastasının rızasına ihtiyaç duyduğu, hastadan alınan rıza beyanının hukuka aykırılığı ortadan kaldıracığı,⁹¹ konut finansman kuruluşlarının gerçekleştirecek sözleşmeye ilişkin şartların ve asgari hususların yer aldığı bilgilendirme formunu muhataba sözleşme imzalanmadan makul bir süre öncesinde verilmesinin gerekliliği,⁹² bireysel emeklilik şirketlerinin ve aracılarının katılımcı / üçüncü kişi ve kuruluşlara gerçeğe aykırı, yanıltıcı ve aldatıcı beyanda bulunamayacağı⁹³ çeşitli hükümlerde düzenlenmiştir.

Uluslararası⁹⁴ ve ulusal mevzuatta hekimin hastasını bilgilendirmesine ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. Hekimlerin; hastalarını hastalığın teşhisi, tedavisi gibi hususlarda bilgilendirmeleri, konuyla ilgili riskleri ve tedaviden sonra alınacak tedbirleri bildirmeleri, hastanın kuşkuların giderilmesi ve tedavinin ekonomik kısmına ilişkin açıklama yükümlülükleri bulunmaktadır.⁹⁵ Hekimin hastasını bilgilendirmesinin

⁸⁸ Serdar, A. (2018), *Sigorta Şirket Yöneticileri Perspektifinden Sigorta Okuryazarlığı*, Dumlupınar Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s. 72-73.

⁸⁹ *Ibid.*, s. 78.

⁹⁰ Akgün, E. (2010), *Op. cit.*, s. 19-22.

⁹¹ Başpınar, V. (2007), *Organ Naklinde Hekimin Aydınlatma Yükümlülüğü*, 1. Tıp Etiği ve Tıp Hukuku Kongresi, Organ ve Doku Naklinde Tıp Etiği ve Tıp Hukuku Sorunları, İstanbul, s.194. Hastadan alınan rızanın hukuka uygunluk sebebi sayılabilmesi için rızadan önce yapılan aydınlatmanın usulüne uygun, kapsamlı ve özenli olması gerektiği ve diğer hususlar için bkz. Şahin, M. M. (2019), *Canlı Vericili Organ Nakli ve Aydınlatma Yükümlülüğü*, Özyeğin Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s. 62.

⁹² Konut Finansman Sözleşmeleri Yönetmeliği - Sözleşme öncesi bilgi formu Madde 6: “(1) Konut finansmanı kuruluşları, konut finansmanı sözleşmesinin koşullarını içeren sözleşme öncesi bilgi formunu, aşağıdaki bilgileri içerecek şekilde ve sözleşmenin kurulmasından makul bir süre önce tüketiciye vermek zorundadır...”

⁹³ Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu.

⁹⁴ 1981 Lizbon Hasta Hakları Bildirgesi, 1994 Amsterdam Hasta Haklarının Geliştirilmesi Bildirgesi, 1995 yılı Lizbon Bildirgesi, İnsan Hakları ve Biyotıp Sözleşmesi (Biyoloji ve Tıbbın Uygulanması Bakımından İnsan Hakları ve İnsan Haysiyetinin Korunması Sözleşmesi: İnsan Hakları ve Biyotıp Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun adıyla ve 5013 Sayılı Kanun olarak ve 03.12.2003 tarihinde kabul edilerek iç hukukumuzun parçası haline gelmiştir.), 2002 Hasta Haklarına İlişkin Avrupa Statüsü Ana Sözleşmesi.

⁹⁵ Subaşı, İ. (2016), *Op. cit.*, s. 4-5.

dayanakları; TMK md. 2 (dürüstlük kuralı), TMK md. 23-24 (kişilik hakları), TBK md. 49-56-58 (kişilik haklarının ihlali halinde tazmini düzenleyen) ve hastayla hekim arasında sözleşme varsa TBK md. 506 (vekilin özen borcu)'dır.⁹⁶ Konuya ilişkin bir Yargıtay kararında,⁹⁷ davacı hastanın geçirdiği ameliyat sonrasında meydana gelen zararının tazminini istemiş, bu talebe istinaden hekimin hastanın rızasını alması gerektiği ancak salt rızanın yeterli olmayacağı, komplikasyonların da anlatılacağı aydınlatılmış rızanın alınması gerektiği; dava konusu somut olayda işlemin başarı sansı, komplikasyonlar ve diğer hususların yer aldığı aydınlatılmış rıza metninin varlığı nedeniyle hekimin bilgilendirme yükümlülüğünü yerine getirdiği ifade edilmiştir.

İşverenin bilgilendirme yükümlülüğü, 91/533 sayılı AB Yönergesi doğrultusunda her iş sözleşmesini ve ilişkisini kapsamakta; yazılı bir iş sözleşmesine ihtiyaç duyulmaksızın işverenin işçiyi, iş ilişkisi ya da sözleşmenin esaslı unsurları hakkında bilgilendirmesini içermektedir.⁹⁸ Anılan Yönergede, bilgilendirme yükümlülüğünün asgari kapsamı belirlenmiş; tarafların kimliği, işçinin iş görme edimini gerçekleştirme kuralı ve iş yeri adresi, işçinin unvanı-işin niteliği-işin belirlenmesi ve tanımı, iş ilişkisi başlangıç tarihi, süre varsa iş ilişkisinin süresi, yıllık ücretli izin hakkı, iş ilişkisinin sona erdirilmesi usulü, işçinin ücreti ve diğer kazanımları ve nasıl ödeneceği, çalışma süresi gibi hususların yer alması gerektiği belirtilmiştir.⁹⁹ İşin niteliğine göre bilgilendirme yükümlülüğünün kapsamının genişleyebileceği,¹⁰⁰ bilgilendirme yükümlülüğünün yerine getirilmesi için yönergede belirlenen üç çeşit belgenin (iş sözleşmesi, taahhüt belgesi, yönergenin 2. maddesinde belirtilen özellikleri taşıyan belge) kullanılabileceği ve birinin kullanılmasıyla yükümlülüğünün yerine getirilmiş olacağı ve işçinin işe başlamasının ardından en geç iki ay içinde bilgilendirilmesi gerektiği ve işçinin imzasının alınması gerektiği düzenlenmiştir.¹⁰¹

⁹⁶ *Ibid.*, s. 25. Belirtilen dayanaklar, aydınlatma yükümlülüğünün genel hukuki dayanaklarıdır. Diğer konulardaki aydınlatma yükümlülüğünün de temeli temel hak ve özgürlüklere dayanmakla birlikte yine aynı hukuki dayanaklara sahiptir.

⁹⁷ Y. 13. HD., 2013/32755 E. , 2014/1498 K.

⁹⁸ Güzel, A., Ugan Çatalkaya, D. ve Ertan, E. (2007), *Avrupa Birliği ve Türk İş Hukukunda İşverenin Çalışma Koşulları Hakkında İşçileri Bilgilendirme Yükümlülüğü*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C9/Özel Sayı, s. 47 vd.

⁹⁹ *Ibid.*, s. 50-51.

¹⁰⁰ *Ibid.*, s. 51.

¹⁰¹ *Ibid.*, s. 54.

Bazı yazarlar bu yükümlülüğü; işçinin korunması, sermayenin korunması ve ekonomik bağımlılığı gereği işverenin koruma borcuyla ilişkilendirmiştir.¹⁰²

1. SİGORTA HUKUKUNDA AYDINLATMA YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN YERİNE GETİRİLMESİ

Aydınlatma yükümlülüğünün gereği gibi yerine getirilebilmesi için; ne zaman, kim tarafından, kime, ne şekilde yapılması gerektiği gibi sorulara cevap verilmesi gereklidir. Belirtilen hususlara uygun yapılmayan aydınlatma, yükümlülüğü kaldırmayacaktır.

1.1. Aydınlatma Yükümlüsü ve Muhatabı

Sözleşmeler iki taraflı ilişkilerdir ve taraflar birbirine karşı asli edimlerini yerine getirmeyi üstlenmektedir, bu nedenle edimler arasında tam bir karşılıklılık ilişkisi bulunmaktadır.¹⁰³ Aydınlatma yükümlülüğü de iki taraf arasında gerçekleşmekte; yükümlülük olması nedeniyle eylemini gerçekleştirecek kişiye aydınlatma yükümlüsü, karşı tarafına ise aydınlatma muhatabı denmektedir.¹⁰⁴

1.1.1. Aydınlatma Yükümlüsü

Sigorta sözleşmelerinde, sigortacı yani aydınlatma yükümlüsü; sigorta ürününün özellikleriyle, sigorta sözleşmesinden doğan yükümlülükler ve sigorta sözleşmesinin sonuçlarıyla ilgili muhataba bilgi vermek, aynı şekilde sigorta ettirenin yani muhatabın da sözleşme kurulmadan önce beyanlarında doğruyu yansıtmayı ve sözleşme esnasında meydana gelen durumları vakit kaybetmeden sigortacıya bildirmesi gerekmektedir.¹⁰⁵ Aynı zamanda iki tarafın sözleşmenin devamı sırasında ortaya çıkan durumları karşı tarafa makul sürede bildirmek mecburiyetindedir ve bu durumlar sözleşmenin devamını ve tarafların kararlarını etkilemektedir.¹⁰⁶ Bu açıdan bakıldığında, sigorta sözleşmelerinin aydınlatma yükümlülüğü açısından tam iki taraflı sözleşme olduğu, sigortacının ve sigorta ettirenin karşılıklı borç ilişkisi içinde yükümlü ve muhatap olduğu söylenebilir.

¹⁰² Yiğit, Y. (2009), *İş Hukuku'nda İşverenin Çalışanlara Bilgi Verme ve Danışma Yükümlülüğü*, Selçuk Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, s. 50.

¹⁰³ Bir tarafın edimi gerçekleşmezse diğer tarafın ediminin de gerçekleşmeyeceği sözleşmelere “tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmeler” denilmektedir. Eren, F. (2019), *Op. cit.*, s. 211.

¹⁰⁴ Özdamar, M. (2009), *Op. cit.*, s. 129.

¹⁰⁵ Taşkın, M. (2019), *Op. cit.*, s.133.

¹⁰⁶ Özdamar, M. (2009), *Op. cit.*, s. 114.

1.1.1.1. Sigortacı

Aydınlatma yükümlüsü; sigortacı ve sigorta aracılarıdır. Sigortacı;¹⁰⁷ sigorta sözleşmesinin tarafıdır ve aydınlatma yükümlülüğünü taşımaktadır. Ancak sigorta şirketinin tüzel kişiliği haiz olması nedeniyle; yükümlülüğünü, organları ya da temsilcileri aracılığıyla yerine getirmekte; yükümlülüğün yerine getirilmemesi durumunda ise sorumluluk yine sigortacıya yani tüzel kişiliğe ait olmaktadır.¹⁰⁸ Sigorta yaptırmak isteyenler için sigorta aracısının statüsü ve aracılık faaliyetinin kapsamı hakkında bilgilendirilmesi önem arz etmekte, bu durum tarafın sigorta yapma iradesinin oluşmasına etki etmektedir.¹⁰⁹

1.1.1.2. Sigorta Aracıları

Sigorta aracıları,¹¹⁰ sigortacıyı temsilen sigorta sözleşmelerini gerçekleştirmekte, sigortacıya ait yükümlülükleri yerine getirmektedir.¹¹¹ Bu sorumluluğu sigortacı adına gerçekleştirmekte; ancak danışmanlık yapma, tavsiye verme gibi yükümlülükleri yerine getirmediklerinde sigortacıya karşı sorumlu olmaktadır.¹¹² Sigorta sözleşmesi yapma yetkisine sahip olmayan acentenin sözleşme yapması durumunda, sigortacının bilgilendirme yükümlülüğü devam edecek; sözleşmenin muhataplarının ise genel hükümlere göre sözleşmeye aracılık edenlere ve yetkisiz acenteye karşı tazminat haklarının saklı kalacaktır.¹¹³

¹⁰⁷ Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik'te sigortacı, belli bir prim karşılığında sigorta sözleşmesi ile risk üstlenen kişiyi ifade eder.

¹⁰⁸ Özdamar, M. (2009), *Op. cit.*, s. 265.

¹⁰⁹ Tunca, Z. (2013), *Sigorta Aracılığına İlişkin 2002/92/EC Sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Yönergesinin Türk Hukukuna Yansımaları ve Yönerge İle İlgili Güncel Gelişmeler*, Yaşar Üniversitesi Dergisi, Özel Sayı (Armağan), Vol. 8, s. 2650.

¹¹⁰ 5684 sayılı Sigortacılık Kanununda **sigorta aracıları** “sigorta acentesi ve brokeri” şeklinde tanımlanmış; **sigorta acentesi** “*Ticarî mümessil, ticarî vekil, satış memuru veya müstahdem gibi tâbi bir sıfatı olmaksızın bir sözleşmeye dayanarak muayyen bir yer veya bölge içinde daimî bir surette sigorta şirketlerinin nam ve hesabına sigorta sözleşmelerine aracılık etmeyi veya bunları sigorta şirketleri adına yapmayı meslek edinen, sözleşmenin akdinden önce hazırlık çalışmalarını yürüten ve sözleşmenin uygulanması ile tazminatın ödenmesinde yardımcı olan kişiyi*” şeklinde, **broker** ise “*Sigorta veya reasürans sözleşmesi yaptırmak isteyenleri temsil ederek, bu sözleşmelerin yaptırılacağı şirketlerin seçiminde tamamen tarafsız ve bağımsız davranarak ve teminat almak isteyen kişilerin hak ve menfaatlerini gözeterek sözleşmelerin akdinden önceki hazırlık çalışmalarını yürütmeyi ve gerektiğinde sözleşmelerin uygulanmasında veya tazminatın tahsilinde yardımcı olmayı meslek edinen kişiyi*” şeklinde tanımlanmıştır.

¹¹¹ SSBİY 6/I. Maddede, sigortacı ve acentelerinin aydınlatma yükümlüsü olduğu; ancak kayıtlı veri saklayıcısı aracılığıyla acentenin düzenlediği sözleşmeler için bilgilendirme yapıyorsa acentenin bilgilendirme yükümlülüğünün kalkacağı düzenlenmiştir.

¹¹² Özdamar, M. (2009), *Op. cit.*, s. 266.

¹¹³ Uygulamada sözleşmelerin daha çok acenteler tarafından gerçekleştirildiği, bu nedenle aydınlatma yükümlülüğü kavramının daha çok acenteleri ilgilendirdiği; fakat kim tarafından gerçekleştirilse

1.1.1.3. Müşterek Sigorta Kapsamında

Müşterek sigorta¹¹⁴ kapsamında, birden fazla sigortacının aynı menfaati aynı rizikoya karşı sigortalaması nedeniyle, sigortacılardan birinin aydınlatma yükümlülüğünü yerine getirmesi durumunda diğerlerinin sorumluluğu kalkmaktadır.¹¹⁵ Ancak hangi sigortacının bu yükümlülüğü yerine getireceğinin belirli olmaması nedeniyle seçimin sigortacılar tarafından ve arasından yapılacağı; bu hususun söz konusu olabilmesi için ise sigortacıların sözleşmeyle teminat altına aldıkları risklerin uyuşması gerektiği; risklerin uyuşmaması durumunda ise her sigorta şirketinin bilgilendirme yükümlülüğünün ayrı ayrı devam edeceği ifade edilmektedir.¹¹⁶

1.1.1.4. Temdit Edilen Sigorta Kapsamında

Temdit edilen, yenilenen ve süresi uzatılan sözleşmelerde, tarafların hak ve menfaatlerini etkileyecek şekilde değişiklik yapılmaksızın bir yenileme ya da uzatım söz konusu oluyorsa yeni bir bilgilendirmeye ihtiyaç duyulmayacak; ancak şartlarda değişiklik söz konusuysa yeni bir sözleşmenin akdedilmesi anlamına geleceğinden yeniden aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirilmesi gerekecektir.¹¹⁷ Paket poliçelerde; birden fazla sözleşme bulunmakta ve sözleşmeler birbirlerinden bağımsız olduğu için her sözleşme için ayrı bilgilendirmenin yapılması gerekmektedir.¹¹⁸

1.1.1.5. Çifte Sigorta Kapsamında

Çifte sigorta¹¹⁹ kapsamında; bağımsız sigortacılar ve aynı menfaat söz konusu olmakla birlikte; her sigortacının aydınlatma yükümlülüğünü ayrı ayrı yerine getirmesi gerekmekte, özellikle ikinci sigortacının birinci sigortacıyı da dikkate alarak açıklama yapması gerekmektedir.¹²⁰

gerçekleştirilsin yükümlülüğün ihlali durumunda sorumluluğun sigortacıya ait olacağı, meydana gelen zararın ise sigortacı tarafından tazmin edilmesi gerektiği yönünde *bknz.* Yavaş, M. (2019), *Op. cit.*, s. 278.

¹¹⁴ Tanım için *bknz.* TTK m. 1466.

¹¹⁵ Yavaş, M., *Op. cit.*, s. 279; Özdamar, M. (2009), *Op. cit.*, s. 270.

¹¹⁶ Yavaş, M., *Op. cit.*, s. 279.

¹¹⁷ *Ibid.*, s. 279.

¹¹⁸ *Ibid.*, s. 279.

¹¹⁹ Tanım için *bknz.* TTK m. 1467.

¹²⁰ Özdamar, M. (2009), *Op. cit.*, s. 270.

1.1.1.6. Kısmi Sigorta Kapsamında

Kısmi sigorta¹²¹ kapsamında; sigorta bedeline ulaşana kadar yapılan her sözleşme geçerli olduğundan, sigortacıların aydınlatma yükümlülüğünü ayrı ayrı yerine getirmeleri gerekmekte; bu durum diğerlerinin sorumluluğunu kaldırmamakta ve özellikle çoklu sigortayla ilgili bilgi verilmesi gerekmektedir.¹²²

Ülkemizdeki istatistiklerin incelenmesi neticesinde, sigorta sözleşmelerinin daha çok acenteler aracılığıyla kurulduğu; bu nedenle bilgilendirme yükümlülüğünün uygulamada sigorta şirketleri, sigorta aracıları (acenteler) ve brokerlar aracılığıyla yerine getirildiği tespit edilmiştir.¹²³ Aynı zamanda sigorta şirketleri kavramının daha geniş yorumlanması; 5684 sayılı Kanun’a istinaden kooperatiflerin, 5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanun’a göre tarım sigortaları havuzunun ve 6305 sayılı kanuna göre de doğal afet sigortaları kurumunun da bu kapsama dahil edilmesi gerektiği ifade edilmektedir.¹²⁴

1.1.2. Aydınlatma Yükümlülüğünün Muhatabı

Aydınlatma muhatabı; sigorta ettiren, sigorta ettirenin temsilcisi, broker, lehtar, sigortalı ve sigorta sözleşmesine henüz taraf olmayan fakat taraf olma iradesi taşıyan¹²⁵ üçüncü kişilerdir.¹²⁶

1.1.2.1. Sigorta Ettiren

Sigorta ettiren, sigorta sözleşmesini kuran ve aydınlatma yükümlülüğünün bizzat gerçekleştirilmesi gereken kişidir. Sigortacı talep olmadan diğer kişileri aydınlatmakla yükümlü değildir.¹²⁷ Ancak bilgilendirmenin sigorta ettirenin dışında; sözleşmeye taraf

¹²¹ Tanım için bkz. TTK m. 1468.

¹²² Özdamar, M. (2009), *Op. cit.*, s. 271.

¹²³ Yavaşı, M., *Op. cit.*, s. 278.

¹²⁴ *Ibid.*, s. 271. Sigorta sözleşmesinin broker aracılığıyla yapılması ve aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirilmemesi durumunda, uğranılan zararın tazmininde sigorta ettiren ve sigortacının kusurları oranında tazminattan indirim yapılabileceği hususları için bkz. *Ibid.*, s. 293.

¹²⁵ 6102 sayılı Kanun’da ve 5684 sayılı Kanun’da “sigorta ettiren” kavramının kullanıldığı ve bu kullanımların dar yorumlanmasına neden olduğu; SSBİY’te ise “sigorta sözleşmesine taraf olmak isteyen kişi” ifadesinin kullanıldığı ve bu kullanımın daha isabetli olduğu yönünde bkz. *Ibid.*, s. 271.

¹²⁶ Yazıcıoğlu, E. (2018), *Op. cit.*, s. 392. Muhatap kavramının karşılanması için 6102 ve 5684 sayılı kanunlarda kullanılan “sigorta ettiren” kavramının yeterli olmadığı, SSBİY’de kullanılan “sigorta sözleşmesine taraf olmak isteyen kişi” kavramının daha uygun olacağı, nitekim bilgilendirmenin sadece sigorta ettirene değil sözleşme öncesinde taraf olma niyetiyle bilgi edinmek isteyen kişilere yapılacağı yönünde bkz. Yavaşı, M. (2019), *Op. cit.*, s.271. Ancak sözleşmenin tarafı olmayan kişiye yapılacak olan bilgilendirmenin düzenlemenin amacını aştığı hususu için bkz. Taşkın, M. (2019), *Op. cit.*, s.138.

¹²⁷ Yavaşı, M. (2019), *Op. cit.*, s. 287; Akgün, E. (2010), *Op. cit.*, s. 31.

olmak isteyen kişi ya da uygun düştüğü ölçüde sözleşme yapma yetkisine sahip brokera, lehtar veya sigortalıya da yapılabileceğı, aynı zamanda sigortadan faydalanacak kişilere karşı da yerine getirilmesi gerektiğı; sigorta sözleşmesine taraf olmak isteyen kişinin broker tarafından temsil edilmesi durumunda ise bilgilendirmenin brokera yapılması gerektiğı, brokera yapılacak olan bilgilendirmenin muhataba yapılmış sayılacağı da ifade edilmektedir.¹²⁸ Aydınlatmanın, sözleşmenin tarafı olacak kişiye bizzat yapılmasına gerek bulunmamakta; temsilciye, tüzel kişilikse organlara, taraflardan biri kısıtlıysa veli ya da vasisine de yapılabilecektir.¹²⁹ Sigorta ettirenin temsilcisi varsa, temsilcinin tacir yardımcısı, genel ya da özel yetkili temsilcisi olduğuna bakılmaksızın sigorta ettiren adına ve hesabına sözleşme imzalayabileceğı ve sözleşme sonucu hakların ve borçların temsil edilene ait olacağı düşüncesiyle, aydınlatma yükümlülüğünün temsilciye yapılması yeterli olmakta ve sigorta ettirene ayrıca yapılmasına gerek bulunmamaktadır.¹³⁰

1.1.2.2. Sigortalı

Sigortalı;¹³¹ sigorta ettirenden farklı biri olabilir ve menfaatin zarar görmesi halinde tazminat alacaklısı haline geleceğinden sigorta sözleşmesinde sigortalının üçüncü bir kişi olarak yer alması durumunda tazminat hakkı kendisine ait olan sigortalının da aydınlatılması gereklidir.¹³²

1.1.2.3. Lehtar

Lehtar; sözleşmeden kaynaklanan hakları talep edebileceğı için konuyla ilgili bilgilere sahip olması gerekmekte ve talep etmesi durumunda, özellikle sözleşmenin kurulmasından sonraki süreçle ilgili olarak, sigortacının lehtarı da bilgilendirilmesi gerekmektedir.¹³³

1.1.2.4. Sigortalı Malı Devralan

Sigortalı malın devredilmesi durumunda ise; mal üzerindeki hakların da devredilmesi söz konusu olduğundan, devralan hak ve borçları da devralmakta; bu

¹²⁸ Yavaşı, M. (2019), *Op. cit.*, s. 278.

¹²⁹ Özdamar, M. (2009), *Op. cit.*, s. 130.

¹³⁰ *Ibid.*, s. 272.

¹³¹ SSBİY 4/g: “Zarar sigortalarında menfaati teminat altına alınan, can sigortalarında ise üzerinde riziko gerçekleşme ihtimali olan kişi ifade eder.”

¹³² Özdamar, M. (2009), *Op. cit.*, s. 273.

¹³³ *Ibid.*, s. 274.

nedenle aydınlatma yükümlülüğünün de yapılmış sayılabileceği; fakat farklı sigortalar yapmak istemesi durumunda bu hususlarla ilgili aydınlatma yükümlülüğünün devam edeceği bilgisinin verileceği düzenlenmektedir.¹³⁴

Sigortalı, lehtar, sigortalı malın yeni sahibi, broker gibi sigorta ettirenden farklı kişilere ve sigorta sözleşmesine taraf olmak isteyen kişilere karşı da bu yükümlülüğün yerine getirilebileceği SSBİY m. 5,¹³⁵ m. 10, m. 13¹³⁶'te düzenlenmiştir. 10. maddede, sigorta ettiren ve sigorta sözleşmesinden yararlanan kişilerin hak ve menfaatlerini etkileyebilecek her türlü durumun sigortacı tarafından en geç on iş günü içinde bildirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.¹³⁷

Bilgilendirme yükümlülüğü, sigorta ettiren ve ürüne göre yerine getirilebilecektir. Bir muhataba birden fazla ve aynı içerikte ürün sunulması durumunda tek bir bilgilendirme yapılabilecek ve tek bilgilendirme metninin sunulması yeterli olacaktır.¹³⁸

Özetle; aydınlatma yükümlüsü ve aydınlatma muhatabı olarak iki tarafın olduğu; somut duruma göre bu tarafların farklılaştığı; sigortacının, sigorta aracılarının aydınlatma yükümlüsü olduğu; sigorta ettirenin, sigortalının, temsilcisinin, lehtarın, brokerın, sözleşmeye henüz taraf olmamış ancak taraf olmak isteyen kişilerin ve sigortalı malı devralanın ise muhatap olarak değerlendirildiği ifade edilebilir.

1.2. Aydınlatma Yükümlülüğünün Konusu

Aydınlatma yükümlüsünün borcunu yerine getirmiş sayılabilmesi için muhatabına bilgi vermesi ve gerektiğinde danışmanlık yapması yani sözleşmede nispeten bilgisiz olan tarafı doğru yönlendirmesi gerekmektedir.¹³⁹ Bu hususun, nispeten bilgisiz ve güçsüz olarak addedilen muhatapın sözleşme kurma iradesinin sağlıklı

¹³⁴ *Ibid.*, s. 275.

¹³⁵ 5/I: "Sigortacının bilgilendirme yükümlülüğü, sigortacı tarafından sigorta ettirene ve sigorta sözleşmesine taraf olmak isteyen kişilere sözlü ve yazılı şekilde yerine getirilir..."

¹³⁶ 13/I: "Sigorta ettiren, sigortalı ve lehtarların, sigortacılığa ve mevzuata ilişkin gelişmelerden sürekli olarak bilgilendirilmelerini teminen sigortacı, gerekli bilgi işlem altyapısı çalışmalarını yapmak ve bu çerçevede Bakanlıkça belirlenecek şartları yerine getirmek üzere idari ve teknik tedbirleri almakla yükümlüdür."

¹³⁷ Sürenin ne zamandan itibaren işlemeye başlayacağına ilişkin olarak belirsizlik bulunduğu, bu durumun değişiklik ve gelişme tarihinden itibaren başlatılması gerektiği ifade edilmiştir. Taşkın, M. (2019), *Op. cit.*, s. 144.

¹³⁸ Yavaş, M. (2019), *Op. cit.*, s. 287.

¹³⁹ Özdamar, M. (2009), *Op. cit.*, s. 130.

oluşması ya da oluşmaması, yani aslında tüketicinin korunması düşüncesine hizmet ettiği düşünülebilir.

Aydınlatma yükümlülüğünün; genel olarak hazırlanmış tip sözleşmenin muhataba verilmesi, karşı tarafın sözleşme yapma iradesinin oluşmasında belirleyici olacak unsurların bildirilmesi, sözleşme şartlarının belirlenmesi ve sözleşmenin nasıl sona ereceğiyle ilgili bilgi verilmesi şeklinde gerçekleştirilmesi mümkündür.¹⁴⁰ Bu hususa dayalı olarak aydınlatma yükümlüsünün sigorta sözleşmelerinde kullanmak üzere tip sözleşme¹⁴¹ hazırladıkları bilinmektedir. Bu tip sözleşmelerin sigortacı tarafından sözleşme ilişkisine girdiği tüm kişilere uygulaması ve devamında genel şartların belirlenmesi nedeniyle “*genel işlem şartları*”¹⁴² söz konusu olmuştur.

Genel işlem şartları, sözleşme gerçekleşmeden önce taraflarca hazırlanmakta, müstakil bir anlam taşımamakta, tarafların üzerinde anlaşarak metne koymaları durumunda geçerli sayılmaktadır.¹⁴³ Bu tarz sözleşmelerin hazırlayanın menfaatine olduğu ve muhatabın da konuyla ilgili teknik bilgisi olmadığı ve kabul ya da sözleşme yapmama yönündeki sınırlı imkânları düşünüldüğünde muhatabın zor duruma düşmesinin kaçınılmaz olduğu ifade edilebilir. Bu durumun ise muhatabın gerçek sözleşme iradesini ortaya koymasına engel olduğundan sözleşme serbestisi iradesini etkilediği söylenebilir. Konuya ilişkin bir Yargıtay kararında,¹⁴⁴ sözleşme akdedilmeden önce yapılan bilgilendirmenin aydınlatma yükümlülüğünü yerine getirilip getirilmediği hususlarının değerlendirilmesi gerektiği, aydınlatma yükümlülüğü yerine getirilmişse genel işlem şartları kapsam denetimi sonucunda *yazılmamış sayılmayı* ortadan kaldırıp kaldırmayacağı, yazılmamış sayılma durumunda boşluk oluşacağı ve içerik denetimi yapılması gerektiği... belirtilmiştir. Bu özelliklerden hareketle, aydınlatma yükümlülüğü için kullanılan tip sözleşmelerin “genel işlem şartı” sayıldığı; genel işlem

¹⁴⁰ *Ibid.*, s. 131.

¹⁴¹ Genel işlem koşulları içeren, standart, tip, formüler ve kitlesel sözleşme adı da verilen sözleşmelerdir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Eren, F. (2019), *Op. cit.*, s. 219.

¹⁴² Bir tarafın, ileride çok sayıda sözleşme yapmak amacıyla önceden hazırladığı ve sözleşmenin yapılması sırasında diğer tarafa sunduğu sözleşme hükümlerine genel işlem şartları denir. Genel işlem şartları, modern hayatın gerekliliği olarak ortaya çıkmıştır. Aynı işlemi gerçekleştirmek isteyen muhataplara karşı işlemin özellikleri, muhatabın ihtiyaçları ve düzenleyenin sözleşme iradesi doğrultusunda hazırlanan sözleşmeler; zamandan tasarruf sağlamakta ve uzmanlaşmayı sağlamaktadır. Genel işlem koşuluna sahip olan sözleşmelerin geçerli olabilmesi için tarafların genel işlem koşullarını kabul etmesi gereklidir. Ayrıntılı bilgi için bkz. *Ibid.*, s. 215 vd.

¹⁴³ Özdamar, M. (2009), *Op. cit.*, s. 134.

¹⁴⁴ Y. 11. H.D., 2016/11653 E. , 2018/4811 K.

şartlarının tabi olduğu hükümlerin, tip sözleşme olan sigorta sözleşmeleri ve genel şartlarına da uygulanmasının söz konusu olduğu ifade edilmektedir.¹⁴⁵ Konuya ilişkin bir başka görüşte ise sigortacının özel hukuk ilişkisi kapsamında kullanacağı genel şartların genel işlem şartı niteliğinde olacağı, kamu hukuku ilişkisi kapsamında kullanacağı genel şartların ise genel işlem şartı niteliğinde olmayacağı belirtilmektedir.¹⁴⁶ Konuya ilişkin bir Yargıtay'ın kararında¹⁴⁷ ise yapılacak sigorta sözleşmelerinin sigorta genel şartlarına uygun olarak hazırlanması gerektiği ve bu nedenle de genel işlem şartı sayılamayacağı yönünde görüş bulunmaktadır. Kanaatimizce de sigorta genel şartlarına uygun olarak düzenlenen sözleşme hükümleri genel işlem şartı sayılamayacaktır.

Aydınlatma yükümlülüğünün konusuna ilişkin olarak yapılacak sözleşmenin geçerlilik unsurları, taraf ehliyetleri, sözleşmeyi sona erdirmeye imkânları ve uyuşmazlıkların çözüm yolları hakkında bilgi verilmesi gereklidir.¹⁴⁸ Bu bilgilere sahip olan taraf, sözleşme yapma iradesini ortaya koyabilecektir. Eksik bilgilendirme yapılması ya da sahip olunan bilgilerin paylaşılmaması, sözleşmeye ve taraflar arasında oluşan güvene aykırılık teşkil edecek ve sözleşmenin geçerliliğini etkileyecektir.

1.3. Aydınlatma Yükümlülüğünün İfa Zamanı

Aydınlatma yükümlülüğünün ne zaman gerçekleştirileceği hususu, yükümlülüğünün yerine getirilip getirilmediğinin belirlenmesinde önem arz etmektedir. Aydınlatma yükümlülüğü hem sigorta sözleşmesinin yapılmasından önce hem de sigorta sözleşmesinin devamı süresince yerine getirilmesi gereken bir yükümlülüktür. Sadece sözleşme imzalanmadan muhataba karşı gerçekleştirilen yükümlülük, sözleşme imzalandıktan sonra sigortalıya ve ilgili kişilere de yapılabilmektedir.¹⁴⁹ Aydınlatma yükümlülüğünün sözleşme öncesi dönemde ve sözleşmeden kaynaklanan edimlerin yerine getirilmesi esnasında yerine getirilmesi gerektiği SSBİY'te düzenlenmiştir. SSBİY m. 5'te sözleşme kurulmadan önce başladığı ve sözleşme süresince geçerli olduğu belirtilmiştir. Sözleşmenin kurulması ve devamı sırasında aydınlatma

¹⁴⁵ Özdamar, M. (2009), *Op. cit.*, s. 130 vd.

¹⁴⁶ Memiş, T. (2005), *Sigorta Sözleşmelerinde Kullanılan Genel Şartların Yargısal Denetimi*, Reasürör (Nisan 2005), s. 4 vd.

¹⁴⁷ Y. 17. H.D., 2018/727 E., 2019/12519 K.

¹⁴⁸ Özdamar, M. (2009), *Op. cit.*, s. 145.

¹⁴⁹ Özkan, A. (2018), *Kasko Sigortası Sözleşmesi*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s. 125-126.

yükümlülüğüne aykırı davranılması durumunda, sigorta ettirenin sözleşmeyi feshedebileceği ve varsa uğradığı zararın tazminini isteyebileceği SSBİY 7. maddesinde ifade edilmiştir. Bilgilendirme yükümlülüğünün gereği gibi yerine getirilmemesi, sigortacı hakkında yanıltıcı bilgi verilmesi ve bilgilendirme metninin gerçeğe aykırı düzenlenmiş olması durumlarında sigorta ettirenin sözleşme yapma iradesi etkilenmişse, sigorta ettirenin sözleşmeyi feshedebileceği ve varsa zararının tazminini isteyebileceği düzenlenmiştir.

SSBİY 9. maddesinde, bilgilendirme metninin en az iki yazılı nüsha düzenlenmesi gerektiği, sözleşmenin kurulmasından önce kaşelenen ve imzalanan formun muhataba imza karşılığı verilmesi gerektiği, metnin bir nüshasının da sigortacı tarafından saklanması gerektiği ifade edilmiştir. Bu düzenlemeden bilgilendirme metninin sözleşme akdedilmeden önce yerine getirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Tarafların aydınlatma yükümlülüğünün bulunup bulunmadığı, sahip oldukları bilgilere ve bu bilgilerin karşı tarafın sözleşme kurma iradesini etkileyip etkilemediğine göre tespit edilir.¹⁵⁰ Bu hususa göre aydınlatma yükümlüsü olduğu belirlenen kişinin yükümlülüğünü dürüstlük kuralları çerçevesinde yerine getirmesi gereklidir.

Sözleşme öncesi dönemde yerine getirilen aydınlatma yükümlülüğü, TMK m.2'den kaynaklanmakta, bu dönemde yapılan aydınlatma yükümlülüğünün sözleşmenin geçerliliğini ve kurulmasını etkilemektedir.¹⁵¹ Sözleşme öncesi dönemde tarafların iradesinin oluşmasına etki edecek unsurları bildirmeleri, aralarında sözleşme öncesi dönemde oluşacak güven duygusuna zarar vermemeleri gerekmektedir. Bu dönemde aydınlatma yükümlülüğü hiç ya da gereği gibi yerine getirilmezse, sözleşmenin kurulması ya da kurulmaması durumları ortaya çıkabilir. Tarafın iradesi ve dolayısıyla sözleşme özgürlüğü etkilenebilir.

Sözleşme öncesi dönemde aydınlatma yükümlülüğünün en geç sözleşmenin kurulmasına yani icaba uygun kabulün açıklanmasına kadar yerine getirilmesi gerekmektedir.¹⁵² Ancak sözleşme kurulmadan önce muhataba gerekli inceleme süresi tanınarak muhatabın aydınlatılması, poliçe üzerinden bilgilendirme yapılması

¹⁵⁰ Özdamar, M. (2009), *Op. cit.*, s. 114.

¹⁵¹ *Ibid.*, s. 148.

¹⁵² Aral Eldeleklioğlu, İ. (2012), *Op. cit.*, s. 392.

belirtilmektedir.¹⁵³ Genellikle aydınlatma yükümlülüğü sözleşmenin kurulması iradesiyle muhatabın sigortacıya gitmesi ve görüşmelerin gerçekleşmesi sırasında yerine getirilir. Ancak bu durumda da sigorta ettirenin, kendisine yeterli süre tanınmadığı için aydınlatma çerçevesinde kendisine sunulan bilgileri idrak edemediği gibi iddiaları ortaya çıkmaktadır. Başka bir görüşe göre ise en uygun zamanın sözleşme yapmadan hemen öncesi olduğu, tarafa konuları anlayabilmesi için ise uygun bir zaman verilmesi gerektiği, sürenin tayininin somut olaya uygun olarak belirlenmesi gerektiği ifade edilmektedir.¹⁵⁴

Sözleşme kurulduktan sonra yerine getirilmesi gereken aydınlatma yükümlülüğü; öncelikle borcun kaynağı olan sözleşme hükümlerine dayanmaktadır ve sigorta sözleşmesi geçerli olduğu müddetçe yükümlülük devam edecektir.¹⁵⁵

1.4. Aydınlatma Yükümlülüğünün İfa Şekli

TTK 1423. maddesinde¹⁵⁶ aydınlatma yükümlülüğünün yazılı olarak yerine getirilmesi gerektiği, sigorta ilişkisi boyunca önemli sayılabilecek olayları da yazılı olarak sigortalıya bildirmesi gerektiği düzenlenmiştir. Devamında ise aydınlatma açıklamasının yapıldığının ispatının sigortacıya ait olacağı belirtilmiştir. Bu düzenlemeden hareketle, yazılı yapılmasının ispat şartı olduğu fakat uygulamada bilgilendirme ve danışmanlık hizmetlerinin sözlü olarak yapıldığı görülmekte; bu nedenle yapılan hizmetlerin ispat şartından yoksun olacağı düşünülmektedir. Ancak yeni tarihli SSBİY'nin 5. maddesinde, tarafların fiziki olarak karşı karşıya gelmesine imkân yoksa¹⁵⁷ ya da işin mahiyetinden öyle olması gerekiyorsa kalıcı veri saklayıcısı aracılığıyla; görüşmenin manyetik veya dijital ortamda kayıt altına alınabilmesi şartıyla

¹⁵³ Özkan, A. (2018), *Op. cit.*, s. 126. Bilgilendirme metninin teklifnameyle birleştirilerek verilemeyeceği, önceden sözlü bilgilendirme yapılması durumunda bilgilendirmenin teyidi maksadıyla teklifnameyle birlikte verilmesinin mümkün olabileceği yönünde *bknz.* Yavaş, M. (2019), *Op. cit.*, s.287.

¹⁵⁴ Özdamar, M. (2009), *Op. cit.*, s. 253.

¹⁵⁵ Aral Eldeleklioğlu, İ. (2012), *Op. cit.*, s. 392.

¹⁵⁶ Madde 1423/1: “*Sigortacı ve acentesi, sigorta sözleşmesinin kurulmasından önce, gerekli inceleme süresi de tanınmak şartıyla kurulacak sigorta sözleşmesine ilişkin tüm bilgileri, sigortalının haklarını, sigortalının özel olarak dikkat etmesi gereken hükümleri, gelişmelere bağlı bildirim yükümlülüklerini sigorta ettirene yazılı olarak bildirir. Ayrıca, poliçeden bağımsız olarak sözleşme süresince sigorta ilişkisi bakımından önemli sayılabilecek olayları ve gelişmeleri sigortalıya yazılı olarak açıklar.*”

¹⁵⁷ Akgün, E. (2010), *Op. cit.*, s. 72-73. Çalışmanın devamında, tarafların bir araya gelmesinin mümkün olmaması değil “söz konusu olmaması” şeklinde yorumlanmasının gerekliliğinden bahsedilmiştir.

sözlü olarak da bilgilendirmenin yapılabileceği düzenlenmiştir.¹⁵⁸ Kanaatimizce bu düzenlemeyle birlikte, tarafların bilgilendirme yükümlülüğünün yerine getirilmediği iddialarına karşı önlem alınması sağlanmıştır. Her durumda tarafların yüz yüze gelemeyeceği düşünülürse tarafların bu durumları gerekçe göstererek anlık görüşme sağlayan programlar, telefon görüşmeleri vb. gibi durumlarda bilgilendirme yükümlülüklerini yerine getirmeleri söz konusu olmaktadır. Ancak Yönetmelik gereği bu durumlarda dahi bilgilendirme yükümlülüğünün yerine getirilmesi için belirli usuller öngörülmüştür. Bu düzenlemenin uygulamadaki karışıklıkları gidereceği düşünülse de işlevsel olabilmesi için TTK ve SSBIY arasındaki çelişkinin giderilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Aydınlatma yükümlülüğü, genel olarak sigortacının SSBIY'e dayanarak hazırladığı bilgilendirme metninin muhataba iletilmesi şeklinde yerine getirilmektedir.¹⁵⁹ Hazırlar arasında metnin doğrudan sunulması ya da forma ilişkin bilgilerin sözlü olarak aktarılması şeklinde, hazır olmayanlar arasında ise formun düzenlenip muhataba gönderilmesi¹⁶⁰ suretiyle aydınlatma yükümlülüğü yerine getirilmiş sayılmaktadır. Bilgilendirme yükümlülüğü, SSBIY'e göre yerine getirilmekte, buna ilişkin hazırlanan metnin muhataba imzalatılması ve teslimi suretiyle anılan yükümlülüğün yerine getirildiği görülmektedir.¹⁶¹ Ancak aydınlatma yükümlülüğünün ikinci kısmı olan ve bilgilendirmeyi tamamlayan "danışmanlık" kavramıyla ilgili herhangi bir yasal düzenleme bulunmamakta; danışmanlık yapma, öneride bulunma gibi hususların genel hükümlere göre yürütülmesi gerektiği düşünülmektedir.¹⁶²

Sigorta işlemlerinin acente tarafından gerçekleştirilmesi durumundaysa, aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirilmesinden ve ispatından sigortacı sorumlu

¹⁵⁸ 6102 sayılı TTK'da aydınlatmanın yazılı olarak yapılması gerekliliği belirtilmişken Yönetmelikte şartlara göre sözlü yapılabileceği de ifade edilmiştir. Yasa ve yönetmelik karşılaştırması için bkz. Yavaşı, M. (2019), *Op. cit.*, s. 277.

¹⁵⁹ Y. 11. H.D., 2017/4447 E., 2017/6453 K. "... davalı... şirketinin bilgilendirme yükümlülüğünü yerine getirdiği zira bilgilendirme formunun sigorta ettirene verildiğine ilişkin bir bilgi bulunmadığından, bilgilendirme yapılmadığı dolayısıyla bilgilendirme yükümlülüğünün ihlal edildiği ..."

¹⁶⁰ Özdamar, M. (2009), *Op. cit.*, s. 240. Bu hususun yeni tarihli SSBIY'te dijital ortamda kayıt altına alınmasının ya da kalıcı veri saklayıcısı tarafından gerçekleştirilmesinin yükümlülüğün yerine getirildiğinin ispatını kolaylaştıracağı, aynı zamanda hazır olmayanlar arasında bilgilendirmenin gerçekleştirilmesinin usule bağlanmasını sağladığını düşünmekteyiz.

¹⁶¹ Sigorta ettirenin formu imzalaması, sözleşme ve işleyiş hakkında bilgisi olduğuna dair aksi ispat edilebilir bir karine teşkil etmektedir. Bknz. Aral Eldeleklioğlu, İ. (2012), *Op. cit.*, s. 394.

¹⁶² Özdamar, M. (2009), *Op. cit.*, s. 242.

olur.¹⁶³ Bu nedenle uygulamada kullanılan bilgilendirme metinleri sıhhat şartı değil ispat aracı olarak kullanılmaktadır.¹⁶⁴ Ancak formun varlığı bilgilendirme yükümlülüğünün yerine getirildiğini ispat açısından tek başına yeterli görülmemekte, adi karine sayılmaktadır.¹⁶⁵

SSBİY'in 11. maddesinde ifade edilen bilgilendirmenin Bakanlığın uygun görüşüyle basın ve yayın kuruluşları vasıtasıyla da gerçekleştirilebileceği ifade edilmiştir.

Aydınlatma yükümlülüğünün gereği gibi yerine getirilmemesi durumunda da meydana gelen durumların aydınlatma yükümlülüğüne aykırı davranmanın sonucunda olduğu iddiası için de ispat önemlidir. Konuya ilişkin olarak bir STK kararında;¹⁶⁶ sigortalının sağlık sigortası kapsamında yaptığı harcamaları sigortacıdan talep etmesi üzerine giderlerin sözleşme kapsamında olduğu ve sigortacının da bilgilendirmenin yapıldığını ispat edememesi nedeniyle meydana gelen zarardan sorumlu olacağı ifade edilmiştir.

Bilgi talepleri ve şikâyetlerin cevaplandırılması konusuna SSBİY'in 12. maddesinde değinilmiştir. Sigortaya ilişkin şikâyet/bilgi talebi söz konusu olduğunda şikâyetin iletildiği taraf, on beş gün içinde talebi sonuçlandırmakla zorunlu tutulmuştur. Bilgi talebi ya da şikâyetlerin cevaplanması için süre sınırlaması getirilmiş, talep ya da şikâyetlerin askıda kalmasının önüne geçilmiştir. Madde devamında, sigortacının bilgi talebi ve şikâyetlerle ilgili yükümlülüğünü yerine getirebilmesi için en az iki kişinin olduğu şikâyet birimi kuracağı, birimin gelen şikâyet ve bilgi taleplerini inceleyeceği, talep ve şikâyetlerle ilgili istatistik tutacağı ve üçer aylık dönemler halinde Bakanlığa rapor olarak göndereceği ifade edilmiştir. Düzenlemenin sigorta sözleşmeleri, bildirim yükümlülüğü, sözleşmeye ilişkin bilgi talepleri ve şikâyetlerin istatistiklerinin tutulması ve uygulamada çokça karşılaşılan problemleri tespit etmeye yönelik olduğu düşünülebilir. Ancak konunun ne şekilde gerçekleştirileceği ve dönütünün nasıl

¹⁶³ Çeker, M. (2016), *Op. cit.*, s.80; Kayıhan, Ş. ve Bağcı, Ö. (2017), *Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri*, (2. Baskı), Umuttepe Yayınları, Kocaeli, s. 204.

¹⁶⁴ Aral Eldeleklioğlu, İ. (2012), *Op. cit.*, s. 393.

¹⁶⁵ Özdamar, M. (2009), *Op. cit.*, s. 255; Özkan, A. (2018), *Op. cit.*, s. 125.

¹⁶⁶ Sigorta Tahkim Komisyonu, Hakem Karar Dergisi (Ekim- Aralık 2019), 23.10.2019 Tarihli ve K-2019/86638 Sayılı Hakem Kararı (Seyahat Sağlık).

sağlanacağı hususu net değildir. Uygulamada yaşanan sıkıntıların ne şekilde raporlandığı ve içeriğinin doğru yansıtılıp yansıtılmadığı da ayrı bir tartışma konusudur.

1.5. Aydınlatma Yükümlülüğünün Sınırları

Aydınlatma yükümlülüğü hususunda diğer önemli konu ise, yükümlülüğün sınırlarının nasıl çizileceğidir. Şüphesiz ki aydınlatma yükümlülüğünün net bir tanımının olmaması ve yapıma şeklinin belli olmaması, sınırlarının çizilmesini de zorlaştırmaktadır. Kanuni düzenlemelerin toplumdaki bireyleri tek tek göz önüne alarak her bireye has yapılamayacağı, her bireyin ihtiyacına yönelik bilgilendirmenin yapılmasını sağlayacak sistemin mümkün olamayacağı; bu nedenle de soyut ve genel düzenlemeler yapılarak kapsamın geniş tutulduğu bilinmektedir.¹⁶⁷ Fakat kapsamın geniş tutulmasının amacı; sigorta sözleşmelerini hazırlayan ve teknik dile yakın olan sigortacının, teknik bilgiden yoksun ve sözleşmeye yabancı olan muhatabı, ortalama müşteri bilgi seviyesini alarak aydınlatması ve somut olaya göre değişmesi yani ek sorumluluklar üstlenmesidir.¹⁶⁸ Ancak genel olarak aydınlatma yükümlülüğünün sözleşme öncesi dönem için dürüstlük kurallarıyla, sözleşme sonrasında ise sözleşmelerle ilgili sınırlamalara tabi olduğunu söylemek mümkündür.

TBK m. 27’de sözleşmelerin tabi olduğu sınırlamalardan bahsedilmiştir.¹⁶⁹ Bu şartların aydınlatma yükümlülüğüne de uygulanabileceği düşünülmektedir. Nitekim aydınlatma yükümlülüğünün temelinde de dürüstlük ilkesi bulunmaktadır. Bu durumdan hareketle, kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine ve kişilik haklarına aykırı olarak aydınlatma yükümlülüğü yerine getirilemez. Aynı şekilde bu kurallara aykırı olmasına rağmen aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirildiğinden bahisle yapılan sözleşmenin geçerli olacağının iddia edilemeyeceği ifade edilmektedir.¹⁷⁰

Aydınlatma yükümlülüğünün sınırlarının belirlenmesi, sigortacının sorumluluğunun belirlenmesi açısından önem arz etmekte; ancak muhatabın

¹⁶⁷ Özdamar, M. (2009), *Op. cit.*, s. 278.

¹⁶⁸ *Ibid.*, s. 152.

¹⁶⁹ Madde 27: “Kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı veya konusu imkânsız olan sözleşmeler kesin olarak hükümsüzdür. Sözleşmenin içerdiği hükümlerden bir kısmının hükümsüz olması, diğerlerinin geçerliliğini etkilemez. Ancak, bu hükümler olmaksızın sözleşmenin yapılmayacağı açıkça anlaşılırsa, sözleşmenin tamamı kesin olarak hükümsüz olur.”

¹⁷⁰ Özdamar, M. (2009), *Op. cit.*, s. 150.

kendiliğinden bilebileceği şeylerin de aydınlatma yükümlülüğü kapsamında tutulmasına gerek bulunmayacağı da düşünülmektedir.¹⁷¹

2. AYDINLATMA YÜKÜMLÜLÜĞÜNE AYKIRILIK ve SİGORTA ETTİRENİN HAKLARI

2.1. Aydınlatma Yükümlülüğüne Aykırılık

Aydınlatma yükümlülüğü, sigorta sözleşmelerinin ilk adımını oluşturmaktadır. Aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirilmesiyle birlikte muhatabın sigorta ettiren sıfatını kazanması ya da sözleşmeyi kurmaktan vazgeçmesi söz konusu olmaktadır. Ancak aydınlatma yükümlülüğünün doğru bir şekilde yerine getirilmesi önemlidir.¹⁷² Yükümlülüğe aykırı davranma; gereği gibi yerine getirmeme ya da hiç yerine getirmeme şeklinde ortaya çıkmaktadır.

2.1.1. Yükümlülüğün Hiç Yerine Getirilmemesi

Aydınlatma yükümlülüğünün sözleşme ilişkisi süresince yerine getirilmesi gereklidir. Yükümlülüğün hiç yerine getirilmemesi TTK 1423. maddesinde¹⁷³ düzenlenmiştir. Sigortacı muhatabına hiçbir bilgi vermezse yükümlülüğü yerine getirmemiş olur.¹⁷⁴ Aynı zamanda, sigortacıların uygulamada bilgilendirmeyi sözlü yapması da söz konusu olabilmektedir. Şayet sigortacının sözlü bilgilendirme yapması, gerektiğinde bunu ispat edememesine neden olacak ve aydınlatma yükümlülüğünü yerine getirmediği ifade edilecektir.¹⁷⁵ Bu durumda TBK m. 112¹⁷⁶ hükümlerine göre borcun ifa edilmemesi söz konusu olacaktır. Bilgilendirme yükümlülüğü yerine getirildikten sonra, taraflar farklı bir sözleşme akdetmeye karar verirse bilgilendirme yükümlülüğünün yerine getirilmediği ifade edilir.¹⁷⁷ Bilgilendirme yükümlülüğü önceki sözleşmeye göre yerine getirildiğinden taraflar arasında akdedilen yeni sözleşmeye göre

¹⁷¹ *Ibid.*, s. 188.

¹⁷² Aydınlatma yükümlülüğü ve beyan yükümlülüğünün birlikte ihlal edilmesi durumunda, yapılma sırası göz önüne alındığında beyan yükümlülüğüne aykırılığın önce değerlendirilmesi gerektiği; beyan yükümlülüğüne aykırı davranan sigorta ettirenin aydınlatma yükümlülüğüne aykırılığa başvuramayacağı yönünde bkz. Yavaşı, M. (2019), *Op. cit.*, s. 292.

¹⁷³ Madde 1423/II: “Aydınlatma açıklamasının verilmemesi hâlinde, sigorta ettiren, sözleşmenin yapılmasına on dört gün içinde itiraz etmemişse, sözleşme poliçede yazılı şartlarla yapılmış olur. Aydınlatma açıklamasının verildiğinin ispatı sigortacıya aittir.”

¹⁷⁴ Akgün, E. (2010), *Op. cit.*, s. 77.

¹⁷⁵ Özdamar, M. (2009), *Op. cit.*, s. 280.

¹⁷⁶ Madde 112: “Borç hiç veya gereği gibi ifa edilmezse borçlu, kendisine hiçbir kusurun yüklenemeyeceğini ispat etmedikçe, alacaklının bundan doğan zararını gidermekle yükümlüdür.”

¹⁷⁷ Akgün, E. (2010), *Op. cit.*, s. 77.

bilgilendirmenin ayrıca yapılması gerekmektedir. Eğer yeni sözleşmeye göre bilgilendirme yapılmamışsa yükümlülük yerine getirilmemiş sayılır.

Bilgilendirme yükümlülüğünün hiç yerine getirilmemesi durumu için herhangi bir yaptırım öngörülmemekle birlikte SSBIY’te gereği gibi yerine getirmeme hali için çeşitli yaptırımlar öngörülmüştür.¹⁷⁸ Ancak yükümlülüğün hiç yerine getirilmemesi durumu için sigorta ettirenin uğradığı zararın TBK m. 112 gereği tazmini istenebilmektedir. Aslında daha hafif olan duruma ilişkin düzenlemenin, daha ağır olan “hiç yerine getirmeme” yükümlülüğüne de uygulanabilmesinin gerekliliği de ifade edilmiştir.¹⁷⁹

2.1.2. Gereği Gibi Yerine Getirilmemesi

Yükümlülüğün hiç yerine getirilmemesinin dışında, yükümlülüğün gereği gibi yerine getirilmemesi durumu da söz konusudur. Bu durumda sigortacının aydınlatma yükümlülüğüne yönelik davranışlarda bulunması; ancak verdiği bilgilerin yanlış ya da eksik olması veya gereğinden fazla bilgi verilmesi gibi durumlar söz konusu olmaktadır.¹⁸⁰ Anılan durumlarda sigortacı yükümlülüğe yönelik birtakım davranışlarda bulunmakta, ancak yükümlülüğü gereği gibi ifa edememektedir. Aydınlatma yükümlülüğünün muhatabın sözleşme kurma iradesini etkilemesi nedeniyle aydınlatma yükümlülüğünün gereği gibi ifa edilmemesi durumunda, muhatabın sözleşme kurma iradesi etkilenecek ve sözleşmenin sıhhati tehlikeye girecektir.

Bilgilendirme yükümlülüğünün gereği gibi yerine getirilmemesi SSBIY’in 7. maddesinde ifade edilmekle birlikte “gereği gibi yerine getirmeme” madde metninde açıklanmamıştır. Devamında, sigortacı hakkında yanıltıcı bilgi verilmesi, bilgilendirme metninde yer alan bilgilerin gerçeğe aykırı düzenlenmesi¹⁸¹ hususları söz konusu olmuşsa ve bu durumlar sigorta ettirenin kararına etkili olmuşsa sigorta ettirenin

¹⁷⁸ Madde 7: “Sigorta sözleşmesinin kurulması ve devamı sırasında; bilgilendirme yükümlülüğü gereği gibi yerine getirilmemiş veya sigortacı hakkında yanıltıcı bilgi verilmiş veya Bilgilendirme Metninde yer alan bilgiler gerçeğe aykırı şekilde düzenlenmiş ve bu hâllerden herhangi biri sigorta ettirenin kararına etkili olmuş ise sigorta ettiren sigorta sözleşmesini feshedebileceği gibi, varsa uğradığı zararın tazminini de talep edebilir.”

¹⁷⁹ Akgün, E. (2010), *Op. cit.*, s. 78.

¹⁸⁰ Özdamar, M. (2009), *Op. cit.*, s. 281.

¹⁸¹ Eski Yönetmelik’te Bilgilendirme Formu kavramı kullanılmaktayken yeni düzenlemede Bilgilendirme Metni ifadesi kullanılmaktadır. Aynı zamanda eski Yönetmelik’te Bilgilendirme Formunun gereği gibi düzenlenmemesi ve formun gereği gibi teslim edilmemesi de madde metnine dahil edilmişken yeni Yönetmelik’te bu kavramlara yer verilmemiştir.

sözleşmeyi feshedebileceği ya da zararı varsa tazminini isteyebileceğini düzenlenmiştir. Aydınlatma yükümlülüğünün dürüstlük kuralına dayanması gereği tarafların aralarında oluşan güven ilişkisine sadık kalması, dürüstlük kurallarına uygun davranması gereklidir. Bu yönde davranılmaması durumunda güven ilişkisi zedelenmiş olur. Ancak söz konusu sigorta sözleşmelerinde aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirilmemesi hususunun sigorta ettirenin kararını etkilememesi durumunda, sigorta ettirenin sözleşmeyle bağlı kalacağı ifade edilmektedir. Kanaatimizce, bu hususun her somut olaya göre ayrı değerlendirilmesi gerekmele birlikte aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirilmemesinin sigorta ettirenin iradesini etkileyip etkilemediği hususlarını somut olayda ayırt etmenin zor olacağı düşünülmektedir.

Gereği gibi ifa etmeme durumunda, sigorta ettirenin zarar görmesinin ancak hasar oluşması durumunda söz konusu olacağı ifade edilse de ihtiyaç duyulmayan bir bir teminat için gereksiz yere prim ödenmesi durumunda zarar meydana gelecek ve prim farkının zarar olarak talep edilebilecektir.¹⁸²

2.1.2.1. Eksik Bilgi Verme

Gereği gibi ifa etmemenin ilk görünüm şekli, sigortacının aydınlatma yükümlülüğünü yerine getirirken eksik bilgi vermesidir.¹⁸³ Aydınlatma yükümlülüğünün gereği gibi yerine getirilmiş sayılabilmesi için muhatabın yapılacak sözleşme kapsamında iradesi oluşmaya yetecek kadar aydınlatılması gereklidir. Sigortacının asgari bilgilendirme yükümlülüğü bilgilendirme formundaki bilgilerin aktarılması şeklindedir. Ancak aydınlatma yükümlülüğünün bilgilendirmenin yanında danışmanlık yapma, tavsiyede bulunma gibi ek yükümlülükler getirmesi nedeniyle anılan ek

¹⁸² Bahsedilen durumun aksinin de yaşanabileceği, bu nedenle olaya göre değerlendirilmesi gerektiği yönünde bkz. Yavaşı, M. (2019), *Op. cit.*, s. 292.

¹⁸³ Y. 11. H.D., 2013/16889 E. , 2014/1273 K. “...davalının poliçede yer alan özel şartın yoruma açık bırakıldığı, bunun yanında sigortalının teminatlar konusunda açıkça bilgilendirilmemiş olmasının da aydınlatma yükümlülüğüne aykırı olup, sigortacı kusuru olduğu Poliçe ile 700 işçi için teminat alınmış olduğu, ancak bu 700 işçinin nitelik ve kimlikleri belirtilmeyerek ekli listeler ve zeyilnamelerin ibraz edilmediği, poliçenin yazılım tekniğinin yanıltıcı nitelikte olması ve teminatın nevini anlamak için yorum gerektirmesi olguları bir arada ele alındığında bilgilerin sigortalıyı yanıltıcı ve 10 taşerondan fazlası için rücu hakkı olmak kaydı ile teminatının bulunduğu izlenimini doğurduğu, dolayısıyla 5684 S.K m 11/3 gereği 01.06.2007 tarihinde yürürlüğe giren Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmeliğin 5 ve 7 maddesi ve daha genel nitelikte bulunan TM.'nın 2. maddesi gereği, davacının sigortacıya rücu edebileceği gerekçesiyle davanın kabulüne...”

yükümlülüklerin de özenli bir şekilde yerine getirilmesi gerekmektedir.¹⁸⁴ Tarafların sözleşme görüşmeleri esnasında talep ettiği hususların sigortacı tarafından aydınlatılması, görüşünün alınması; bununla birlikte sigortacı muhatabın gerekli hususları bilmediğini anlayabiliyorsa ona göre aydınlatma yükümlülüğünü yerine getirmesi daha yerinde olacaktır.

2.1.2.2. Yanlış Bilgi Verme

Gereği gibi ifa etmemenin ikinci görünüm şekli; sigortacının verdiği bilgilerin ya da tavsiyede bulunması durumunda verdiği tavsiyelerin yanlış olmasıdır.¹⁸⁵ Sigorta sözleşmelerinin temelinde, tarafların dürüst olması ve birbirlerine güven duyması bulunmaktadır. Tarafların görüşme esnasında birbirlerine duydukları güven sonucunda sözleşme yapma iradeleri oluşmaktadır. Ancak taraflar gerçeğe uygun olmayan beyanlarda bulunarak birbirlerini etkileyebilir ve sözleşme yapmaya yöneltebilir. Bu durumda aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirildiği söylenemeyeceği gibi ahlaka aykırı davranış da¹⁸⁶ söz konusu olmaktadır.

2.1.2.3. Gereğinden Fazla Bilgi Verme

Gereği gibi ifa etmemenin üçüncü görünüm şekli; gereğinden fazla bilgi verilmesidir.¹⁸⁷ Sigortacının gereğinden fazla bilgi vermesi, bilgi kirliliğine neden olmakta ve muhatabın sözleşme iradesinin yanlış yönde oluşmasına sebebiyet

¹⁸⁴ Eksik bilgi vermesinin sözleşmenin süresi, kapsamı, primin nasıl ve ne kadar ödeneceğine ilişkin olabileceği; bu hususların sigorta görüşmeleri esnasında aktarılması gereken bilgiler olduğu; bu nedenle bunlara dair farklı ya da eksik bilgi verilmesinin aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirilmediğini göstereceği; bu tarz bilgilerin muhatabın anlayacağı şekilde yapılmamış olmasının da gereği gibi yapılmaması sayılabileceği; örneğin, okuma-yazma bilmeyen kişiye formun imzalatılması ve sözlü olarak bilgi verilmemesi suretiyle aydınlatma yükümlülüğünün ihlalinin söz konusu olacağı, bu tarz durumlar için somut olaya uygun çözümlerin bulunması gerektiği; sigortacının danışmanlık yapma, tavsiye verme gibi yükümlülükleri yerine getirirken muhatabın açıkça talep ettiği bilgilerin objektif olarak tespiti ve ona göre aydınlatılması gerekli olmakla birlikte muhatabın bildirmediği veya açıklamadığı durumlara göre aydınlatılmasına gerek bulunmayacağı hususları için *bknz.* Özdamar, M. (2009), *Op. cit.*, s. 285-287.

¹⁸⁵ *Ibid.*, s. 281.

¹⁸⁶ Ancak kasıtlı olarak yanlış bilgilendirme yapmayan kişinin ahlaka aykırı davranmış olmayacağı fakat aydınlatma yükümlülüğünü yine de ihlal edeceği; sigortacının yanlış bilgi verme ya da tavsiyede bulunmasının; sözleşmenin süresi, kapsamı, primin nasıl ve ne kadar ödeneceği ve sözleşmeyi ilgilendiren tüm hususlarda olabileceği; tarafın yapmak istediği sigorta sözleşmesinden farklı bir sigorta sözleşmesinin akdedilmesine neden olunması durumunda da aydınlatma yükümlülüğü yerine getirilmeyeceği, bu durumda TBK'daki hata hükümlerine dayanılabileceği ancak sözleşme akdedilmemişse, sözleşme görüşmelerindeki kusura "culpa in contrahendo" hükümlerine göre tazminat talep edilebileceği; yanlış bilgilendirmenin varolan yanlış kanının devam ettirilmesi gibi pasif bir davranışla da yapılabileceği hususları için *bknz.* *Ibid.*, s. 282-284.

¹⁸⁷ Erberk, Ö. (2010), *Op. cit.*, s. 223.

verecektir. Bu hususun aydınlatma yükümlülüğüne aykırılık oluşturabilmesi için tarafın iradesini etkilemiş olması gerektiği; tarafın iradesini etkilemesi durumunda, eksik ya da yanlış bilgi verilmesi konuları gibi aydınlatma yükümlülüğün ihlali söz konusu olmakta ve ispatı ise diğer hususlara oranla zorlaşmaktadır.¹⁸⁸ Çünkü sigortacı tarafından fazla bilgi verilmesi neticesinde farklı bir sözleşmenin yapıldığının ispatının çok zor olacağı düşünülmektedir.

2.2. Aykırılık Durumunda Sigorta Ettirenin Hakları

Aydınlatma yükümlülüğü, sigorta sözleşmeleri açısından önemli hususlardan olduğu için yükümlülüğün yerine getirilmemesi durumunda sigorta ettirenin çeşitli hakları bulunmaktadır. TTK m. 1423'te sigorta ettirenin itiraz hakkı düzenlenmiştir. SSBİY m.7'de yükümlülüğe aykırılık durumunda sigorta ettirenin fesih hakkı bulunduğu ve eğer varsa zararının tazminini de talep edebileceği ifade edilmiştir. Bu hakların temelinde, aydınlatma yükümlülüğüne aykırı davranılması sonucunda sigorta ettirenin sözleşme kurma iradesinin sağlıklı oluşmaması bulunmaktadır.

Daha önce değinildiği üzere sözleşme öncesi dönemde tarafların kusurlu davranışlarıyla neden oldukları "*culpa in contrahendo*" sorumluluğu, tarafın iradesinin doğru yansıtılamamasına neden olmaktadır. Bu nedenle sözleşme kurulmadığı için culpa in contrahendo sorumluluğuna gidilmekte, sözleşme kurulduktan sonra ise sözleşmesel sorumluluğa dayanılmaktadır.¹⁸⁹

2.2.1. İtiraz Hakkı

TTK m.1423'te, sigortacının sigorta ettirene aydınlatma açıklaması vermekle yükümlü olduğu, aydınlatma açıklamasının verilmemesi durumunda (yani aydınlatma yükümlülüğüne aykırı davranılması durumunda) sigorta ettirenin sözleşmeye on dört gün içinde itiraz edebileceği düzenlenmiştir.¹⁹⁰ Bir Yargıtay kararında,¹⁹¹ sigorta

¹⁸⁸ Fazla bilgi verilmesine rağmen tarafın arzu ettiği içeriğe ve korumaya sahip sözleşmenin akdedilmesi durumunda aydınlatma yükümlülüğü yerine getirildiği ve diğer hususlar için bkz. Özdamar, M. (2009), *Op. cit.*, s. 288.

¹⁸⁹ Akgün, E. (2010), *Op. cit.*, s. 79-80.

¹⁹⁰ Yavaş, M. (2019), *Op. cit.*, s. 292. İtirazın açık ve anlaşılır bir şekilde, süresi içinde ve gerektiğinde ispat edilebilecek şekilde yapılması gerektiği ancak itiraz hakkının on dört günlük süreyle sınırlanmasının sigorta ettirenin menfaatini temin edemeyeceği; itiraz hakkıyla birlikte tazminat hakkının da tanınmasının gerekliliği yönünde bkz. Özdamar, M. (2013), *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Bağlamında Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğünü İhlâl Eden Sigortacıya Uygulanacak Yaptırım Sorunu*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C.71, Sayı 2, s. 355-357.

¹⁹¹ Y. 17. H.D, 2015/9400 E., 2018/470 K.

ettirenin yurt dışı seyahatleri için sigorta sözleşmesi yaptığı, seyahat sırasında meydana gelen hastalık nedeniyle tedavi giderleri olduğu ve sigorta şirketinden karşılanmasını istediği; ancak sigorta sözleşmesine koyulan şart gereği tedavisinin kapsam dışında kaldığı ve sigorta sözleşmesinin akdedilmesi sırasında on dört gün içinde itiraz hakkını kullanmadığı için sözleşmenin geçerli olarak kurulduğu ifade edilmiştir. Yargıtay'ın bir başka kararında¹⁹² ise, sigortalının tacir olup olmamasının önem arz etmeksizin aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirilmesi gerektiği, hatta sigortalı ticaret şirketinin basiretli davranarak itiraz hakkını kullanması gerektiği ve itiraz edilmeyen sigorta sözleşmesinin belirtilen şartlarla yapılmış sayılacağı hususu ifade edilmiştir. Fakat on dört gün içinde itiraz edilmeyen sigorta sözleşmesinin geçerlilik kazanabilmesi için sözleşmenin imzalanmasının akabinde muhataba gereği gibi iletilmesinin gerekliliğine değinilmiş, gereği gibi teslim edilmeyen sigorta sözleşmesine muhatabın itiraz edemeyeceği ve dolayısıyla sözleşmenin geçerlilik kazanmasının mümkün olmayacağı ifade edilmiştir.¹⁹³

İtiraz etme kavramıyla, sözleşmenin geçerlilik kazanmasının önüne geçilmesinin amaçlandığı ifade edilmektedir.¹⁹⁴ Aynı zamanda itiraz kavramının “sözleşmeden dönme” olarak anlaşılması gerektiği de düşünülmektedir.¹⁹⁵ Sözleşmeden dönülmesiyle birlikte sigorta sözleşmesinin geçmişe etkili olarak ortadan kalkması söz konusu olacaktır. On dört günlük süre içinde, sigorta ettirene tanınan itiraz hakkının sigortacının lehine olduğu, bu sürenin sigortacının sözleşme boyunca devam eden tazmin yükümlülüğünü on dört günlük süreyle sınırladığı ve bu sürede gerçekleşecek hasarlara indirgediği ifade edilmiştir.¹⁹⁶

¹⁹² Y. 11. H.D., 2019/494 E., 2019/1632 K.

¹⁹³ Sigorta Tahkim Komisyonu, Hakem Karar Dergisi (Ekim-Aralık 2016), sayı 28, 15.11.2016 Tarih ve K-2016/32761 Sayılı Hakem Kararı.

¹⁹⁴ Akgün, E. (2010), *Op. cit.*, s. 84. Muhatabın öneriyi kabul etmeden önce kendisine bilgilendirme yapılmadığı gerekçesiyle öneriyi reddedip sözleşmeyi kurmama ihtimali bulunduğundan itiraz hakkının sözleşmeden dönme olarak düşünülmesinin faydalı olacağı, ayrıca itiraz hakkının tanınmasının ise gereksiz olacağı yönünde bkz. Taşkın, M. (2019), *Op. cit.*, s. 157; Yetiş Şamlı, K. (2016), *Op. cit.*, s. 2993. Sözleşmeden dönülmesiyle birlikte, sigorta sözleşmesinin geçmişe etkili olarak ortadan kalkması söz konusu olacaktır.

¹⁹⁵ Özdamar, M. (2009), *Op. cit.*, s. 365. Muhatabın öneriyi kabul etmeden önce kendisine bilgilendirme yapılmadığı gerekçesiyle öneriyi reddedip sözleşmeyi kurmama ihtimali bulunduğundan itiraz hakkının sözleşmeden dönme olarak düşünülmesinin faydalı olacağı, ayrıca itiraz hakkının tanınmasının ise gereksiz olacağı yönünde bkz. Taşkın, M. (2019), *Op. cit.*, s. 157; Yetiş Şamlı, K. (2016), *Op. cit.*, s. 2993.

¹⁹⁶ Aral Eldeleklioğlu, İ. (2012), *Op. cit.*, s. 397.

TTK'ya göre, "aydınlatma açıklamasının verilmemesi durumunda" sigorta ettirenin itiraz hakkı söz konusu olmaktadır. Aydınlatma açıklamasının verilmemesi dışında, SSBİY'te fesih ve tazminat için öngörülen hallerin gerçekleşmesi durumunda, sigorta ettirenin itiraz hakkı bulunmayacağı ifade edilmektedir.¹⁹⁷

Kanun ve yönetmelik arasında aydınlatma yükümlülüğüne aykırılık durumlarına ilişkin çeşitli farklılıklar olduğu görülmektedir. Sigorta ettirene, aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirilmemesi durumunda itiraz edebilmesi için sözleşmenin kurulmasından itibaren hak düşürücü süre tanınmıştır.¹⁹⁸ TTK m. 1423'te, sigorta ettirenin on dört gün içinde itiraz etmesi gerektiği, eğer itiraz edilmezse sözleşmenin yazılı şartlarla kurulmuş sayılacağı düzenlenmiştir.

İtiraz süresinin poliçenin teslim edilmesinden itibaren başlayacağı belirtilse de¹⁹⁹ sigorta ettirenin haklarına ilişkin çok az bilgisi olduğu göz önünde bulundurulduğunda, itiraz hakkının sigorta ettirenin için faydasız olabileceği düşünülmektedir. Hatta bu durumun sigortacının aydınlatma yükümlülüğünü ihmal etmesine neden olabileceği, teknik bilgidен yoksun olan sigorta ettirenin ise on dört gün içinde itiraz etmesinin mümkün olmayabileceği ve sonucunda sigorta sözleşmesinin geçerli bir şekilde kurulmuş olmasının yine sigorta ettirenin aleyhine bir durum oluşturabileceği değerlendirilmektedir. Ancak diğer taraftan sigorta ettirenin yapılan sözleşmeyi inceleme ve eğer aykırılık görüyorsa itiraz etme gibi bir sorumluluk altına girmesi de gerekmekte; aksi takdirde yapılan sözleşmelerin incelenmemesi ve tüm sorumluluğun sigortacıya ait olması gibi durumların menfaat ve çıkar dengesini bozması söz konusu olmaktadır. Bu nedenle sözleşmeden menfaat sağlayacak olan sigorta ettirenin de sözleşmeyi inceleme ve itiraz etme gibi sorumluluklar üstlenmesi de yerinde olacaktır. Bu nedenle itiraz hakkının kapsamının iyi çizilmesi ve sınırlarının iyi belirlenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Sigorta sözleşmesinin gerçekleşmesi ve sigortacının aydınlatma açıklamasını vermediği on dört günlük süre içerisinde, rizikonun gerçekleşmesi durumunda ne olacağı belirsizdir. Eğer gerçekleşen riziko, sigorta kapsamına giriyorsa sigorta ettirenin itiraz hakkını kullanmadan geçerli bir sözleşmenin korunmasından faydalanmasının

¹⁹⁷ Akgün, E. (2010)., *Op. cit.*, s. 84.

¹⁹⁸ *Ibid.*, s. 85.

¹⁹⁹ Taşkın, M. (2019), *Op. cit.*, s. 160; Aral Eldeleklioğlu, İ. (2012), *Op. cit.*, s. 398.

daha yararlı olacağı; sigorta ettirenin teminattan yararlanamaması durumunda ise itiraz hakkını kullanmasının yerinde olacağı ifade edilmektedir.²⁰⁰ Ancak unutulmamalıdır ki on dört günlük itiraz süresinin geçirilmesi durumunda, sigorta ettirenin itiraz hakkı bulunmayacak ve sözleşme mevcut koşullarla gerçekleşmiş sayılacağından sigorta ettirenin meydana gelen sonuca katlanma yükümlülüğü doğacaktır. Ayrıca bir STK kararında²⁰¹ belirtildiği üzere, söz konusu sigorta sözleşmesi yenileme şeklinde düzenlenmişse ve on dört günlük süre geçmeden riziko meydana gelmişse tarafın bilgilendirilmediğine ilişkin itirazlarının yerinde olmayacağı düşünülmektedir.

2.2.2. Tazminat Talebi Hakkı

Yükümlülüğün hiç ya da gereği gibi yerine getirilmemesi durumunda söz konusu olan tazminat talebinin temeli, sözleşme öncesi sorumluluk olan “*culpa in contrahendo*”ya dayanmaktadır.²⁰² Bu sorumluluğun temeli ise sözleşme öncesi görüşmelerinde taraflar arasında oluşan karşılıklı ve haklı güvendir. Bunlara aykırı davranılması sonucunda tazminat talebi söz konusu olabilmektedir. Sözleşmenin kurulmasından sonraki aydınlatma yükümlülüğünün temelinde de “*sigortalının sözleşmenin sıhhatli olduğu ve sigorta korumasından faydalandığı düşüncesi*” hâkimdir.²⁰³

Tazminat talebinde bulunabilmek için yükümlülüğünün ihlali, kusur, zarar ve illiyet bağı gibi şartların olması gereklidir.²⁰⁴ SSBİY m.7’de bilgilendirme yükümlülüğü gereği gibi yerine getirilmemişse, sigortacı hakkında yanıltıcı bilgi verilmişse, bilgilendirme metni gereği gibi teslim edilmemişse ya da bilgilendirme metninde yer alan bilgiler gerçeğe aykırı şekilde düzenlenmişse ve sayılan durumlardan birinin gerçekleşmesi neticesinde tarafın iradesinin etkilenmiş ve gerçekleştirmeyeceği

²⁰⁰ Akgün, E. (2010)., *Op. cit.*, s. 85.

²⁰¹ Sigorta Tahkim Komisyonu, Hakem Karar Dergisi (Nisan-Haziran 2018), sayı 34, 15.05.2018 tarih ve K-2018/29290 Sayılı Hakem Kararı (Yangın).

²⁰² Özdamar, M. (2009), *Op. cit.*, s. 351.

²⁰³ *Ibid.*, s. 352.

²⁰⁴ Aydınlatma yükümlülüğünün ihlali; yükümlülüğün hiç ya da gereği gibi yerine getirmeme şeklinde gerçekleşeceği; sigortalının, aracılardan ya da yardımcıların kusurlu bir davranışla aydınlatma yükümlülüğüne aykırı davranılmasını ifade ettiği (sigortalının kusuru belirlenirken tacirlerin basiretli iş adamı gibi davranma sorumluluğunun da göz önünde bulundurulması gerektiği, eğer sigortacıya isnat edilebilecek kusur yoksa tazminat sorumluluğu da bulunmayabileceği...); uygun illiyet bağı sonucunda zararın meydana gelmesinin gerekliliği (neden-sonuç ilişkisinin varlığı...) şeklinde ifade edilmiştir. Aynı zamanda aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirilmediğinin ispatının sigortacıya aitken kusurlu davranışla meydana gelen zarar arasında illiyet bağı olduğunun ispat yükünün ise sigorta ettirene ait olacağı ve diğer hususlar için bkz. *Ibid.*, s. 352-354.

sözleşmeyi akdetmişse tarafın sözleşmeyi feshedebileceği gibi tazminat talebinde bulunabileceği de düzenlenmiştir.²⁰⁵ Bu hususların sonucunda meydana gelen zarardan dolayı, tarafın tazminat talebi bulunmaktadır. Bir STH kararında,²⁰⁶ sigortacının yükümlülüğünde olan sigorta sözleşmesinin muhataba gereği gibi teslim edilmediği, sonucunda muhatabın zarara uğradığı; formun teslim edilmemesi ve muhatabın bilgilendirilmemesiyle poliçedeki özel şartın yerine getirilmemesi arasında illiyet bağı olduğu ve bu nedenle muhatabın uğradığı zararı sigortacının tazmin etmesinin gerekliliği ifade edilmektedir.

TTK m.1439'da, sigorta ettirenin ihmaliyle beyan yükümlülüğü ihlal edilirse, tazminata,²⁰⁷ bedele ya da rizikonun gerçekleşmesine de etkisi varsa, tazminattan indirim yapılacağına; sigorta ettirenin kusuru kast derecesindeyse ve diğer şartlar da varsa sigortacının bedel ödeme borcunun ortadan kalkacağı, bağlantı yoksa sigortacının ödenen primle ödenmesi gereken prim arasındaki dikkate alarak tazminat ya da sigorta bedelini ödeyeceği düzenlenmiştir. Yani zarar gören sigorta ettirenin zararın meydana gelmesinde rızası ya da ortak kusuru varsa tazminatın belirlenmesinde bu hususların da dikkate alınması gerekli olduğu ifade edilmektedir.²⁰⁸ Sigorta ettirenin beyan yükümlülüğüne aykırı davranması da bu kapsamda değerlendirilmiş ve Yargıtay'ın bir kararında,²⁰⁹ hayat sigortası sözleşmesi akdeden sigorta ettirenin beyan yükümlülüğüne aykırı davranarak var olan hastalığını gizlediği, daha sonra sigorta koruması kapsamında aynı hastalık nedeniyle vefatın gerçekleşmesi nedeniyle murislerin sigorta şirketinden olan tazminat talebinin reddedilmesi gerektiği yönünde karar verilmiştir.

²⁰⁵ Akgün, E. (2010), *Op. cit.*, s. 83.

²⁰⁶ Sigorta Tahkim Komisyonu, Hakem Karar Dergisi (Ekim-Aralık 2016), sayı 28, 15.11.2016 Tarih ve K-2016/32761 Sayılı Hakem Kararı.

²⁰⁷ Zararın tazmininin ne zamana kadar talep edileceğinin belirli olmadığı hususunda *bknz.* Yavaş, M. (2019), *Op. cit.*, s. 292.

²⁰⁸ Özellikle sigorta sözleşmesinde sigorta ettirenin kusurlu olması ifadesinden, sigorta sözleşmesinin yapılmasından önce beyan yükümlülüğü, sözleşme devamında ihbar yükümlülüğünün ihlali anlaşılmaktadır. Özdamar, M. (2009), *Op. cit.*, s. 357. Konuyla ilgili *bknz.* Y. 11. H.D., 2014/9799 E., 2014/13738 K. "...sigortacının başvuru sahibi sigortalıyı aydınlatma yükümlülüğünü ihlal ettiği, bu nedenle sigortalının uğradığı zararın tazmininin gerektiği, ancak başvuru sahibi sigortalının da tamamen bilgisiz ve zayıf konumunda olmadığı, sigorta ettirenin ve onun adına müzakereleri yürüten uzman brokerin daha fazla özen göstermeleri halinde özel şart hükümlerinden bilgi sahibi olmalarının mümkün olduğu, bunun yapılmamış olmasının sigorta ettiren yönünden bir kusur teşkil ettiği gibi, sigorta ettirenin basiretli bir tacir olarak özenli davranma yükümlülüğüne uymaması ve işletmesindeki makinelerin bakımı konusunda asgari ve makul özeni göstermemesi nedeniyle de bilgilendirme yükümlülüğünün ihlalden doğan zararın meydana gelmesinde müterafik kusurunun bulunduğu, somut olayın özelliklerine göre tarafların % 50-50 olarak eşit derecede kusurlu kabul edildikleri..."

²⁰⁹ Y. 17. H.D., 2016/1748 E., 2019/1865 K.

Beyan yükümlülüğüne aykırılıkla ilgili bir başka kararda²¹⁰ ise; sigorta ettirenin hastalığının sigorta poliçesinin tanzimi sırasında mevcut olduğu ancak moral/motivasyon amaçlı kendisinden gizlendiği için beyan yükümlülüğünü doğru bir şekilde yerine getirmediği; bu durumda beyan yükümlülüğünü kasten yerine getirilmediğinden söz edilemeyeceği ihmalinin söz konusu olduğu ve tazminattan uygun bir indirim istenmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Farklı bir Yargıtay kararında²¹¹ ise; sigortalanan emtiada meydana gelen zarardan dolayı davalının zararı gidermesi amacıyla açılan bir davada, davacının beyan yükümlülüğünü yerine getirdiği, davalı sigorta şirketinin ise emtiayı gerekli koşullarda taşımadığı ve kusurlu davranışıyla zarara sebebiyet verdiği ifade edilmiş ve sigorta uyuşmazlık heyetince verilen (iki tarafın kusurlu olduğu ve zararın paylaşılması gerektiği) kararın yerine olmadığı ve hükmün davacı yararına bozulması gerektiği ifade edilmiştir.

2.2.3. Fesih Hakkı

Sigorta sözleşmeleri, fesih²¹² hakkının kullanılmasıyla birlikte geleceğe etkili olarak sona erdirilebilir.²¹³ Sigorta sözleşmesinin yapılmasıyla sürekli borç ilişkisi meydana geldiği için ancak kanunda öngörülen nedenlerden birinin meydana gelmesiyle sona erdirilebilir.²¹⁴ Aynı zamanda fesih sözleşme ilişkisini geleceğe etkili olarak sona erdirdiği için fesih öncesindeki işlemler geçerliliğini korumaktadır.²¹⁵

Aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirilmesine ilişkin TTK 1423. maddesi, aydınlatma yükümlülüğünün nasıl yerine getirileceği, yerine getirilmemesi ve sigorta ettirenin itiraz etmemesi durumunda poliçenin ilgili şartlarla yapılmış sayılacağı düzenlenmektedir. Yani TTK'da aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirilmemesi durumunda tazminat ve fesih konularına ilişkin herhangi bir husus bulunmamakta, bu kavramlar, SSBİY'te düzenlenmektedir. SSBİY'te; sözleşmenin kurulmasından önce, kurulması sırasında ve devamı süresince aydınlatma yükümlülüğü gereği gibi yerine

²¹⁰ Y. 17. H.D., 2018/2877 E., 2019/1335 K.

²¹¹ Y. 11. H.D., 2016/8210 E., 2016/8157 K.

²¹² Fesih; sürekli sözleşme ilişkisini sona erdiren, bozucu yenilik doğuran, hüküm ve sonuçlarını ise muhatabın hâkimiyet alanına varmakla geleceğe etkili olarak meydana getiren bir hakktır. Fesih hakkı sözleşmeden veya kanundan kaynaklanır. Bknz. Eren, F. (2019), *Op. cit.*, s. 1290.

²¹³ Aral Eldeleklioğlu, İ. (2012), *Op. cit.*, s. 398.

²¹⁴ Özdamar, M. (2009), *Op. cit.*, s. 358. Sürekli sözleşme ilişkisinin kurulması durumunda olağanüstü fesih söz konusu olur ve haklı sebepler olmadan fesih hakkı kullanılamaz. Ayrıntılı bilgi için bknz. Eren, F. (2019), *Op. cit.*, s. 1290.

²¹⁵ Özdamar, M. (2009), *Sigortacının Sorumluluğu. Op. cit.*, s. 435.

getirilmezse sigortacı hakkında yanıltıcı bilgi verilirse, bilgilendirme metninde gerçeğe aykırı bilgiler düzenlenirseve gerçekleşecek olan tüm bu durumlar sigorta ettirenin kararını etkilemişse; sigorta ettirenin fesih ya da tazminat yoluna başvurabileceği belirtilmiştir. Yani aslında aydınlatma yükümlülüğüne aykırılık çeşitli şekillerde gerçekleşmekte ancak sigorta ettirenin bu haklarını kullanabilmesi için nihai olarak sigorta ettirenin verdiği kararı etkilemiş olması gereklidir. Meydana gelen durumların sigorta ettirenin kararını etkilememesi durumunda ise sigorta ettirenin aydınlatma yükümlülüğüne aykırılık yollarına başvuramayacağı anlaşılmaktadır.

Aydınlatma yükümlülüğüne aykırı davranılması nedeniyle sözleşmenin feshedilebilmesi için kusur aranması gerektiği belirtilmekte; ancak sigortacının ihlali halinde kusurunun aranmamasının ya da sigorta ettirenin kusurunun daha fazla olması durumunda sözleşmenin feshedilememesinin gerektiği ve menfaatler dengesinin gözetilmesinin önemi ifade edilmektedir.²¹⁶ Kanaatimizce de yükümlülüğe aykırı davranılması durumunda, sigortacı ve sigorta ettirenin aynı şartlara tabi tutulmaması gerekmektedir. Sigorta ettirenin sözleşmenin güçsüz tarafı olması nedeniyle kusurunun olması durumunda sözleşmenin feshedilmesi zaten güçsüz durumda olan sigorta ettirenin zarar görmesine neden olacaktır. Aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirilmemesi durumunda, sigorta ettirenin sözleşmeyi var olan şartlarla yapmayacağı anlaşıyorsa, ancak o zaman fesih hakkını kullanması söz konusu olacaktır.

Fesih hakkının kullanımının süreye bağlanmamış olması nedeniyle yaşanan karışıklıklar için; poliçenin teslim edilmesi gereken süreden sonra, poliçe süresinden sonra verilmiş ise poliçenin verilmesinden itibaren on dört gün içinde fesih hakkının kullanılabilmesi gerekliliği ifade edilmektedir.²¹⁷

TTK'da ve SSBIY'te belirtilen, sigorta ettirene tanınan fesih, tazminat ve itiraz gibi hakların birbirleriyle çeliştiği; şayet itiraz hakkı kullanılmamışsa yükümlülüğün yerine getirildiğinin ya da itiraz edilmeyeceğinin anlaşıldığı, buna bağlı olarak da

²¹⁶ Sigortacı ve sigorta ettiren açısından subjektif kriterlerin dikkate alınması gereklidir. Sigortacıların tacir sıfatını haiz olmaları nedeniyle basiretli tacir gibi davranmaları gerekmekte ancak sigorta ettirenlerin toplumun her kesiminden olabileceği; bu nedenle kesin kriterlerin uygulanmasının güç olabileceği; objektif kriterlerin uygulanmasının sigorta ettireni koruma amacı güden düzenlemenin sigorta ettirene yük olabileceği ve zarar verebileceği; bu nedenle sigorta ettirenin aydınlatma yükümlülüğünün ihlaline rağmen arzu ettiği sözleşmeyi gerçekleştirmiş olması durumunda sözleşmeyi feshedemeyeceği, şayet zarara uğramışsa, zararın tazminini talep edebileceği ve tüm bu hususların belirlenmesinde ise dürüstlük kurallarının ve sigorta ettirenin ihbar yükümlülüğüne ilişkin düzenlemelerin kıyasen dikkate alınmasının gerekliliği ifade edilmektedir. Özdamar, M. (2009), *Op. cit.*, s. 359-361.

²¹⁷ Öngörülen süre içinde poliçeyi teslim etmeyen sigortacının meydana gelen sonuçlara katlanması yönünde bkz. Yavaş, M. (2019), *Op. cit.*, s. 292.

SSBİY'e dayanarak sözleşmenin feshedilmesinin ya da tazminat istenmesinin yerinde olmayacağı, SSBİY'in TTK'ya uyumlu hale getirilmesinin değerlendirilmesi gerektiği de düşünülmektedir.²¹⁸ Buna dayanarak sözleşme devamındaki ihlalde, fesih ve tazminat haklarının yerine olduğu ancak sözleşme öncesindeki durumda itiraz hakkı kullanılmamışsa, fesih ve tazminat hakkının da kullanılamayacağı düşünülmektedir. Kanaatimizce de süresi içinde itiraz edilmeyen sözleşmenin geçerli bir şekilde kurulmuş olacağı; sözleşmenin kurulması esnasında varolan durumlar için sonrasında fesih ve tazminat haklarının kullanılmasının yerinde olmayacağı; sonradan ortaya çıkan hususlar için ise aykırılığa ilişkin haklarının varlığını devam ettirmesi gerekmektedir.

Aydınlatma yükümlülüğüne ilişkin kararlar genel olarak sigortacıların aydınlatma yükümlülüğüne uygun davranmadıkları,²¹⁹ sigorta ettirenin beyan yükümlülüğüne aykırı davrandığı²²⁰ ve süresi içinde itiraz hakkını kullanmamış olması nedeniyle geçerli bir sözleşme kurulduğu hususlarına dayanmaktadır. Sigortacının aydınlatma yükümlülüğüne uygun davranmaması ya yapılmak istenen sözleşmeye, korunmak istenen menfaate ve şartlara aykırılık taşımakta²²¹ ya da istenenden farklı bir

²¹⁸ Aral Eldeleklioğlu, İ. (2012), Op. cit., s. 399.

²¹⁹ Y. 11. H.D., 2017/4761 E. , 2017/6982 K. “...bu durumda sigorta şirketinin bunların kapsama dahil olmayacağı konusunda bilgilendirme yükümlülüğünü yerine getirerek uygun sigorta türünü önermesi gerektiği, sigorta şirketinin aydınlatma yükümlülüğünü yerine getirdiğini ispata ilişkin herhangi bir bilgi ve belge sunmadığı, sigorta poliçesinde emtianın niteliği belirtilmiş olmasına rağmen sigorta şirketinin yeterli korumayı sağlamayan poliçe tanzim ettiği, poliçenin içeriğine ilişkin aydınlatma yükümlülüğüne aykırı davrandığının sabit olduğu ve emtiasını sigortalayan şirkete herhangi bir kusur izafe edilemeyeceği, sigorta şirketinin doğan zararın tamamından sorumlu olması gerektiği gerekçesiyle başvurunun kabulü...”

²²⁰ Y. 17 H.D., 2014/12461 E., 2014/10514 K. “Davacı aracının, kasko poliçesi düzenlenmeden önce 28.7.2010 tarihinde meydana gelen kaza nedeniyle ... Sigorta A.Ş. nezdinde açılan hasar dosyasında pert işlemi yapıldığı tam hasara uğradığı ve onarıldığı anlaşılmıştır. Sözleşmede güven ilkesi gereğince aracın öncesinde tam hasara uğradığının sigortalı tarafından, sigorta şirketine bildirilmesi zorunludur. Davacı tacir olduğundan, aracın önceden pert olduğunu bildiğinin kabulü gerekmektedir. Bu hususta bilgilendirilmeyen davalı sigorta şirketine, bu hususu araştırma mükellefiyeti yüklenemez. Davacı mülga TTK'nun 1290 (6102 sayılı TTK'nun 1435.md.) maddesi hükümlerine aykırı davranmıştır. Doğru ihbar mükellefiyetine uymadığından sonucuna katlanması gerekir.”

²²¹ Y. 11. H.D., 2016/14860 E., 2017/649 K. “...sigorta hukuku uygulamasında karşılıklı iyi niyet esasına göre kurulan sözleşme ilişkisinde sigortalının doğru bilgi verme ve doğru ihbar yükümlülüğü bulunduğu gibi sigortacının da sigortalısını düzenlenecek poliçede olacak teminatlar ve teminat dışı bırakılacak haller konusunda bilgilendirmesi ve aydınlatması, sözleşmenin kuruluşu aşamasında bu hususların tartışılması ve hatta sigortacının gerekirse malı muayene etmesi gerektiği...

... somut uyumsuzluk bakımından davalı ...şirketinin poliçe kapsamındaki teminatlar ve teminat dışı bırakılacak haller konusunda bilgilendirme ve aydınlatma yükümlülüğünü yerine getirmemiş olmasına göre...”

sözleşmenin yapılmasına ya da istenenden farklı bir kapsamın belirlenmesine²²² neden olmaktadır.

Kanaatimizce, aydınlatma yükümlülüğüne aykırı davranılması durumunda sigortacıya ve sigorta ettirene çeşitli hakların tanınması yerinde olmakla birlikte sınırların iyi çizilmesi gerekmektedir. TTK’da itiraz etmeye ilişkin hakka yer verilmişken fesih ve tazminat haklarının SSBİY’de düzenlenmesi; sigorta ettirenin kusurlu davranışının varlığı ya da belirli süre içinde hakların kullanılmaması sonucunda neler yapılabileceği hususlarına ilişkin netlik bulunmamaktadır. Yine sigorta ettirenin beyan yükümlülüğüne aykırı davranmasının da aydınlatma yükümlülüğüne aykırılık olarak değerlendirmesi, bu durumun meydana gelmesi halinin de düzenlenmesi gerektiğini düşünmekteyiz.

²²² Y. 11. H.D., 2016/8210 E., 2016/8157 K. “...sigorta poliçesinde emtianın niteliği belirtildiğine ve buna rağmen davalı sigortacının yeterli koruma kapsamı sunmayan poliçe tanzim ettiği ve poliçenin içeriğine ilişkin aydınlatma yükümlülüğüne aykırı davrandığı sabit olduğuna göre; davacı sigortalının bilgilendirme yükümlülüğüne aykırı davrandığı gerekçesiyle kusur oranlarının değerlendirilmesi ve taraflar arasında kusurun paylaşılması doğru olmamış, hükmün davacı yararına bozulması gerekmiştir.”

SONUÇ

Aydınlatma ve bilgilendirme yükümlülüğü, sözleşme öncesi dönem ve sözleşmenin kurulmasından sonraki süreçte dürüst davranma ilkesine ve güven kavramına dayanmaktadır.

Tüketicinin korunması, ticari yaşama olan güvenin ve serbest rekabetin korunması, gibi amaçlarla sigortacılıkla birlikte pek çok alanda aydınlatma yükümlülüğüne yer verilmiştir. Ancak aydınlatma ve bilgilendirme kavramları birbirlerinin muadili olarak kullanılmakta, sınırları net olarak belirlenememekte ve uygulamada karışıklığa neden olmaktadır. Ancak iki terim arasında kapsamdan, uygulama alanına, terminolojik farka ve gerçekleştirilme şekline varana kadar çeşitli farklılıklar olduğu gözlenmektedir.

İncelemelerden hareketle aydınlatma ve bilgilendirme yükümlülüğünün terminolojisi, yerine getirilmesi / getirilmemesi / gereği gibi yerine getirilmemesi ve yükümlülüğe aykırılık durumlarına ilişkin şu hususlar tespit edilmiştir:

- Aydınlatma ve bilgilendirme kavramlarının tanımının tam olarak belli olmadığı; tüketicinin korunması, sigortacının basiretli bir tacir olması, asimetrik bilgi sorunu gibi hususlar düşünüldüğünde sadece bilgi vermenin yeterli olmayacağı, faydalı olacak her türlü bilginin verilmesinin gerektiği ifade edilebilir. Bu nedenle aydınlatma kavramının kullanılmasının daha uygun olacağı ifade edilebilir. Terminolojik olarak aydınlatma yükümlülüğünün bilgilendirmenin üst başlığı olduğu, bilgilendirmeyle birlikte tavsiyede verme, öneride bulunma, açıklama ve danışmanlık yapma gibi başlıkları da barındırdığı ifade edilebilir.
- Aydınlatma, bilgilendirme, beyan, ihbar gibi benzer amaçlara hizmet eden birden fazla kavramın kullanılması; teknik bir alan olan sigorta hukukunda, nispeten bilgisiz olan sigorta ettiren açısından karışıklığa neden olmaktadır. Bu nedenle terminolojinin gözden geçirilmesi, benzer amaçlara hizmet eden kavramların tek tip düzenlenmesi gerektiği; sigortacının aydınlatma yükümlülüğü, sigorta ettirenin aydınlatma yükümlülüğü gibi terminolojideki karışıklığın giderilmesi gerektiğini düşünmekteyiz.

- Aydınlatma ve bilgilendirme kavramlarının kapsamının tam olarak belli olmadığı; sigorta sözleşmeleri kapsamında hangi bilgilerin verilmesi gerektiğinin düzenlenmesi gereklidir. Düzenleme amacından hareketle aydınlatma yükümlülüğünün kapsamının geniş tutulmasının gerektiği belirtilebilir. Kapsamın TTK’da “kurulacak sigorta sözleşmesine ilişkin tüm bilgilerin”, Yargıtay kararında ise “sigorta sözleşmesi bakımından önemli sayılabilecek husus” şeklinde ifade edildiği görülmüştür. Bu karışıklıkların giderilmesinin gerektiği, aydınlatma ve bilgilendirme yükümlülüğü kapsamında hangi bilgilerin aktarılmasının gerektiğinin düzenlenmesi gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca kapsama ilişkin olarak aydınlatma yükümlülüğünün kapsamının daha geniş olduğu, farklı kitle ve alana hitap ettiği; bilgilendirme yükümlülüğünün ise daha çok sigorta alanında kullanıldığı ve aydınlatma yükümlülüğüne oranla kapsamının daha dar olduğu ifade edilebilir. Kapsam belirlenirken sigortacının yükümlülüğünün de unutulmaması gereklidir.
- Aydınlatma ve bilgilendirme yükümlülüğünün yerine getirilmesi hususunda da farklılıklar bulunmaktadır. İlk olarak sözleşme öncesinde yerine getirilecek olan yükümlülüğün zamanı konusu belirsiz kalmıştır. Bu yükümlülüğün yerine getirilmesi, sözleşmenin kurulmasına ve tarafın iradesine etki ettiği için sözleşmeden makul bir süre önce yerine getirilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Ancak “makul süre” kavramından neyin anlaşılması gerektiği belirsizdir. Bazı düzenlemelerde en az bir gün önce yapılması gerektiği, bazı düzenlemelerde sözleşmenin imzalanmasına karar verilmesine olanak sağlayacak süre kadar önce yapılması gerektiği, bazı düzenlemelerde ise sözleşme sırasında derhal yapılması gerektiği ifade edilmektedir. Bu düzenlemelerin de tek bir çatı altında toplanmasının karışıklığı önleyebileceğini söyleyebiliriz.
- Aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirilmesine ilişkin diğer bir husus, yapılma şeklidir. TTK’da yazılı yapılması ve sigortacı tarafından ispatlanması gerektiği ifade edilmektedir. SSBİY’de bilgilendirme metninin teslim edilmesi suretiyle yerine getirileceği, hazır olmayanlar arasında ise kalıcı veri saklayıcısı aracılığıyla ya da manyetik/dijital kayıt alınmak şartıyla diğer yollarla da

yapılabileceği düzenlenmiştir. Hususların birbirinden farklılaşmasının yanında aydınlatma kavramının içine dâhil edilen danışmanlık yapma, öneride bulunma gibi hususlara ilişkin düzenleme bulunmamakta, yapılma şekli belirsiz kalmaktadır. Aydınlatma kavramının bilgilendirmeden daha geniş bir anlama sahip olduğu ifade edilirse diğer hususların da düzenlenmesinin yerine olacağı ifade edilebilir.

- Yükümlülüğün yerine getirilmesine ilişkin diğer bir husus, sözleşmeden faydalanan kişilerin hak ve menfaatini etkileyen her türlü durumun sigortacı tarafından on iş günü içinde faydalanan kişiye bildirilmesi gerektiğidir. Ancak on iş gününün ne zamandan itibaren başlayacağı hususu belirsiz bırakılmış, değişikliğin meydana geldiği tarihten itibaren faydalanan kişiye bildirilmesi gerektiği şeklinde anlaşılması ve düzenlemelerin bu yönde yapılması düşünülmektedir.
- Yükümlülüğe ilişkin olarak tanımın net olmamasından kaynaklı yükümlülüğün sınırlarının da net olmadığı ifade edilebilir. Yükümlülüğün yerine getirilmesinin genel sınırlamalara (TBK md. 27), güven ve dürüstlük kuralına tabi olacağı ifade edilmekle birlikte sınırlarının çizilmesinin yerinde olacağı düşünülmektedir.
- Aydınlatma yükümlülüğünün hiç yerine getirilmemesi konusunda, yükümlülüğün yerine getirildiğinin ispatı yazılı şekilde yerine getirilmesine ya da kalıcı veri saklayıcısı aracılığıyla bilgilendirmenin aktarılmasına bağlıdır. Ancak bu şekillerde yerine getirilmeyen yükümlülüğün ispatlanması zorlaşacağı için yükümlülüğün yerine getirilmediği ifade edilebilir. Uygulamada, yükümlülüğün hiç yerine getirilmemesinin yanında ispat edilemediği için yükümlülüğün yerine getirilmediği de ifade edilmektedir. Yükümlülüğün hiç yerine getirilmemesi durumunda yaptırım konusu belirsiz kalmıştır. Bu hususların da incelenmesinin gerektiği düşünülmektedir.
- Aydınlatma yükümlülüğünün gereği gibi yerine getirilmemesi konusunda, gereği gibi yerine getirmeme örneklem şeklinde ifade edilse de tespit edilmesinin ve

ispatının zor olduğu düşünölmektedir. Uyuşmazlıklarda, bilgilendirme metni üzerinden karar verilmekte, bilgilendirme metnlerinin de uygulamada doğru bir şekilde kullanılmadığı düşünölrse daha çok yükümlölüğün yerine getirilmediğine karar verildiği görölmektedir. Belirtilen durumların içinde bir tek formun gereği gibi teslim edilmemesi hususunun ispat edilebileceği; diğer durumların somut olarak ispat edilmesinin zor olduğu düşünölmektedir. Gereği gibi yerine getirmeme durumunda, dürüstlük ve güven unsurlarının da zedelendiği, bu hususların da tespitinin ve gereği gibi yerine getirmeme hallerinin ayırt edilmesinin zor olduğu düşünölmektedir.

- Aykırılık durumunda sigorta ettirenin hakları konusunda, sigorta ettirenin çeşitli yollara başvurabileceği ifade edilmiş ancak bu yollar TTK'da ve SSBİY'te farklı farklı ifade edilmiştir. TTK'da itiraz, SSBİY'te fesih ve tazminat hakları ifade edilmiştir. Yükümlölüğe aykırılık durumlarında muhatabın bu haklarını kullanabilmesi için sigorta sözleşmesi yapma kararının etkilenmiş olması ve sözleşmeyi akdetmiş olması gereklidir. Sözleşmeyi yapma iradesinin sakatlanmış olması ve yapmayacağı sözleşmeyi akdetmiş olması durumunun, somut olarak tespitinin zor olacağı düşünölmektedir. Bu hususun yeniden değerlendirilmesi gerektiğini düşünmekteyiz.
- İtiraz hakkına ilişkin düzenlemelerin karmaşık olduğu ve hakkın etkili bir şekilde kullanılamadığı, zaten sözleşmenin başında itiraz hakkının kullanılabileceği ifade edilmiştir. Tarafların gerçek iradelerini kullanamadan akdedecekleri sözleşmeleri, belirli bir süre içinde itiraz yoluyla geçersiz kılabilmeleri ekonomik bir yol gibi görünse de asimetric bilgi problemi nedeniyle sigorta ettirenin hakkın varlığından haberdar değilse hakkını kullanamayacaktır. Sigorta ettirenin itiraz hakkını öğrenmesinden itibaren on dört gün içinde sözleşmeye itiraz edebileceğinin yerinde olduğu, ancak bu durumun uygulamada tespit edilmesinin zor olacağı düşünölmektedir. Bu nedenle aykırılık durumunda sigorta ettirenin haklarının da aydınlatma yükümlölüğu kapsamına dahil edilmesi ve tarafın bilgilendirmesinden sonra

itiraz hakkının sözleşmenin tesliminden itibaren kullanılabileceği yönünde düzenlemeler yapılması gerektiği düşünülmektedir.

- Fesih ve tazminat için öngörülen durumların gerçekleşmesi durumunda itiraz hakkına başvurulamayacağı ifade edilmiştir. İtiraz hakkı için belirli bir süre öngörülmüştür. Süre içinde tüm haklara başvurulabileceği ancak itiraz hakkı süresi geçtikten sonra itiraz hakkına başvurulamayıp diğer haklara başvurulabileceği söylenebilir. Ancak aykırılık durumunda sigorta ettirenin haklarının benzer şekilde düzenlenerek yaşanacak karışıklığın önüne geçilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Akgün, E. (2010), *Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirme Yükümlülüğü*, Bahçeşehir Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Aktan, Ö. (2018), *Kasko Sigortası Sözleşmesi*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Algantürk Light, D. (2012), *Sigorta Sözleşmesi Süresi İçinde Sigorta Ettirenin Yükümlülükleri*, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 22.

Aral Eldeleklioğlu, İ. (2012), *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Sigortacılık Mevzuatı Uyarınca Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 18, Sayı 1.

Aral Eldeleklioğlu, İ. (2012), *6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Sigorta Ettirenin Sözleşme Yapılmasında Beyan Yükümlülüğü*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 18, Sayı 2.

Atamer, K. (2009), *Yargıtay Kararları Işığında Deniz Ticareti ve Deniz Sigortası Hukukunda Güncel Sorunlar ve Gelişmeler*, XIII. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu 12 Haziran 2009.

Başpınar, V. (2007), *Organ Naklinde Hekimin Aydınlatma Yükümlülüğü*, 1. Tıp Etiği ve Tıp Hukuku Kongresi, Organ ve Doku Naklinde Tıp Etiği ve Tıp Hukuku Sorunları, İstanbul, s.194.

Can, M. (2018), *Türk Özel Sigorta Hukuku*, (1. Baskı), Adalet Yayınevi, Ankara.

Çeker, M. (2016), *6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Sigorta Hukuku*, (16.Baskı), Karahan Yayınları, Adana.

Demircioğlu, H. R. (2007), *Culpa in Contrahendo Sorumluluğu*, Ankara Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Doğrusöz Koşut, H. (2013), *6012 Sayılı Ticaret Kanunu'na Göre Hayat Sigortalarında Sigorta ettirenin Sözleşmenin Yapılması Anındaki Beyan*

Yükümlülüğünü İhlal Etmesinin Müeyyidesi, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt 29, Sayı 4.

Erberk, Ö. (2010), ***Tüketici Satımlarında Satıcının Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğü ve İhlalinin Sonuçları***, Dokuz Eylül Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Erçoşkun Şenol, K. (2016), ***Sözleşmenin İçeriğini Belirleme Özgürlüğü ve Bunun Genel Sınırı: TBK m. 27***, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 74, S. 2.

Eren, F. (2019), ***Borçlar Hukuku Genel Hükümler***, Yetkin Yayınları, Ankara.

Güvenç, Ö. (2014), ***Culpa in Contrahendo Sorumluluğu Bağlamında Sözleşme Görüşmelerinin Kesilmesi***, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XVIII.

Güzel, A., Ugan Çatalkaya, D. ve Ertan, E. (2007), ***Avrupa Birliği ve Türk İş Hukukunda İşverenin Çalışma Koşulları Hakkında İşçileri Bilgilendirme Yükümlülüğü***, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C9/Özel Sayı, s. 47 vd.

Hacıömeroğlu, A. O. (2015), ***Sigorta Sözleşmelerinin Kuruluş Safhasındaki Sigorta Ettirenin Beyan Yükümlülüğünün Culpa in Contrahendo Sorumluluğu Açısından Değerlendirilmesi***, Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, Cilt 1, Sayı 2.

Kara Kılıçarslan, S. (2015), ***Tüketici Sözleşmelerinde Bilgilendirme Yükümlülüğü***, Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 5, S. 2.

Kayıhan, Ş. (2004), ***Sigorta Sözleşmesinde Prim Ödeme Borcu***, Seçkin Yayınevi, Ankara.

Kayıhan, Ş. ve Bağcı, Ö. (2017), ***Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri***, Umuttepe Yayınları, Kocaeli.

Kır Çelik, Ş. T. (2019), ***Kredi Hayat Sigortasında Sözleşme Öncesi Beyan Yükümlülüğüne Aykırılık ve Sonuçları***, Kocaeli Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Memiş, T. (2005), *Sigorta Sözleşmelerinde Kullanılan Genel Şartların Yargısal Denetimi*, Reasürör (Nisan 2005).

Oksay, S. (2008), *Sigortacılık Kanunu ve İlgili Yönetmeliklerin Sigorta Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*, 2010 Yılında Türk Sigorta Sektörü – III. Ulusal Sigorta Sempozyumu Bildiri Kitabı, İstanbul.

Özdamar, M. (2009), *Sigortacının Sorumluluğu ile İlgili Gelişmeler*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu Kitabı (28-29 Mayıs).

Özdamar, M. (2009), *Sigortacının Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğü*, Yetkin Yayınları, Ankara.

Özdamar, M. (2010), *Sigortacının Sözleşmenin Kurulmasından Sonraki Aydınlatma Yükümlülüğü*, Prof. Dr. Fırat Öztan’a Aramağan, Turhan Kitabevi, Ankara.

Özdamar, M. (2013), *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Bağlamında Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğünü İhlâl Eden Sigortacıya Uygulanacak Yaptırım Sorunu*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C.71, Sayı 2, s.355-357.

Özkan, A. (2018), *Kasko Sigortası Sözleşmesi*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Serdar, A. (2018), *Sigorta Şirket Yöneticileri Perspektifinden Sigorta Okuryazarlığı*, Dumlupınar Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Subaşı, İ. (2016), *Hekimin Aydınlatma Yükümlülüğünden Kaynaklanan Hukuki Sorumluluk*, Galatasaray Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Şahin, M. M. (2019), *Canlı Vericili Organ Nakli ve Aydınlatma Yükümlülüğü*, Özyeğin Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Taşkın, M. (2019), *Krediye Bağlı Hayat Sigortası Sözleşmesi*, İstanbul Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Tepecik, F. (2018), *Sözleşmelerde Asimetrik Bilgi*, Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 4, Sayı 1.

Tunca, Z. (2013), *Sigorta Aracılığına İlişkin 2002/92/EC Sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Yönergesinin Türk Hukukuna Yansımaları ve Yönerge İle İlgili Güncel Gelişmeler*, Yaşar Üniversitesi Dergisi, Özel Sayı (Armağan), Vol. 8.

Yavaş, M. (2019), *Kara Taşıtları Sigortaları*, Yetkin Yayınları, Ankara.

Yazıcıoğlu, E. (2018), *Sigortacının Bilgilendirme (Aydınlatma) Yükümlülüğü*, Sigorta Hukuku Sempozyumları İstanbul.

Yetiş Şamlı, K. (2016), *Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğünü Düzenleyen TTK. m. 1423 Hükmüne İlişkin Bazı Değerlendirmeler*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 22, Sayı 3.

Yiğit, Y. (2009), *İş Hukuku'nda İşverenin Çalışanlara Bilgi Verme ve Danışma Yükümlülüğü*, Selçuk Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Kararlar

Y. 17. H.D., 2018/727 E., 2019/12519 K.

Y. 17. H.D., 2018/2877 E., 2019/1335 K.

Y. 17. H.D., 2016/1748 E., 2019/1865 K.

Y. 17.H.D., 2015/9400 E., 2018/470 K.

Y. 17. H.D., 2014/12461 E., 2014/10514 K.

Y. 13. H.D., 2016/16750 E., 2017/3883 K.

Y. 13. H.D., 2015/31586 E., 2016/22675 K.

Y. 13. H.D., 2015/10317 E., 2015/28087 K.

Y. 13. H.D., 2015/4514 E., 2016/9752 K.

Y. 13. H.D., 2014/30247 E., 2016/959 K.

Y. 13. H.D., 2014/21961 E., 2014/27519 K.

Y. 13. H.D., 2014/15546 E., 2015/2122 K.

Y. 13. H.D., 2014/15545 E., 2014/36062 K.

Y. 13. H.D., 2014/13577 E., 2015/20560 K.

Y. 13. H.D., 2014/4409 E., 2014/17045 K.

Y. 13. H.D., 2013/32755 E., 2014/1498 K.

Y. 13. H.D., 2013/29808 E., 2014/31444 K.

Y. 11. H.D., 2019/494 E., 2019/1632 K.

Y. 11. H.D., 2017/4761 E., 2017/6982 K.

Y. 11. H.D., 2017/4447 E., 2017/6453 K.

Y. 11. H.D., 2016/14860 E., 2017/649 K.

Y. 11. H.D., 2016/11653 E., 2018/4811 K.

Y. 11. H.D., 2016/8210 E., 2016/8157 K.

Y. 11. H.D., 2016/7951 E., 2018/1416 K.

Y. 11. H.D., 2016/7307 E., 2017/2584 K.

Y. 11. H.D., 2015/13236 E., 2017/1533 K.

Y. 11. H.D., 2015/12670 E., 2017/640 K.

Y. 11. H.D., 2014/9799 E , 2014/13738 K.

Y. 11. H.D., 2013/16889 E., 2014/1273 K.

Sigorta Tahkim Komisyonu, Hakem Karar Dergisi (Ekim- Aralık 2019), 23.10.2019 Tarihli ve K-2019/86638 Sayılı Hakem Kararı.

Sigorta Tahkim Komisyonu, Hakem Karar Dergisi (Nisan-Haziran 2018), sayı 34, 15.05.2018 tarih ve K-2018/29290 Sayılı Hakem Kararı.

Sigorta Tahkim Komisyonu, Hakem Karar Dergisi (Ekim-Aralık 2016), sayı 28, 15.11.2016 Tarih ve K-2016/32761 Sayılı Hakem Kararı.

İnternet Kaynakları

Reichert-Facilides, F., LL.M., ***Project Group “Restatement of European Insurance Contract Law”***, (Çev. Samim Ünan ve Serap Amasya), Innsbruck, <https://www.uibk.ac.at/zivilrecht/forschung/evip/restatement/sprachfassungen/peicltur.pdf>, Erişim Tarihi: 26.03.2020.

http://tuketici.gtb.gov.tr/data/520a1cad487c8e0c74543a78/bilincli_tuketicikitap.pdf.